

Ardahan Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Rus Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

**ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN'İN “GRANAT BİLEZİK” İLE
HALİD ZİYA UŞAKLIGİL'İN “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDE
“AŞK” KAVRAMI**

Elif USTA

Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2022

A.İ. KUPRİN'İN “GRANAT BİLEZİK” İLE H. Z. UŞAKLIGİL'İN “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDE “AŞK” KAVRAMI

Elif USTA

Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Rus Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2022

KABUL VE ONAY

Elif Usta tarafından hazırlanan ‘‘A.İ. Kuprin’in ‘‘Granat Bilezik’’ ile H. Z. Uşaklıgil’in ‘‘Mai ve Siyah’’ Eserlerinde ‘Aşk’ Kavramı’’ başlıklı bu çalışma, 02.11.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK (Başkan)

[İ m z a]

Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA (Danışman)

[İ m z a]

Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

18/11/2022

Elif USTA

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Elif USTA

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aőamasında engin bilgileriyle çalıőmayı aydınlatan ve yön gösteren değerli hocam ve danıőmanın Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA'ya; Yüksek Lisans eğitimim süresince destek ve yardımcı olan aileme ve arkadaşım Emre Can ATASOY'a teşekkür ederim.

ÖZET

USTA, Elif. *Aleksandr İvanoviç Kuprin'in "Granat Bilezik" ile Halit Ziya Uşaklıgil'in "Mai ve Siyah" Eserlerinde "Aşk" Kavramı* Yüksek Lisans Tezi Ardahan, 2022.

Hislerin bireyden bireye değişkenlik gösterdiği ve kişilerin özüne tesir ettiği duygular üzerine pek çok araştırma ve inceleme meydana gelmiştir. Bu araştırmalarla ortaya çıkan olgular ise hislerini derinden yaşayan insanların anlaşılabilirliği adına önemli bilgilerdir. Hislerin oldukça şiddetli yaşandığı ve kişi psikolojisine pek çok çerçeveden tesiri olduğu bilinen bu kelime insana özgü bir duygu olarak tanımlansa da aslında toplumsal ve kültürel olarak da bir olgudur. Aşk kavramının temelindeki psikolojik etmenlerin yanı sıra kültür, ahlak, hoşgörü ve din gibi toplumu oluşturan yapılarda aşkın bir diğer unsurlarıdır. Bu unsurlar aşkın farklı dönemlerde çeşitli tanımlamalarına ve sınıflandırılmasına neden olmuştur. Bilindiği gibi Aşk, gelişen, ilerleyen ve son bulabilen bir duygudur ve bir kişinin içinde ki sevmeye yeteneğini her zaman var etmiş, kişinin hayatındaki gelişimiyle doğru orantılıdır. Âşık olmak bir insanın sevdiği kişiye ve dünyaya olan bakışını değiştirdiği gibi bir insana coşku ve depresyon gibi uç duygular da yaşatabilir. Aşk zıtlıklarla doludur: belirsizdir- Aşk bazen kişinin partnerine karşı duyduğu bir sevgide nefret barındırırken, bazen de verdiği hazla birlikte kişiye ıstırap çektirebilir. Genel olarak aşkın yaşadığı hissiyatın doruk noktasının zevk olduğuna ve özünün tamamlayıcılıkta yattığına inanılmaktadır.

Çalışmamızda Rus ve Türk kültürüne ait iki yazarın eserlerinde aşk kavramı, dil, duygu ve tür bakımından incelenmiş ve kahramanlar üzerinden bu kavramın detayları gösterilmiştir. Aşk, bireylerin iç dünyasını duygusal bağlamda harekete geçiren en önemli bileşeni olmasıyla birlikte tüm evrene yayılmış ve çok yönlülüğüyle sadece araştırmalarda kalmayıp edebi dünyada da izlerini göstermiştir.

Çalışmamızda teorik olarak ele aldığımız aşk teması çok yönlülüğüyle geçmişten bugüne birçok türe ayrılmış ve kendi içerisinde gruplar oluşturmuştur. İncelemeye aldığımız eserlerde bu tür karşımıza karşılıksız bir aşk türü olarak çıkmaktadır. Yazarlar engin görüşleriyle bu türü hem gerçekçi hem de edebi bir dille okuyuculara sunmuştur. Aşkın herkese göre değişen tanımı ve açıklamaları Rus ve Türk yazarlar tarafından oldukça net bir şekilde sonuçlarıyla birlikte belirtilmiştir. Edebi yaratıcılıklarıyla ortaya

koydukları ve çalışmanın temelini oluşturan bu iki eserde aşk teması yazarlar tarafından hem acı hem de yoğun bir bağlılık duygusu olarak edebi üslup ile ele alınmıştır.

A.İ. Kuprin tarafından 1910 yılında yazılmış “*Granat Bilezik*” ve H.Z. Uşaklıgil tarafından 1889 yılında yazılmış “*Mai ve Siyah*” eserleri üzerine karşılaştırmalı olarak aşk kavramının ilk defa incelenmesi ise çalışmamızın yeniliğidir. Bu çalışmada; tanımlama, karşılaştırma, gözlem, genelleme ve çeviri yöntemleri kullanılmıştır.

Tezimiz Ardahan Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde hazırlanmıştır. Tez konusu ile ilgili bir makale yayınlamıştır: Usta, E. & Ramazanova, S. S. Ş. (2022). A.İ. KUPRİN’İN “GRANAT BİLEZİK” İLE H. Z. UŞAKLIGİL’İN “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDE “AŞK” KAVRAMI . *Anasay* , 0 (20) , 203-214 . DOI: 10.33404/anasay.1082127

Anahtar Kelimeler:

Rus edebiyatı, Türk edebiyatı, “*Granat Bilezik*”, “*Mai ve Siyah*”, kavram, aşk, A.İ. Kuprin, H.Z. Uşaklıgil

ABSTRACT

USTA Elif. *“The Concept of “Love” in A.I. Kuprin’s “Granat Bracelet” and H.Z. Uşaklıgil’s “Mai and Black” Works”*, Master Thesis, Ardahan, 2022

There have been many researches and studies on the emotions that feelings vary from individual to individual and affect the essence of people. The facts revealed by these studies are important information for people who experience their feelings deeply so that they can be understood. Although this word, which is known that feelings are experienced quite violently and have an impact on human psychology from many frames, is defined as a human-specific emotion, it is actually a phenomenon socially and culturally as well. In addition to the psychological factors underlying the concept of love, culture, morality, tolerance and religion are other elements of love in the structures that make up society such as religion. These elements have led to various definitions and classifications of love in different periods. As is known, Love is a feeling that develops, progresses and can end, and it is directly proportional to the development in a person's life that a person has always had the ability to love in them. Falling in love can change a person's view of the person they love and the world, and it can also make a person experience extreme emotions such as enthusiasm and depression. Love is full of contradictions: it is amigosu- Love can sometimes contain hatred in a love for one's partner, and sometimes it can cause suffering along with the pleasure it gives. It is generally believed that the culmination of the feeling of love is pleasure and its essence lies in complementarity.

The purpose of the study: To reveal the common and different aspects of the subject examined in two works written by important writers in Russian and Turkish literature. The novelty of our study is the first comparative analysis of the concept of love on the works of Aleksandr Ivanovic Kuprin “Granat Bracelet” and Halit Ziya Uşaklıgil’s “Mai and Black”. The concept of love, which we discussed in our study, forms the basis of our study. In this study; definition, comparison, generalization and translation methods were used.

Keywords:

Garnet Bracelet, Mai and Black, concept, love, A.I. Kuprin, H.Z. Uşaklıgil

АННОТАЦИЯ

УСТА Элиф. *«Сравнительный анализ концепта “Любовь” в повести А. И. Куприна «Гранатовый Браслет» и в романе Х.З. Ушаклыгила «Голубой и Чёрный»*, Магистерская диссертация Ардахан, 2022

В последнее время в лингвистике наблюдается тенденция к изучению эмоциональной сферы личности, которая влияет на многие аспекты жизни человека в целом. Любовь – важнейшая составляющая внутреннего мира человека, его эмоциональной жизни. Изучение концепта «любовь» обусловлено его универсальностью и многогранностью, противоречивостью и глубиной одновременно. Являясь по своей сути сложным и неоднозначным явлением, любовь представляет собой глубокое чувство привязанности и взаимосвязи по отношению к человеку или иному факту действительности.

А. И. Куприн и Х.З. Ушаклыгиль в своих произведениях затрагивают и раскрывают многие темы, одна из наиболее значимых среди них – это тема любви. Конечно же, авторы по-разному описывают это светлое чувство, находя его новые грани и проявления, но в то же время невозможно не заметить и общие черты в их творчестве, посвященном теме любви.

Исключительная особенность изучаемого концепта позволяет говорить о его реализации в творчестве выдающихся писателей русской литературы XX века А. И. Куприна и турецкой литературы Х.З. Ушаклыгиля. Специфика понимания концепта «любви» связана с общими и частными представлениями о данном явлении.

Актуальность данной исследовательской работы определяется необходимостью углубленного изучения способов отражения чувства любви в творчестве отдельных писателей; в выявлении образных представлений, связанных с концептом «любовь» на примере повести А. И. Куприна и романа Х.З. Ушаклыгиля. Реализация данного концепта обусловлена, прежде всего, особой позицией, которую он занимает в творчестве этих писателей, а также спецификой его восприятия у каждого по отдельности.

Степень изученности темы

Изучение сущности понятия «концепт», а также рассмотрение концепта «любовь» как одного из фундаментальных в сознании личности находят своё отражение в работах многих учёных-лингвистов, таких как: Ш. И. Рамазанова, С. А. Аскольдов, Д.С. Лихачёв, А. Вержбицкая, С. Г. Воркачёв, Омер Хайям, Мевлана, О.Ф. Хуйугузэль, Б. Айвазоглу, Р. Озджан.

Объектом исследования является заложенный в художественных произведениях А.И. Куприна «Гранатовый браслет» и Х.З. Ушаклыгиля «Голубой и чёрный» комплекс представлений о концепте Любовь.

Предметом исследования является изучение языковых средств реализации и способов функционирования концепта «любовь» в произведениях А.И. Куприна и Х.З. Ушаклыгиля.

Цель данной работы- провести компаративистский анализ реализации концепта «любовь» на материале произведений А. И. Куприна «Гранатовый браслет» Х.З. Ушаклыгиля «Голубой и чёрный», выявить общее и раскрыть культурологические особенности концептуализации любви в творчестве рассматриваемых авторов

Поставленная цель предполагает решение следующих задач:

- Рассмотреть понятие «концепт» с культурологической точки зрения;
- Выявить специфичность концепта «любовь»;
- Провести сравнительный анализ и определить сходства и различия в восприятии концепта А. И. Куприна и Х.З. Ушаклыгиля;
- Выявить особенности восприятия концепта «любовь» в творчестве А. И. Куприна и Х.З. Ушаклыгиля.

Методологической основой работы-поставленная цель и конкретизирующие ее задачи определили обращение к сравнительно-семантическому методу изучения литературы, отдельным принципам, характерным для эстетики культуры. Кроме того, в работе использованы элементы культурно-контекстуального, биографического и сравнительно-типологического методов исследования. Методологической основой исследования являлись труды Ш. И. Рамазанова, С. А. Аскольдова, Д.С. Лихачёва, А. Вержбицкой, С. Г. Воркачёва, Омер Хайяма, Мевланы, О.Ф. Хуйугузэль, Б. Айвазоглу, Р. Озджана и т.д.

Для решение поставленных в работе задач осуществлялось посредством применения следующих методов лингвистического анализа и лингвокультурологического анализа концептов:

- описательного метода, включающего приёмы наблюдения, анализа и синтеза, сопоставления и сравнения, дифференциации, классификации и обобщения;
- метода лингвокультурологического комментария и интерпретации текста;
- метода лингво-переводческого исследования.

Научная новизна диссертации заключается во введении в научный обиход результатов сравнительно-культурологического анализа концепта “любовь” в русском и турецком языках на материале впервые сравниваемых произведений русской и турецкой литературы.

Теоретическое значение работы определяется постановкой и решением вопроса о принципах описания концепта «любовь» в лингвокультурологическом аспекте, раскрытием общих представлений о любви и выявлением особенностей представлений о ней в творчестве представителей разной культуры, в данном случае, русской и турецкой культур.

Практическая значимость диссертации заключается в том, что результаты данного исследования могут быть использованы литераторами, культурологами, а также студентами филологических отделений вузов.

Апробация результатов исследования. Диссертация подготовлена на кафедре русского языка и литературы Ардаханского государственного университета, где проведено ее рецензирование и обсуждение. По теме диссертации опубликована статья: Usta, E. & Ramazanova, S. S. Ş. (2022). A.İ. KUPRİN'İN “GRANAT BİLEZİK” İLE N. Z. UŞAKLIGİL'İN “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDE “AŞK” KAVRAMI. Anasay, 0 (20) , 203-214 . DOI: 10.33404/anasay.1082127

Структура работы.

Диссертация изложена на 100 страницах машинописного текста. Работа состоит из введения, трех глав, разделенных на параграфы, заключения и списка используемой литературы, который включает 68 источников.

Во введении обоснована актуальность проблемы и её практическая значимость.

В первой главе даётся теоретическое обоснование понятия «концепт и любовь» с учётом двух научных подходов. В выводах подводятся итоги изучения теоретического материала.

Во второй главе кратко излагается творческая деятельность А. И. Куприна и Х.З. Ушаклыгиля. В выводах по ней описываются общие, отличительные черты творческих портретов авторов.

В третьей главе рассматривается концепт “любовь” в произведениях «Гранатовый Браслет» и «Голубой и Чёрный». Выявляются общие и специфические составляющие концепта «любовь» в русском и турецком лингвокультурологическом поле, а также проведен анализ главных героев. В выводах по ней подводятся итоги исследования материала.

Заключение является суммированием всех основных выводов, полученных в ходе написания данной работы, в нём изложены наиболее важные положения рассмотренной проблемы.

Ключевые слова:

«Гранатовый браслет», «Голубой и чёрный», концепт, любовь, А. И. Куприн, Х.З. Ушаклыгиль

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....
ETİK BEYAN.....
TEŞEKKÜR
ÖZET.....	5
ABSTRACT	7
АННОТАЦИЯ.....	8
İÇİNDEKİLER	12
GİRİŞ	14
1. BÖLÜM.....	18
AŞK	18
1.1. AŞK KAVRAMI.....	18
1.2. AŞK KAVRAMININ TARİHİ, KÖKENİ VE FELSEFEDEKİ YERİ.....	24
1.3. AŞK TÜRLERİ	36
1.3.1. Eros (Tutkulu Aşk).....	37
1.3.2. Philia-Arkadaşça Aşk.....	37
1.3.3. Storge-Anaç Aşk	37
1.3.4. Agape- (Kardeşçe Aşk, Tanrı Aşk).....	38
1.3.5. Ludus (Bağımsız Aşk)	39
1.3.6. Mania (Takıntılı Aşk).....	39
1.3.7. Pragma (Rasyonel Aşk).....	40
1.3.8. Trajik Aşk	45
1.3.9. İdealize Edilmiş Aşk	46
1.3.10. İmkânsız Aşk	46
1.3.11. Şehvetli Aşk.....	46
1.3.12. Kibar Aşk.....	46
1.3.13. Karşılıklı Aşk.....	47
1.3.14. Karşılıksız Aşk	47
1.3.15. Tiranın Aşkı.....	47
1.4. ROBERT STENBERG'İN AŞK ÜÇGENİ TEORİSİ.....	48

1.4.1. Beğenme/Hoşlanma (Yakınlık):.....	50
1.4.2. Delicesine aşk (Tutku):	50
1.4.3. Boş aşk (Bağlanma):	51
1.4.4. Romantik aşk (Yakınlık + Tutku):	51
1.4.5. Dostça aşk (Yakınlık + Bağlanma):	51
1.4.6. Aptalca aşk (Tutku + Bağlanma):	52
1.4.7. Mükemmel aşk (Yakınlık + Tutku + Bağlanma):.....	52
1.4.8. Aşksızlık:	52
1.5. TÜRK EDEBİYATINDA AŞK.....	53
1.6. RUS EDEBİYATINDA AŞK.....	57
2. BÖLÜM.....	65
ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN VE HALİT ZİYA UŞAKLIGİL	65
2.1. ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN'İN HAYATI VE SANATI.....	65
2.2. HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN HAYATI ve SANATI.....	70
3. BÖLÜM.....	75
“GRANAT BİLEZİK” İLE “MAİ VE SİYAH” ESERLERİ.....	75
3.1. A.İ. KUPRİN'İN “GRANAT BİLEZİK” ESERİNDE AŞK KAVRAMI....	75
3.1.1. “Granat Bilezik” Eserinde Ana Karakter Tahlili	79
3.2.....H. Z. UŞAKLIGİL'İN “MAİ VE SİYAH” ESERİNDE “AŞK” KAVRAMI	83
3.3. “GRANAT BİLEZİK” İLE “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDEKİ AŞK	
KAVRAMI	89
SONUÇ	93
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	103
EK 1. Orijinallik Raporu	103
EK 2. Etik Komisyon Muafiyet Formu	104
ÖZ GEÇMİŞ.....	105

GİRİŞ

Aşk teması, Rus ve Türk edebiyatının da önde gelen temalarından biridir. Bu konu A. Puşkin, M. Lermantov, A. Çehov, L. Tolstoy, Elif Şafak, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Pamuk ve Mehmet Rauf gibi birçok yazarın eserlerinde de işlenmiştir. Hemen hemen her yazar ve şair, eserlerinde bu temaya değinmiş ve ebedi soruyu çözmeye çalışmıştır. Yazarların ve şairlerin de ilgi alanına girmiş, bununla birlikte sanatlarına dâhil olmuş bu kavram hayatımızı anlamlandırabilmemizde ve yönlenebilmemizde önemli bir konuma sahiptir. Turbetskaya: *“bir hayatı anlamak için âşık olmak gerekir ve hayatımızda ki hedeflere ulaşabilmek için aşk önemli bir unsurdur”* (1995: s. 51) demektedir. Bununla birlikte İ. A. Cidaryan ise aşk ile şöyle bir tanım yapmıştır: *“Aşk kavramı elbette temel inançları, ilkeleri ve yaşam amaçlarını ifade eden temel değerlere aittir ve mutluluk, inanç, umut, özgürlük kavramlarıyla eşdeğerdir.”* (2001: s.132). Alice Ferney: *“aşkı yazmanın zorluğunu: “Ne olursa olsun konuşmak, aşkı sözcükler uzayına kaydetmek istiyoruz. Ne var ki, bu zor ve kısıtlayıcı bir iş”* (2005: s. 145) diyerek ifade etmiştir. Bu duyguyu yazıya dökmek ve karşı tarafa iletmek böylesine zor bir işken, kelimelere ve cümlelere dönüştürülmüş bir aşk kavramı üzerine fikir beyan etmek daha zor olmalıdır. Tabi ki hem Kuprin’in hem de Uşaklıgil’in çalışmaları bu konu üzerine bir istisna değildir. Aleksandr İvanoviç Kuprin’in (1870-1938) çalışmaları ve şahsı, hayatın birçok alanında farklı ve aynı zamanda çarpıcı bir biçimde gerçekçi bir tasvir ile ayırt edilmiştir. O, idealist, hayalperest, romantik ve aynı zamanda gerçekçi bir yazardır. 1866 yılında İstanbul’da hayata gözlerini açan Uşaklıgil (1866-1945) Tanzimat Döneminden sonra gelişme yolunda önemli adımlar atan modern Türk edebiyatının roman alanında tanınmış en önemli isimlerindendir. Halit Ziya Uşaklıgil hayatını Türk edebiyatına adanmış ve *“altmış yıllık yazı hayatı boyunca şiir dışında pek çok türde eser kaleme almış, Modern Türk Edebiyatı tarihine romanları ve hikâyeleriyle damgasını vurmuş bir yazardır”* (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2012: 229). Halit Ziya’da Rus yazar Kuprin gibi edebi hayatı boyunca dışarıda gördüğü birçok olayı, aşkı, ayrılığı, ölümü hem hayatın gerçekliği ile hem de kendi sanatsal bakış açısıyla eserlerinde harmanlayarak hayat vermiştir. Dolayısıyla bu iki büyük yazarın eserlerinde yaşanmışlıklara ve umutsuzluklara yer verdiğini söylememiz mümkündür. Erih Fromm’a göre; *“Aşk, insanın yaşamında tek akıllı ve tatmin edici sorusunun yanıtıdır.”* (2007B: s.41). Buna göre de iki yazar eserlerin de hayat verdiği erkek

kahramanların, sevdiği kadınlarla duygusal bağlamda iletişim kurarak “saf aşk” yolunda nasıl kendilerini yok ettiğini ortaya koymuştur. Birçok yazar ve şaire göre aşk, insan kişiliğinin değerini sonsuz yüksekliklere çıkararak bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Yazarlar samimi duyguların dünyasını eserlerinde, uç noktada işlemiş, çevredeki yaşantının manevi köleliğine karşı çıkararak bu eserleri ortaya koymuşlardır.

Çalışmanın konusu Rus edebiyatının büyük yazarlarından olan Aleksandr İvanoviç Kuprin’in “*Granat Bilezik*” öyküsü ile Türk edebiyatı yazarlarından H.Z. Uşaklıgil’in “*Mâi ve Siyah*” adlı romanında “aşk” kavramının karşılaştırılmasıdır.

A.İ. Kuprin ve H.Z. Uşaklıgil eserlerinde pek çok temaya değinir ve bu temaları okuyuculara sunar fakat bizler için bu konular arasındaki en önemlisi aşk temasıdır. Yazarlar bu parlak duyguyu farklı şekillerde dile getirir, yeni yönlerini ve tezahürlerini bulur, bunun sonucunda da meydana ortak ve farklı özellikler ortaya çıkar.

İncelenen kavramın istisnai özelliği, 20. yüzyıl Rus edebiyatının seçkin yazarlarından A.İ. Kuprin ve Türk edebiyatı yazarlarından H.Z. Uşaklıgil’in eserleridir. Bu iki eserdeki “aşk” kavramını anlamının özgünlüğü, bu tema hakkındaki genel ve özel fikirlerle ilişkilidir.

Çalışmanın güncelliği ve önemi, her şeyden önce, bu kavramın yazarların çalışmalarında yer aldığı özel konunun yanı sıra herkesin kendi algısının özgünlüğünden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın yeniliği, ilk kez Rus ve Türk edebiyatında karşılaştırılan eserlerin Rusça ve Türkçe dillerinde “Aşk” kavramının karşılaştırmalı-kültürel analizinin sonuçlarının bilimsel kullanıma sunulmasıdır.

Araştırmamızın sorusu, “*Granat Bilezik*” ve “*Mai ve Siyah*” eserlerinde işlenen “Aşk Kavramı Nedir?” ve iki yazarın bu konuyu eserlerinde ne kadar benzerlikler ve farklılıklar çerçevesinde ele aldıklarıdır.

Çalışmanın amacı, Rus yazar A.İ. Kuprin’in “*Granat Bilezik*” ve Türk yazar H.Z. Uşaklıgil’in “*Mai ve Siyah*” eserlerinde aşk kavramının özelliklerinin, farklı iki kültürde yapısının ve tanımının dil aracılığı ile edebi metinlerdeki işlevini ortaya koymak ve buna dayanarak iki romanın arasında oluşan dil ve semantik karşılaştırmayı göstermektedir.

Ulaşmaya çalıştığımız bu hedefler doğrultusunda çalışmamızda aşağıdaki görevler ele alınarak bir yol izlenmiştir:

- Aşkın ve Kavramın analizi yapmak, onların özgünlüğünü ortaya çıkarmak
- A.İ. Kuprin ve H.Z. Uşaklıgil'in yapıtlarında geçen aşk kavramı ile ilgili benzerlikleri, farklılıkları ve ortak özellikleri belirlemek
- Yazarların hayatları ve edebi kişilikleri
- Eserlerin aşk kavramı adı altında incelenmesi ve ana karakter tahlili

Çalışmada belirlenen bu görevlere ulaşabilmek için aşağıdaki araştırma yöntemleri kullanılmıştır:

- Bilimsel literatürün incelenmesi ve analizi;
- Ulusal-kültürel materyali dikkate alarak bağlamsal analiz;
- Kültürel materyalleri kullanarak dil araçlarının karşılaştırmalı-semantik analizi
- Tanımlama, karşılaştırma, inceleme, genelleme ve çeviri

Çalışmamız Rus ve Türk edebiyatı alanıyla ilgili olup, yöntem ya da yöntemlerin seçilmesi ve tekniklerin belirlenmesi araştırmanın bu temel özelliğine bağlı olarak şekillenmiştir. Eserlerde ve bilimsel çalışmalarda Kavramın özünün incelenmesi ve aynı zamanda “aşk” kavramının zihnindeki temel duygulardan biri olarak görülmesi, S. A. Askoldova, D.S. Lihaçova, A. Verjbitskoy, S. G. Vorkaçev, Ömer Hayyam ve Mevlâna, R. Özcan, Ö.F. Huyugüzel, B. Ayvazoğlu gibi birçok bilim insanının çalışmalarına da yansır.

Buna göre yukarıda belirttiğimiz bilim insanlarının çalışmalarına ve yöntemlerine dayanarak söz konusu yazarların, eserlerinde işlediği dönemin, kavramın ve aşk temasının incelenmesi yapılmış ve bir sonuç elde edilmiştir.

Teorik ve pratik olarak üç aşamadan oluşan çalışmamızın ilk bölümünde, konuyla ilgili kavramın ve aşkın tanımı, tarihi, evrimi, kökeni, türleri, felsefedeki konumu, Rus ve Türk edebiyatında ki yeri işlenmiştir. İkinci bölümde yazarların biyografisi, edebi kişilikleri ve eserleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Eserlerin kısa özetleri verilmiş ve aşk kavramı adı altında incelenip iki farklı edebiyatta işlenen temanın benzerlikleri ortaya konulmuş bununla birlikte işlenen aşk duygusunun kahramanlar üzerindeki etkisi ve yapıtlardaki sanatsal detaylar incelenip genel bir sonuca varılmıştır.

Hipotez ise şudur: Aşk, tüm insanlara özgü evrensel bir tür duygudur. Ancak evrensel olmasına rağmen Rus ve Türk olarak farklı iki kültüre ait iki yazar tarafın bu kavram farklı ya da aynı şekilde algılanabileceğidir.

Rus edebiyatı yazarlarından A.İ. Kuprin'in ve Türk edebiyatı yazarlarından H.Z. Uşaklıgil'in, eserlerinde işlediği benzer ve farklı yönlerinin, işlenen temaların, ilk defa ele alınması edebiyatta ve farklı alanlarda bulunan birçok yazara, okuyucuya ve araştırmacılara yön gösterici ve yazılan dönemlere ışık tutabileceğini söylememiz mümkündür.

1. BÖLÜM

AŞK

1.1. AŞK KAVRAMI

Kavram ya da kavramlar insanların hayatını devam ettirebilmesinde önemli rol oynayan en temel oluşumlardan biridir ve yaratıcı anlamlara sahip olan yenilikçi bir fikirdir. Çünkü insanlar kavramların yardımıyla birçok şeyi tanıyabilir ve tanımlayabilir. “Aynı zamanda kavramlar, bilgiyi işleme ve depolama sürecinde kullanılan tüm araçların da (sahneler, şemalar, anlam ağları vb.) bileşeni konumundadır. Bireyin her bir deneyimi, kavramların dolayısıyla sahnelerin, şemaların ve anlam ağlarının yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir” (Bozkurt, 2018: s.7). Bu durumda kavramı genel anlamda düşünce ve olayları ifade etmek için kullanılan bir oluşum olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca zihnimizde bir veya daha çok sözcüğü bir araya getirme ve oluşturma görevi gören çağrışımlarla tanımlama ve anlamlandırma sürecini başlatan öğelerdir. Kavram: “Bir nesnenin ve düşüncenin zihindeki soyut veya genel tasarımı, nesnelerin ve olayların ortak özelliklerini kapsayan ve onları ortak bir ad altında toplayan soyut ve genel fikirler bütünüdür” (TDK, 2005).

Kavram, bilincimizin zihinsel veya zihinsel kaynaklarının birimlerini, bir kişinin bilgi ve deneyimini yansıtan bilgi yapısını açıklamaya hizmet eden bir terimdir. (Kubryakova, 1996: 90). Tek kelimeyle, çerçeveler, senaryolar, şemalar şeklinde hareket eden herhangi bir anlamı yapılandırmanın bir aracı ve ürünüdür. (Babuşkin, 1996: 19-35).

Kavram, Aksan’a göre; “dünyadaki varlıkların ortak özelliklerine dayanan dile özgü bir genelleme, bir soyutlamadır” (2003: s. 151). Ramazanova Sh. ise; “Kavramın makro bileşenli yapısı figüratif, bilgilendirici-kavramsal bileşenlerin ve yorumlama alanının birliğini temel eder. Bir kavramın anlamsal alanı, hem tarihsel bir olayın genel bir tanımını veren bilişsel özellikleri hem de onun belirli yönlerini gerçekleştiren bileşen kavramları içerir” diye belirtmektedir (Ramazanova, 2012: s.18). Merrill’e göre kavram; “varlıkların ve olayların gözlenebilen özelliklerinin toplamından oluşurlar” (Merrill, 1994: s.111). Kavramlar, aynı noktada buluşan, aynı özellikleri paylaşan ve varlıklardan oluşan bir ögedir. Dolayısıyla zihnimizde algıladığımız ve oluşturduğumuz sözcükler fikirler, duygular ve olaylar birer kavramdır.

Bu bağlamda aşk ise hem kavram olarak hem de bir duygu olarak insan varlığının önemli bir bileşenidir. İnsanlık kökeninin, zihinsel güvenliğinin, duruşunun ve yeteneğinin altında yatmaktadır. Bu his duyuşal deneyimin içeriğiyle aşık bir bireyin insani özelliklerinin gelişmesiyle belirlenir ve metafiziksel temelleri içinde barındırıp bir insanı günlük yaşamın monoton tekrarlayıcılığından çıkarır. Bu nedenle aşk, yeni bir kişiliğe, insan dünyasının varoluş yasasına yönlendirilmiş samimi ve derin bir duygudur.

Hislerin bireyden bireye değişkenlik gösterdiği ve kişilerin iç dünyasına tesir ettiği duygular üzerine pek çok araştırma meydana gelmiştir. Bu araştırmalarla ortaya çıkan olgu ise hislerini derinden yaşayan insanların anlaşılabilirliği adına önemli bilgiler bizlere sunulmuştur. Hislerin oldukça şiddetli yaşandığı ve kişi psikolojisine pek çok çerçeveden tesiri olduğu bilinen bu kelime insana özgü bir duygu olarak tanımlansa da aslında toplumsal olarak da bir olgudur. Aşk kavramının temelindeki psikolojik etmenlerin yanı sıra kültür, ahlak, hoşgörü ve din gibi toplumu oluşturan yapılarda aşkın bir diğer unsurlarıdır. Aşk, bilim alanında yer alan psikolojinin araştırma ve çalışma alanında olmadan önce edebiyat dünyasına konu olmuş ve farklı pek çok alanlarda değerlendirilmiştir.

Aşk bildiğimiz üzere her yazar ve şairin yapıtlarında yer verdiği okuyucular için de ilgi odağı olan bir kavramdır. Bu kavram bir kimseye veya bir nesneye karşı duyulan, hissedilen sevgi ve bağlılık duygusu olarak tanımlanmaktadır. Ancak aşkın tanımını net sınırlar içerisinde yapmamız pek mümkün değildir. Her bireyin kendine öz bir tanımı vardır. Aşk, antropologların tanımına göre; “cinsel bir tutkudur. Şairlerin ise özlemleri ve duygulu şarkılarıdır.” Filozoflara göre; “aşk erkekler için başkadır, kadınlar için başkadır. Psikologlara göre; “aşk hem normal hem de nörotiktir. Yıkıcı ve yaratıcıdır.” Ama herkes için iyiliğin ve kötülüğün, güzelliğin ve çirkinliğin başlıca kaynağıdır” (Telci, 2010: 1).

Aşk esas olarak içinde yaşadığımız toplumun sosyal ve kültürel özellikleri ile yön bulan aynı zamanda topluma, halka, zamana ve döneme göre çeşitli yorumlamalara açıklığı olmayan bir duygudur. Fakat bu his her dönemde saf duygularla ve özgürce yaşanılmamıştır. İnsanların hayatının bir kısmında, farklı toplumlarda kötülener, ayıplanan bir tutum olarak algılanmıştır (Timuçin, 2005: s.88).

Bu bağlamda bu duygunun ortaya çıkması ve doğması ile ilgili farklı fikirler meydana gelmiştir. Bu fikirlerin temelinde aşk hakkında yapılan tanımlamaların ve açıklamaların netlik kazanmadığı bununla birlikte içinde bulunan toplumun düşüncelerine ve kültürlerine göre kalıplaştığı söylenebilir. *“Aşk, bireysel bir duygu olması nedeniyle psikolojik; iki kişiyi ilgilendirmesi nedeniyle sosyolojik, insanı birey olarak ve toplumsal bir varlık olarak ilgilendirmesi nedeniyle kültürel; biyolojik olarak ya da tabii bilimlerin yöntemleriyle açıklanamadığı için felsefi; şiirde ve romanda önde gelen bir konu olması nedeniyle de edebî özellikleri olan ya da bu açılardan değerlendirilmesi mümkün olan bir olgudur.”* (Özcan, 2008: s.379). Özcan’ın bu düşüncesi ile aşk üzerine söylenen fikirlerin genel olarak bilimsel açıdan net bir tanımla yapılamayacağını söylememiz mümkündür. Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar aşkın, bilimsel araştırmaların “soğuk nesnellığı” ile ele alınamayacağını belirtmektedirler. (Lupton, 2000: s.11, bkz. Yıldız, 2017: s.2). Bu fikirlerden yola çıkarak aşkın bir temele dayanmasının nedeninin duygusallık olduğunu söylememiz mümkündür.

Aşk, insan hayatının vazgeçilmez bir bölümüdür. Hayatın bir parçası haline gelen bu duygu, insanlığın var olduğu ve kendi benliklerini tanıdıkları günden bu yana birçok duruma, olaya, müziğe ve edebiyata konu olmuştur. Özellikle edebiyat dünyasında işlenen eserler aşk teması çevresinde şekil alır ve onun devamlılığını sürdürür. Aşk kavramı geçmişten günümüze kadar hemen hemen her şekilde işlenmiş üzerinde çokça durulmuştur. *“Yazın geleneği içinde en fazla karşılaşılan ortak kavram aşk kavramıdır. Aşk kavramı yazın metinlerinin en temel konularındandır. Tüm dünya yazınına damgasını vuran aşk, farklı motiflerle işlense de temel olarak her yazın türünde yer alır.”* (Ögeyik, 2008: s.47). Aşk, duygu ve anlam bakımından varlığından emin olduğumuz tüm dillerde aynı olguyu temsil eder ve bireyler arasında geçen sevgiyi ve arzuyu ifade eder. Buna bağlı olarak *“Aşk evrensel bir olgudur. Her toplumda önemsendir, saygın bir yeri vardır. Edebiyatın ise vazgeçilmez unsurlarından biridir. Her duygunun her kişide farklı karşılıkları vardır ve dolayısıyla farklı yaşantılar meydana getirir. Aşk kişinin hem iç dünyasını hem de dış dünyasını harekete geçiren bir duygu selidir. İnsanın iç dünyasında sevmeye ve sevilme gibi duygular uyandıran aşk, dış dünyasında çok farklı şekillerde kendini gösterebilir. Dolayısıyla tek boyutlu bir aşktan söz etmek yanlış olur.”* (Somuncu, 200: s.81).

Görüldüğü gibi aşk, sanat dünyasında ortaya koyulmuş tüm yapıtların, yazar ve şairlerin vazgeçemediği en önemli öğelerin başında gelmektedir ve edebiyat dünyasında yerini almış eserlerin ilham kaynağı olmaktadır. Eserlere konu olmuş aşk kavramının sanat ile arasında bütünleşmiş kuvvetli bir ilişki vardır. Bu bağlamda aşk sanat dünyasına her ne kadar yakınsa da bilim dünyasına bir o kadar uzak kalmıştır. Bilim bildiğimiz üzere nesnellik ve kesinlik ister, sanat ise içeriğinde öznelliği barındırır bundan dolayı aşk nesnellikten çok öznelliktir. Edebi yapıtlarının odağında duygusallık yattığı için tam anlamıyla nesnel olgular aranmaz. Aşk bireyler arasında yaşanırken kesin bir biçimde hayatın içinde var olduğunu hissettirir, ancak aşkı yaşamak ve onu hissetmek farklı bir durumdur çünkü olay aşkı açıklamaya ve tanımlamaya geldiğinde onun sınırlarının olmadığı, bu durumda aşkın belli kalıplara koyulamayacağını gösterir. (Timuçin, 2005: s.86-87). Dolayısıyla aşka sınır çizmek bazı şeylerin eksik olmasına neden olur.

Keskin ve belirlenmiş bir tanımlanması demek aşkın var olmadığı anlamına gelemez. Çünkü bu duygu birçok kültür ve gelenekte yaşanmış ve nesilden nesile devamlılığını sürdürmüştür. Edebiyat tarihinde ve din tarihinde karşılaşılan pek çok aşk hikayeleri bu durum için birer kanıttır. Üstelik belirttiğimiz gibi bilim dünyasında aşk kavramının soyut olmadığına dair araştırmacılar çalışmalar yapmış ve bununla ilgili ortaya birçok ürün sunmuşlardır. Bu araştırmalar doğrultusunda aşkın hormonlarla birlikte bir uyum içinde hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Bu örnek olarak bir annenin kız veya erkek çocuğuna duyduğu karşılıksız sevginin doğum esnasında ve sonrasında salgılanan hormonlar olması verilebilir. Bilim dünyası bu hormonlara sadece kadınların sahip olduğu ve doğumdan sonra salgılandığını belirtir. Fakat bunun yanı sıra karşı cinse, hemcinsine ya da bir varlığa duyulan aşkın salgıladığı farklı hormonlarda vardır. *“Aşk hormonu’ ya da ‘kucaklaşma kimyasalı’ olarak ünlenen bu kimyasal, insanın doğasıyla ilgili hemen hemen tüm olumlu özelliklerle bağdaştırılır. Oksitosinin en ufak bir esintisi bile kişiyi çok daha güvenilir, çok daha anlayışlı, çok daha verici ve işbirlikçi kılmaya yeter.”* (Bilgir, 2013: s.2). Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak aşkın kişi için bir gereksinim ve hayatının her noktasında var olduğu bununla birlikte bireyleri sadece biyolojik olarak değil psikolojik olarak da etkilediğini söyleyebiliriz. Her iki açıdan da etkilenen bu kişilerin hayatında oluşan değişiklikler olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Aşk kavramının temelinde psikoloji olduğu kadar sosyolojide vardır. “İnsan sosyal bir varlık olduğu için yaşadığı aşk, her ne kadar bireysel bir durum olsa da içinde yaşadığı çevreyi de etkiler, o çevreden etkilenir veya toplumsal sorunlar doğurur.” (Bilgir, 2013: s.2). Bu yüzden aşkı toplumun temelini ve yapısını şekillendiren önemli bir etmen olarak tanımlayabiliriz.

İnsanoğlu tek başına yaşam sürdüremeyen farklı birçok kişiyle bir arada olan ve karşı cinsle yakın temas arayışında olan varlıklardır. Yakın ilişki, temas ya da aşk, bazen kişisel bir ilişki, bazen kişisel ilişkilerin özel bir ögesi ya da bir özelliği, bazen de bir insanın diğerine duyduğu belli bir duyguyu belirtmek için kullanılmaktadır. (Hasan Atak, Nuray Taştan, 2012: s.521). Bu durumda yakın iletişim veya aşk yaşamak için en önemli nokta daima bir başka kişinin var olmasıdır. Fakat aşk yalnızca kadına ya da erkeğe karşı duyulan bir his değildir. Bu durumda herhangi bir nesneye, eşyaya bir görsele bile âşık olunabilir. Bu yüzden aşk ile ilgili şu sonuca varabiliriz: Aşk bir his, bir kavram olarak vardır fakat anlam ve içerik bakımından çeşitlilik göstermektedir. Farklılıkları her ne olursa olsun ruhlarda bıraktığı iz hep aynıdır. Yahya Kemal Beyatlı bir rubaisinde bu düşünceyi şu şekilde belirtmiştir:

“Dünyâda ne ikbâl ne servet dileriz;

Hattâ ne de ukbâda saâdet dileriz.

Aşkın gül açan, bülbül öten vaktinde,

Yâranla tarab, yâr ile sohbet dileriz.” (Akyüz, 1986).

Aşk topluma, kişiye, kültüre ve zamana göre değişiyor olsa da temeli hiçbir zaman değişmeyen, bireylerin daima ilgisini çeken ve yaşantılarına dahil olan bir olgudur.

Aşk ya da romantik ilişki, insanların bazılarının aşkın yaşamlarına anlam kattığını düşünmeleri ve bilimsel olarak da aşkın insan yaşamında bazı işlevlerinin olduğunun belirtilmesi gibi nedenlerden dolayı oldukça önemlidir. (Sternberg RJ, Hasan Atak, Nuray Taştan, 2012: s.522 bkz). Aşk varlığı hissedildiği andan itibaren korku, heyecan, sevinç, huzur, güven ve saygı gibi birçok duyguyu da beraberinde getirir. Bundan dolayıdır ki insanlar bu durumla birlikte duygu karmaşasında yaşamaktadır. Aşkın varlığı her toplulukta, kültürde ve gelenekte her zaman devamlılığını korumuş ve her insanın hayatında yer almıştır. Her çalışma alanı içinde yer alan aşk, çok daha uzun bir süreden beri başta edebiyat ve güzel sanatlar olmak üzere sanatın tüm dallarında en çok işlenen temalardan biri olmuştur (Brown, 1994: s.134-183).

Aşkın tanımı toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık içermektedir. Birçok araştırmacının ve yazarın aşkı işleyişleri yaşadıkları dönem ve gelenekten dolayı değişiklik gösterir. Araştırmacıların ve yazarların bu bakış açıları bireysel veya toplumsal özelliklere ve geçmişe de dayanmaktadır. Birçok duygunun, davranışın ve düşüncenin yapısını oluşturan aşk insanlar arası iletişimin temel öğelerinden biridir. Bu kavram ile ilgili birçok araştırmacı ve kuramcı tanımlamalar ve açıklamalar yapmıştır. Aşk bir insanın doğasında olan, başka bir bireye veya bir nesneye derin bir bağlılık ve özlem hissidir. Bir hayatı anlamak için âşık olmak gerekir ve hayatımızda ki hedeflere ulaşabilmek için aşk önemli bir unsurdur. Aşk, insanın yaşamında tek akıllı ve tatmin edici sorusunun yanıtıdır. Bir tür antropik sempati olarak kişiler arası bir duygudur. Değerle ve özellikle arzuyla ilişkilendirilen tüm duygular gibi aşk da anlam yaratan işleve sahip bir histir. (Turbetskaya,1995: s.51, Fromm, 2007B: s.41, Makeyçik, 2004: s.113, Solomon,1976: s.45).

İ. A. Cidaryan ise aşk ile şöyle bir tanım yapmıştır: “*Aşk kavramı elbette temel inançları, ilkeleri ve yaşam amaçlarını ifade eden temel değerlere aittir ve mutluluk, inanç, umut, özgürlük kavramlarıyla eşdeğerdir.*” (2001: s.132). Moss ve Schwebel’in aktardığına göre, Freud aşkı, “*cinselliğin yüceltilmesi*” olarak, Harlow “*bağlanma davranışı*” (1993: s. 42:7-31) olarak açıklamıştır. Tennov ise aşkı, “*bilişsel etkinliği devre dışı bırakan, geçici bağımlılık ve sevilen kişiye yönelik bedenin verdiği duyarlı tepki*” (2012: s. 520-546) olarak tanımlamaktadır.

Netice itibariyle aşk kişiye göre değişen her iki cinste yarattığı geçicilik ve kültürden kültüre farklılık gösteren bir duygu olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte aşk ile ilgili farklı farklı tanımlamalar ve açıklamalar yapılırken onun unsurlarının diğer unsurlarla da bağlılığını incelemek gerekir. Aşk sadece bir ilişki değildir, aşk bağlanma ve ayrılma duygusu, bir şeyleri paylaşma arzusu ve tutkudur. Altında birçok anlam, hitap ve sözcük barındırmaktadır. Bu duruma *seni seviyorum, sana bağlıyım, seni hiç bırakmayacağım* gibi sözcükler örnek olarak verilebilir. Aşkta bir diğer önemli ayrıntı ise zamanla farklı duygulara dönüşmesidir. Yaşanılan bir bağda her iki cinsinde hissettiği bu duygu zamanla öfkeye, nefrete ve takıntılığa dönüşebilir.

Sanat dünyasında olduğu gibi bilimsel açıdan da aşk birçok kez merak konusu olmuştur. Bu duygu ile ilgili bilimsel çalışmalarda akıllara takılan en önemli sorulardan biri; aşkın, içten gelerek yönelinen bir eğilim mi olduğu yoksa, sosyal öğrenmelerle mi

meydana geldiği yönündedir (Atak, H., & Taştan, 2012: s.522). Bu durum etnografik araştırmalara göre, aşkta kişisel ayrılıklar kültürel tesirlerden daha önde gelmektedir. Genetik araştırmalara göre ise bu duyguda kalıtım taraflı olarak etkili iken âşık olma noktasında sanıldığı kadar aksiyon yaratmamaktadır. (Stenberg, 1999).

Böylelikle aşk üzerine yapılan birçok araştırma bu hissin tek bir temele dayandığının ya da birçok temelden oluştuğu yönündedir. Bu araştırmalarla birlikte aşkın tek bir etki üzerinden varlığını devam ettirmediği aksine farklı bir sürü hissi içerisinde barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Herkes tarafından tabii bir düşünce olarak kabul görülen aşk, ilk psikoloji olarak türlü kurallar ve türlü bakış açılarıyla incelenmiştir. Bu düşünceye yönelinen ilgi ve alaka bu duygunun sevincin, hüznün ve acının en derinden yaşanmasına olanak tanimasından kaynaklandığını söylememiz bu bağlamda mümkündür.

Aşk hayatında yaşanan normalliği incelediği bilinen Kenberg, bu hissi etkin bir perspektifle araştırmış ve aşkın karşı cinsteki bireye doğrultmuş ilişkiden ve cinsel bir tutkuya çevrilmiş olan uyandırılma ve hırçın güçten meydana geldiğini vurgulamıştır. “Aşk yaşanan zamanda kendi çizgilerini ve kurallarını yok saymaktır” (1995).

Böylelikle aşk hakkında birçok çalışma ve açıklama araştırıldığında göze çarpan ilk şeyin, bu kelimenin betimlenmesinde ve tanımlamasında değişkenlik olduğudur.

Bu kavramının psikolojik araştırmalara konu olmasıyla birlikte farklı birçok araştırmacı bu duruma bağlı olarak aşkın birçok duyguyla birlikte hareket ettiğini düşünerek aşkın türleri olduğunu belirtmiş ve aşk ile ilgili ortaya çıkan bu farklılıklar yüzünden sınıflandırmalar yapmaya yönlenmiştir. Bunun sonucunda da aşkla ilgili farklı kültürlerle ait tarih, evrim, köken, çeşitlilik ve tür gibi alt temalar ortaya çıkmıştır.

1.2. AŞK KAVRAMININ TARİHİ, KÖKENİ VE FELSEFEDEKİ YERİ

Aşk kavramının kökenleri eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Bundan dolayı eski filozoflar ve araştırmacılar (Platon, Aristoteles, Mevlâna, Ömer Hayyam, Berdyayev vb.) aşkın gücünden ve etkisinden hiçbir zaman şüphe duymamıştır. Bununla birlikte aşk, bir tür evrensel armağan hem iyiliği hem de kötülüğü eşit derecede üretebilen kozmik bir duygu olarak tanımlanmış ve bir kişinin dahil olduğu evrensel bir kozmik süreç olarak görülmüştür. Ancak kişisel yaşamın gerçeğinden ziyade belirleyici bir rol oynamamaktadır. Bir erkeğin ve bir kadının evliliği, iki karşıt politikanın bir bağlantısı olarak ortaya konulmuştur. Yani doğada meydana gelen süreçlere benzer şekilde, her

fenomenin erkeksi ya da kadınsı bir başlangıç olduğu ve bunların birleşmesinin bir uyum olduğu düşünülmüştür. Ayrıca, politikaların her biri, bir erkeğin ve bir kadının aşk ilişkilerinde mevcut olan eşitsizlik fikrinin ortaya çıktığı yerde kendi görevini de yerine getirmiştir. Ve o dönemlerde bile araştırmacılar ve filozoflar aşkın doğasını tanımlamaya çalışmıştır. Örneğin, Aristoteles'in aşk hakkındaki düşüncesi oldukça dünyevidir; bu duyguyu insan vücudunun birincil enerjilerinden birine bağlamıştır.

Hristiyanlıkta aşk, inanç ve umutla ilişkilendirilen çıkarsız bir erdem olarak görülmektedir. Bu nedenle, aşkı kendiliğinden ortaya çıkan sempatiye indirgersek anlamını yitiren “müjde” “Aşk” “Tanrı aşkı” olarak karşımıza çıkar.

Orta Çağ'da Tasavvuf filozofları ile İran ve Arap Doğusunun yazarları bu duyguyu kendi yollarıyla açığa kavuşturmuşlardır. Bu yüzden Ömer Hayyam ve Alisher Navoi'nin şiirlerinde, Tasavvuf geleneğinin ruhundaki aşk şarapla özdeşleştirilmiştir. Bu bağlamda bir kaba, yani ölümlü bir insan kabuğuna dökülen şarap, insanları manevi bir bileşenle doldurur ve diyalektik olarak Tanrı'ya olan aşk kavramını ortaya çıkarır.

Rönesans dönemi, Hristiyanlık felsefesi ile Yeni Çağ arasında bir geçiş aşaması olmuştur. Bu dönem, ilahi otorite tarafından ezilen erotik aşkın haklarına geri dönme girişimleriyle karakterize edilmiştir. İnsan doğasının tezahürleri olarak adlandırılan zevk alma arzusu, aşkın temel anlamı olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu şekilde yorumlanan aşk felsefesinin kalbinde güzellik doktrini var olmuştur. Yani aşkın doğası güzellik arzusu olarak adlandırılmıştır. Bu kavram etik ve estetiği birbirine bağlamış ve Rönesans sanatının üzerinde önemli bir etkiye neden olmuştur. İnsan düşüncesinin gelişiminden önceki tarihsel aşamaların deneyimini özümseyen Yeni Çağ dönemi, her biri bir erkek ve bir kadın arasındaki aşkın özüne ilişkin kendi değerlendirmesini ifade eden filozof topluluğu ortaya çıkarmıştır. Felsefi kavramların her biri derinlemesine bireyseldir, ancak bunların hepsi, Yeni Çağ'ın tüm ideolojisinin önde gelen nedeni haline gelen genel insan merkezilik fikriyle birleşmiştir.

17. yüzyılda doğa biliminin hızla gelişmesi, kapitalizmin doğuşuyla bağlantılı olarak, aynı zamanda dünyanın antik ve orta çağ kavramlarını parçalayan çeşitli bilim dallarındaki bir dizi keşfin yanı sıra, din ile kesin bir kopuş meydana gelmiş ve zamanlarının felsefesini etkilemesine yardımcı olamamıştır. Bu durum kilise dogmalarının çöküşüne ve kilisenin otoritesinin düşmesine neden olmuştur. Yeni Çağ felsefesinin odak noktası, insanın iyilik, mutluluk, uyumun doğal arzusuyla, yani

insanların ilkel günahkarlığına dair orta çağ fikrinin tamamen reddedildiği bir olgudur. Bu durumda “ilahi aşk” arka planda kalırken “dünyevi aşk” daha da sağlam bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu özellikle devrimden önceki son on yılda bu duyguya karşı anlam verilemeyen bir tavırla ayırt edilen Fransız toplumunda belirginleşmiştir. Saray ve aristokrat çevrelerde, ruhsuz ve kalpsiz, sofistike bir flört sanatına dönüşmüştür. Aşk ve sadakatin kendisi eski moda bir şey haline gelmiş, yerini kısacık bir tutku almıştır. Rokoko çağının aşkı artık aşk değil, onun taklidi olmuştur.

20. yüzyılda aşk yavaş yavaş bilimsel çalışmanın konusu haline gelmiştir. Aşk ve cinsellik arasındaki ilişki, Sigmund Freud’un çalışmalarının merkezinde yer alır. Freud’a göre “aşk, manevi ilkenin dışlandığı irrasyonel bir kavramdır.” (Bogatireva, Şestakova, 2019: s.151-155). Freud’un geliştirdiği yüceltme kuramında aşk, insan gelişiminin ana uyarılarından biri olan ilkel cinselliğe indirgenir. Daha sonra, Freud’un teorisini geliştirmeye ve tamamen biyolojik bir tanım olgusunun temeli olarak sosyal ve kültürel bileşenlere geçmeye yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan bu yeni yön, neo-Freudculuk olarak adlandırılmıştır. Neo-Freudculuğun liderlerinden biri psikanalist Erich Fromm’dur. Erich Fromm, eserlerinde iki zıt aşk biçimini karşılaştırmıştır:

- Varlık veya verimli aşk ilkesine göre aşk,
- Sahip olma veya verimsiz aşk ilkesine göre aşk.

Birincisi ilgi ve özenin tezahürünü, bilgiyi, duygusal tepkiyi, duyguların ifadesini, zevki içerir ve bir kişiye, bir ağaca, bir resme, bir fikre yönlendirilebilir. (Gurbonova, 2013: s.82). Bu durum yaşamın dolgunluk hissini heyecanlandırır ve güçlendirir. Bu kendini yenileme ve kendini zenginleştirme sürecidir. İkincisi ise kişinin “aşkının” özgürlüğünden yoksun bırakılması ve onu kontrol altında tutması anlamına gelir. Böyle bir aşk hayat vermez, bastırır, mahveder, boğar, öldürür. (Pastuhov, 2017: s.246-250). Ayrıca olgun aşk ile olgunlaşmamış formları arasındaki derin farktan bahseder ve aşkın nesnesini kapsamlı bir şekilde araştırır. Eğer bir kişi sadece bir kişiyi seviyorsa ve diğerlerine kayıtsızsa, sevgisi aşk değil, simbiyotik bağlanma veya genişletilmiş bencillik olarak görülür. Dolayısıyla verimli aşk, bakım, sorumluluk, saygı ve bilginin yanı sıra başka bir kişinin büyümesi ve gelişme arzusunu da ifade eder. Onun bir faaliyet olmadığını bir tutku olduğunu söylememiz mümkündür.

Son zamanlarda biyokimya açısından da aşkın tanımını vermeye yönelik girişimler yapılmaktadır. Örneğin, nörokimyasal bir madde olan oksitosin ya da diğer adıyla “aşk hormonu” ya da “güven hormonu’nun” keşfedilmesi, aşk duygusuna neden olduğu ve korkuyu körelttiği belirtilmiştir. Böylece diyebiliriz ki aşk hem bilime hem de sanata araştırma konusu olmuştur.

Topluluk içinde yaşam serüvenini inişli çıkışlı bir şekilde süreklilikle devam ettiren insanlık, toplumdaki benliğini ve varlığını bir düzene sokmak için duygularını ön planda tutmaktadır. Hisler var olmanın temelinde oldukça önemli bir noktada yer alır. Bireyin içinde yaşadığı hisleri doğrultusunda hayatı yaşama düzeni ve buna bağlı olarak bakış açısı da şekillenmektedir. Bu durumda hislerin en doruk noktada fark edildiği en önemli yer ise aşk olgusudur. Bu bağlamda aşk kavramının hangi dönemde ve kültürde araştırılıp incelendiği noktasında ise edebi eserler önemli bir yere sahiptir. Bu edebi eserlerin ele alınmasında ise yazar ve şairler, görüşlerini ve düşüncelerini şekle sokacak toplum yapısından ve kavramından yararlanır. Farklı kültürde yetişmiş her toplum aşkı çeşitli şekillerde ele alır inceler, yaratır ve işler. Bu farklılıklar Doğu ve Batı medeniyetlerinde de net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Her anlamda Doğu ve Batı kültürleri arasında gerçekleşen alışveriş, bu kültürlerin duygu ve düşüncelerini, aşkı yaşayış tarzlarını karşılıklı olarak etkilemiştir. Aşk kavramının tarih boyu değişimi ve gelişimi süreci içerisinde Batı kültürünün geçmişten bugüne romantik aşk diye tanımlamalarda bulunduğumuz aşk olgusunu Doğu kültürünün aşk felsefesinden etkilendiği hususunda önemli birçok düşünce vardır. Doğu ve Batı arasında yaşanan geleneksel ve kültürel her türlü alışveriş ve etkileşimin yoğun olduğu varsayılan dönemler, Endülüs Emevi Devleti’nin başta olduğu ve Haçlı seferlerinin gerçekleştiği zamanlardır. Doğu medeniyetinin “*idealize ettiği*” aşk olgusu, Batı medeniyetinin aşka ve kadına bakışını değiştirirken, bu duygunun iki farklı bedeni tek bir bedende buluşturma amacını da algı temeline yerleştirmiştir. (Bekir, 2005: s.77). Bu çeşitlilik toplum yapısının farklı olmasından kaynaklı olduğu için aşka bakış açısı da farklılık göstermektedir. Doğunun bakış açısında aşk manevi olarak yüce olduğu bilinir, bunun temelinde aşkın duygu bağlamında kuvvetli bir etkisinin olmasıdır. Bildiğimiz gibi doğu kültürüne göre aşk idealize edilmektedir. Yani aşka ulaşma amacıyla karşımıza çıkan sorunlarla baş edebilme düşüncesinin başıdır.

Doğu kültüründe aşk kavramı manevi ve beşerî anlamda incelenip işlenen yüce bir duygu olarak belirtilir. Bu kavramla ilgili yazarlar ve şairler pek çok edebi eser yaratırlar. Bu edebi eserlere İbn-i Hazm'ın aşk hakkında yazdığı “*Güvercin Gerdanlığı*” adlı yapıtı örnek olarak verilebilir. Bu yapıt Doğu medeniyetinin toplumun hayatında ki aşk kavramının önemini belirtmesi açısından oldukça önemli yapıtlardan biri olduğunu söylememiz mümkündür. Adı geçen eser, Doğu kültürünün aşka bakış açısını yansıttığı gibi Batı kültürünün de bu bağlamda fikirlerini değiştiren bir metin olarak bilinir. ‘*Güvercin Gerdanlığı*’ adlı eserde aşkın gelişimi ve doğuşu hakkında yorumlamalar yapılmıştır. Yapıtı göre bu duygu kişinin benliğinde ki tamamlanmamış şeyleri arama uğraşı burada eksik olan şeyleri gidermeye çalışan önemli ve derin bir kavram olarak tanımlanmıştır. İnsanda meydana gelen bu boşluklar ruhun çelişkide kaldığının bir fikridir. Bu tamamlanmamış ikilimler sonucunda bireyler birbirlerine karşı olduklarında uzaklaşırken benliklerinde bir nokta da buluşan benzerliklerden dolayı da birbirlerini çekerler. (Yıldız, 2017: s.4). Böylece bu benzerlikler kişileri bir bütün haline getirir.

Doğu ve Batı çerçevesinde aşk kavramına bakıldığında Batı tarzında yetişmiş yazar ve şairler eserlerine bu duyguyu betimlemeden çok, gördüklerini oldukları gibi yansıtmaya çalışmıştır. Bunun aksine Doğu tarzında yetişmiş sanatçılar ise onu olduğu gibi değil de yorumlar katarak yansıtmıştır. Nesnellik ve öznellik arasında gelip giden bu iki farklı bakış açısı, Doğu ve Batı kültüründe aşka olan farklılıkları göstermektedir. Bu bağlamda aşk Doğu düşüncesinde daha çok manevi olarak ele alınırken Batı düşüncesinde biraz daha maneviyattan uzak olarak cinsellikle birlikte ele alınıp işlendiği görülür. Ancak bu durum Doğu geleneğinde bu şekilde de değildir. Aşk ile cinselliği bir arada kullanmadıkları aşıkardır. Aşk Doğuda insanla başlar, idealize edilir ve kutsanır. (Ayvazoğlu, 1999: s.55). Daha önceden de belirttiğimiz gibi Doğu medeniyetinde aşk idealize edilen önemli bir fikir ve duygudur. Onların geleneğinde aşkın temel noktasında tasavvuf yani Tanrı aşkı vardır.

Doğu geleneğinden gelen ve İran şairlerinden olan Hafız, ilk aşkın Tanrı aşkı olduğunu söylemiştir. Aşık bir insanın sevdiği kişiye duyduğu sonsuz aşka olan gereksinim, aşkın her zaman ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı, Tanrı'nın güzelliğini yansıtan insanoğlu tüm evrenin var olmasına da aracı olur (Kocatürk, 1981: s.115). Aşk kavramının Batı geleneğinde incelendiğinde ise manevi duygulardan çok

beşerî anlamda öne çıkmıştır. Bu bağlamda Yunan mitolojisi araştırıldığında da aşk tanrılarının olduğu görülmektedir. Bu mitolojide aşk tanrısı olarak tanınan varlık ise Afrodit'tir. Bir diğer bilenen tanrı ise Afrodit'in çocuğu Eros'tur. Aşk tanrısı olarak tanımlanan Afrodit tanrı Zeus'un kızı, savaş tanrısı Ares'in sevgilisi ve "İşçi Tanrı" olarak bilinen Hephaistos'un çocuğudur.

Yunan mitolojisinde aşk kavramının doğması ve insanlığın onun varlığının farkına varması ile ilgili farklı bir inanış ise insanoğlunun tanrılarla olan savaşın neticesinde var olmanın da etki ettiği bütünlüğü bulamaması ve kâinatta yeniden bu bütünlüğe sahip olması için verdiği çabadır. Bu inanışa göre aşk, kişinin eksiklerini tamamlayıp kendini bir bütün olarak hissetme arzusu olarak tanımlanabilir. Ayrıca insan varlığındaki her şeyi tamamlama isteğidir.

Aşk kavramı Çin geleneğinde ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. Burada Konfüçyüsçülük için bu duygu ana konu olarak belirlenmiştir. "*'Ren' aşk anlamındaki sözcük konfüçyüsçülük öğretisinin ana kavramıdır*" (Aydın, 2017: s.531). Mohism öğretisi ise evrensel aşkı desteklemektedir. Çinli filozof Mozi tarafından geliştirilmiş tek bir harfle bilinmektedir. Çin dili oldukça zor bildir ve her sözcüğün ayrı bir harfi vardır. Çince aşk kelimesi için geliştirilen bu harfte kelimenin alt kısmında kalp sözcüğü için kullanılan harf üst kısmında hissetmek için kullanılan harfler birleştirilerek aşk sözcüğünü oluşturmuştur.

Fars kültür ve geleneğinde aşık şair olarak bilinen isimler ise Sa'di ve Hafız gibi isimlerdir. Bu şair ve yazarların aşkı ve sevgisi doğaya, nesneye, kadına veya güzelliklere değil Mutlak olanadır yani İlah'adır. Bu kültürde İlahi aşk çok daha yoğundur. Neredeyse her yazar ve şair şiirlerinde İlahi aşkı konu alır ve işler. Bununla birlikte İslam dininin de etkileriyle "Tasavvuf İslam Geleneği" yaygınlaşır ve çoğalır. Şairler bu duyguyu yalnızca eserlerinde değil aynı zamanda yaşamlarında da göstermişlerdir. Duygularını şiirlerine yansıtırken süslü ve ağır kelimeleri ve kafiyeleri kullanırlar. Fars dilinde ve edebiyatında aşkın etkileri oldukça yaygın bir biçimde görülür. Şiirlerde hep sevgi ve aşk sözcüğü kullanılır. Fars dilinde aşk "eşk" olarak yazılır ve okunur.

Japon kültüründe de aşkın güzel bir duygu olduğuna inanılmaktadır. İyi ve aydın bir kişilik için bu duyguyu mutlak bir olgu olarak görürler. Japon dilinde aşk kelimesi aynen Çin dilinde ki gibi ifade edilir ve okunur. Japon geleneğinde insanlar yalnızca

nesneye, erkeğe, kadına ve doğaya değil anneye, babaya ve çocukları arasındaki aşka da önem vermektedirler. “Amae” yani Japonca’da düşkünlük anlamına gelen bu kelime kendileri için birçok şeyi ifade eder.

Sümerlilerin geleneğinde de aşk kavramı kendine bereket ve bollukla yer bulmuştur. Hatta bununla ilgili “*İnanna’nın Aşkı*” diye bir eserleri de mevcuttur. Sümerlilerin inançlarına göre toprağın bereketi ve çoğalmanın verimliliği için kralın senede bir kere aşk tanrıçası olarak adlandırılan İnanna’nın yerine bir rahibe ile evlenmesi ve birlikte olması kutsaldır. Sümer şairlerine göre ise Tanrıça olarak bilinen İnanna halkın neşesi olarak betimlenir. Sümerliler diğer kadınlarda görmek ve izlemek istedikleri tüm özellikleri onda toplamışlar, yüceltmişler, tapmışlar ve onunla ilgili birçok yapıt ortaya çıkarmışlardır. İnanna çekiciliğin, güzelliğin, şefkatin, hırsın, çoğalmanın ve bereketin sembolüdür.

Türk dilinde ve kültüründe aşkın önemi ve etkisi oldukça büyüktür. Bu gelenekte insanların aşka olan inançları ve bakış açıları İslam dininin kabul edilmesiyle değişmiş ve başlamıştır. Bununla birlikte İslam’ın kabulüyle sofizm akımı da yaygınlaşmıştır. İnsanların edebiyata ve şiire olan ilgisi artmıştır. Zaman geçtikçe şairler şiirlerinde aşk motifini kullanmaya başlamış ve bunu eserlerine yansıtılmışlardır. Ancak Türk geleneğinde benimsenen aşk Farsça’da benimsenen aşk türü ile aynıdır. Türklerde İlahi aşka önem vermektedir. Tabi ki eserlerde sadece ilahi aşkı işlememişlerdir. Bu aşkın yanı sıra doğal güzelliklere, aşkı anımsatan nesnelere ve kadına da yönelik aşk şiirleri yazmışlardır.

Kültür ve geleneğin yanı sıra Türk edebiyatında da aşkın etkisi oldukça büyüktür. Bu edebiyatındaki aşk şairlerine örnek olarak; Şeyh Galip, Yunus Emre, Nedim ve Baki vs. isimler verilebilir. Türk kültüründe aşk ile ilgili birçok deyim karşımıza çıkar. Aşk ateşi, âşık olmak, aşka gelmek, aşkından kül olmak, aşk yuvası bunlardan birkaçıdır.

Rus kültüründe ise aşk oldukça önemli bir temadır. Rus geleneğinde aşk ve aşk teması genellikle trajik ve mutsuz ele alınır. Yazar ve şairler gibi Rus toplumunun da aşka bakışı ve yaşayışı genellikle bu tarzda ilerlemektedir. Rus dilinde aşk (любо) “lyubo” kelimesinden türetilmiştir.

Kişilerarası iletişimin ve etkileşimin özel bir yolu olan aşk, insan yaşamının anlamsal yönünü yansıtan temel bir felsefe kategorisi olarak adlandırılır. Bireyin yaşamsal aktivitesini, ideallerini ve bunun gibi birçok şeyi ruhsallaştıran bir histir. Aşk sadece

insan iletişiminin ince bir alanının başlangıcı olarak düşünülebilir fakat öznel ve nesnel bir temele sahiptir. Prensip olarak bu öznel duyguların her zaman nesnel bir olguda şartlandırıldığı anlamına gelmektedir. Aşkın, insanın varoluş dünyasına karşı öznel bir tutumu vardır ve mutluluk arzusunu da varsaymaktadır. Bu arzuyla birlikte insanlık her zaman varlığını devam ettirmiş ve kendi benliklerini sürekli olarak geliştirmiştir. Eğilim gören bu harekette insanlar tarafından daha da iyi olma arzusunu ortaya çıkarmıştır. Böylece kişilerarası etkileşimde yabancılaşmanın ya da soyutlanmanın üstesinden gelinir, ruhen birlik sağlanır ve insanlar yalnızlıktan ve zihinsel boşluk hissini yaşamaktan uzaklaşırlar.

Aşkın felsefi anlayışındaki zorluklar, objektif olmasının yanı sıra beklenmedik olmasından da kaynaklanmaktadır. Aşk insanlar tarafından parlak ilahi bir armağan, bir tür yüksek ödül olarak algılanır. Bununla birlikte, aşkın kendi yasaları, bazı kozmik ilkeleri ve benzersiz bir felsefi anlamı vardır. Aşk bir bireyi hassas duygulara, bir ihtiyaç duymaya, en iyi insani niteliklerin gelişimindeki muazzam rollerini, insan ırkının korunması ve iyileştirilmesi için topluluğa karşı kişisel bir sorumluluk olduğunu fark etmeye başladığında ortaya çıkmaktadır. Aşkın insani anlamı, kişisel yaşamın düzenlenmesinin altında değil, sürekli insanın kendini araştırmasında yatmaktadır. Aşk sadece yüce bir duygu ya da bir dizi duygu olarak tanımlanamaz. Bu, bir insanın yaşamının ahlaki saflığının ölçüsü ve derecesidir, bu da tüm yaşam aktivitesini büyük bir anlamla doldurur. Saf aşk, bireyin ruhsal gelişimine de tanıklık etmektedir. Her durumda aşk ruhsal olarak kendini izole etmenin, varoluşsal yalnızlığın üstesinden gelmenin eşsiz bir yoludur, çünkü bu olgu insanları birleştirir. Aşk felsefi olarak, rasyonel açıklamaya meydan okuyan bir düşünce içerir.

İnsanlığın en yüksek değer boyutu olarak görülen aşk, onun ruhsal olgunluğunu ve ahlaki saflığını karakterize eden ifade olarak bilinir. Onsuz, insan kişiliğinin yaşam potansiyelini tam olarak ortaya çıkarması mümkün görülmektedir. XIX yüzyılın ünlü Alman filozofu Arthur Schopenhauer, bu duruma şu açıklamayı yapmıştır: *“Şehvetliliğin en güçlü şekilde tezahür ettiği günlerde ve saatlerde ... ateşli şehvet... işte böyle bir zamanda, en büyük düşünce ve bilgi güçleri en yoğun faaliyete hazır olmalıdır.”* (Meçnikov, 1988: s.236). Bu fikir, Rus bilim adamı I.I. Meçnikov tarafından paylaşılmakta ve geliştirilmektedir. Ona göre aşk, bir iyilik, mutluluk ve gerçekten insan yaşamı için bir koşuldur, dahası, başlangıçta insan özünün kendisine verilen tek

gerçek temelidir. (Meçnikov, 1988: s.236). Bu bağlamda aşk, bir insanın daha insancıl, daha nazik, daha duygusal hale geldiği birkaç sosyal yaşam alanından biridir.

Aşk, insanları birleştirmek ve pekiştirmek için inanılmaz derecede güçlü bir içsel enerjiye sahiptir. Doğal yakınlaşmaları için bir tür manevi ve ahlaki katalizör haline gelir, insanları birbirinden ayıran engelleri ortadan kaldırır ve onları belirli manevi bağlarla birleştirir. Bu duygu bireyin sosyal yaşama olan ilgisini güçlendirir, onda diğer insanlara karşı şefkat duygusu, onlara yardım etmek için samimi bir arzu uyandırır. Bunun nedeni, aşkın kendisini yalnızca bir başkasına değil, aynı zamanda bir fikre, mesleğe, nesneye vb. “kendini verme” içsel bir ihtiyaç olarak göstermesi nedeniyle oluşmaktadır.

Aşkın felsefi yorumu her zaman fizyoloji ve psikoloji tarafından elde edilen bilimsel bilginin geniş bir kesişim alanını ve ayrıca bir insanda derinden samimi olan sosyal ve bireysel-biyolojik, açıklamanın anlaşılmasını içerir. Başka bir deyişle, felsefi düşünce aşkı, insandan bağımsız olarak var olan, ancak onda tamamen kişisel bir kader anı biçiminde ortaya çıkan, doğanın bir gerçeği olarak görür. Akılla desteklenen manevi aşkta, kişi sadece sevgili ile doğrudan kaynaşmadan aynı zamanda kişiliğinden, onun havasından, onu çevreleyen sevgi aurasından enerji alır. Sevgi enerjisi, güçlü bir ilham ve yaratıcılık kaynağıdır ve en parlak, en üretken olanıdır. Sevginin etkisi altında, her insanın tarihsel amacı ve mesleği ortaya çıkar. Aşk gerçeği, güzelliği ve iyiliği var eder. Dolayısıyla aşk her zaman tarihsel dönemin, maneviyatın veya belirli bir toplumun ahlaki durumunun bir yansıması olarak görülmektedir. Yani aşk, yaşamın dolgunluğu hissini keskinleştirir. İçteki manevi olanla birleşir ve bireyin özel bir ahlaki ve estetik duygusunu oluşturur.

Aşk kontrole, yapılan ya da yapılacak olan tüm açıklamalara karşı gelmektedir. Çünkü aşkın kalıplara sığdırılmış tanımlamaları yoktur. Ortaya çıkma mekanizmasını ve sayısız tezahürünü kelimelerle açıklamak mümkün değildir. Örneğin aşk, antik mitolojide, mucizeler gerçekleştirebilen özel bir kozmik güç olarak kabul edilmiştir. Dünya’da ortaya çıktıktan sonra, aşk insanlığın hayatındaki yerini sağlam bir şekilde almıştır. Ancak insanların bu duyguya karşı tutumları her zaman çelişkili olmuştur. Aşk kimi insana göre iyi kimine göre kötü olarak görülmüştür. Geçmiş dönemlerde yaşamış birçok insan bu ikilemi yaşadıkları için hapsedilmiş, çeşitli işkencelere maruz kalmışlardır. Fakat geçmişten bugüne etkisini hiç kaybetmemiş olan aşk felsefi ve

kültürel öğretilerde yer alan bireyin ruhsal yükselişinin birçok anlamını çeken en gizemli güçlerden biri olarak kabul edilmiştir. Ancak asıl mesele, sevginin, insan varlığının kutsal sorunlarını çözmeyi, kişilerarası birliği başka bir birey ile sağlamayı amaçlayan yüce bir duygu olarak anlaşılmasıdır.

Başka bir insanla bu tutkulu birlik arzusu, diğer tüm insan arzularından daha önemlidir ve aileyi, toplumu, tüm insan ırkını tek bir bütüne bağlayan güçtür. Aşk olmadan insanlık bir gün bile var olamazdı bu yüzden kültürel olarak gelişmiş bir kişiliğin kalitesi olarak aşk, insan varlığının özünü anlamamızı ve açıklığa kavuşturmamızı sağlar (Fromm, 1998: s.187). Bu, insan soyunu, kabileyi, aileyi, toplumu bir arada tutan güç en temel duygudur, bu konuda başarısız olmak, çıldırmak ya da yok olmak, kendini ya da başkalarını yok etmek anlamına gelir. Sevgi olmadan insanlık bir gün için bile var olamaz. (Fromm, 1985: s.27).

Aşk, bir insanın hayatında alışılmadık derecede karmaşık bir ruhsal olgu olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle filozoflar ve araştırmacılar tarafından dikkatle ve kapsamlı bir şekilde incelenmektedir. Aşkın felsefi analizi, her şeyden önce, aşkı düşünce yoluyla tanıma, bu fenomen hakkında en genel sonuçları yapma arzusudur. Aşk felsefesinin, gerçek insan varlığının ana kaynağı olarak rasyonel anlayışı olduğuna inanılmaktadır. Aşk felsefede ilkel ilke olarak, insanın varoluşsal varlığının özü olarak görülür. Felsefenin sadece akılla değil, aynı zamanda duygularla, sosyal duygularla, bir kişinin ruhsal tezahürlerinin tüm yelpazesıyla de uğraştığı iyi bilinmektedir. Bundan dolayı, insan yeteneğinin böyle bir hipostazını, aşk gibi metafiziksel olarak anlamak, bireyler arasındaki özel bağların ve ilişkilerin gelişmesi sürecinde ortaya çıkan kişiliğin olağanüstü sosyo-psikolojik durumu ve metafizik olarak anlamak tamamen yasal olgudur.

Eski zamanlardan beri, aşk insan varlığının kaynağı olarak kabul edilmiştir. Çünkü o dönemlerde insan yaşamının anlamını ve tüm insanlığın kaderini şekillendiren bir duygu olarak tanımlandığı söylenmektedir. Bu durumda her şeyin temeli dediği toprak, su, hava ve ateşle temsil edilen varoluş temellerinin doktrinini yaratan ünlü antik Yunan hekimi filozof Empedok'u aklımıza getirebiliriz. Empedok'a göre; *“onlar birbirlerine indirgenemezler, ancak birbirleriyle karışıp ayrılabilirler, yani kendiliğinden harekete geçebilirler, kaynağı antipodlar olan “Sevgi ve Düşmanlık” olan kişilerdir”* (bkz. Tarasova,1993).

“Aşk her şeyden önce öne çıktığında hakkında söylenen tüm unsurlar değişiklik gösterir ve “huzurla çevrili bir yuvarlak oluşturur.” (Antologiya miravoy filosofii, 1969: s.305).

Böylece Empedok, aşkı evrende çürüme eğiliminde olan her şeyi yatıştırmaya ve birleştirmeye çalışan kozmik enerji olarak görür.

Günümüzde birçok insanın inandığı gibi, felsefi aşk bilgisinin temelleri antik Yunan’da oluşmuştur. Roma, Yunan geleneğini sevgiyi tamamen bireysel ve sosyo-psikolojik bir fenomen olarak anlamada başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Bu anlamlandırmalar o dönemlerde aşkı birçok türe bölmüştür. Çeşitli aşk türlerinin anlaşılması ve değerlendirilmesinde gözle görülür farklılıklara rağmen, antik çağda sadece bir kişi üzerinde çok güçlü bir dış etki ile ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Bu duruma, Yunanistan’da, Eros’un bir insanı okuyla vurduğu ve onu sevginin esiri yaptığı inanışını örnek olarak verebiliriz. Platon, sadece aşkın insanların gözlerini gerçeğe, iyiliğe ve güzelliğe açtığına inanmıştır. Ve sadece sevgi yoluyla bir kişinin hayatının anlam bulacağını ve gerçek anlamda insanlığı hissedeceğini savunmuştur.

Aşk kavramını duygu bağlamında anlamaya ve açıklamaya çalışan bir sürü filozof vardır. (V. Solovyov, V.V. Rozanov, N.A. Berdyayev) Platon bunlardan bir tanesidir. Platon’a göre *“aşk, felsefenin temel noktasında bulunan her şeyi ile bütün olan kişinin ruh eşini bulma isteğidir”*. (Hrustalyov,2003: s.174-176). Fransız Markiz de Sad, aşkı ruhsal bir delilik biçimi olarak yorumlamıştır. Bundan dolayı Fransız filozof aşka karşı koymanın anlamsız olduğunu düşünmüştür. Alman filozof I. Kant’ta aşk için böyle düşündüğünü belirtmiştir. Fakat Batı Avrupalılara göre, özellikle de XVIII-XIX yüzyıllardaki Rus filozoflar, aşkı antik düşünürlerden biraz daha farklı bir şekilde yorumlamıştır. Aşk teması Rus felsefesine her zaman yakın olmuştur. V. Solovyov’un çalışmalarında birçok sayfa sadece aşk kavramı için yer almıştır. Rus düşünürlerin genel görüşüne göre aşk, bir kişinin ilahi-insan özünün en biçimli şekilde işlediği bir düşüncedir. V.V. Rozanov, *“aşk-tutkuya hayrandır, ancak sadece ailenin göğsünde”* (Hrustalyov,2003: s.174-176) diye tanımlamıştır.

Aşk’ın V. Rozanov sayesinde şekillendiği ve var olduğu söylenmektedir. Yerli filozoflar arasında bu konuyu ilk ele alan kişidir. Onun için bu duygu en saf ve en yücedir. Aşkı güzellik ve hakikat kavramıyla özdeşleştirmektedir. Rozanov daha da ileri gidiyor ve doğrudan gerçeğin aşk olmadan imkânsız olduğunu ilan ediyor.

Ancak Rozanov, Hıristiyan kilisesinin aşkı tekelleştirmesini eleştirmektedir. Bunun ahlakın ihlaline katkıda bulunduğunu belirtir. Karşı cinsle ilişkiler, üreme yoluyla kabaca kesilemeyecek veya resmileştirilemeyecek kadar yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu durumda Hıristiyanlık, manevi geçmişlerini fark etmeden doğrudan cinsel ilişkiye aşırı önem vermektedir. Rozanov, bir erkek ve bir kadının sevgisini tek, genel bir ilke olarak algılamaktadır. Dünyayı ve insanlığın gelişimini yönlendiren odur. Bunun yanı sıra V.V. Rozanov, *“aşkı çiftleşme eylemi, ruhların doğal ve gerekli kaynaşması olarak görmüştür”*. (Hrustalyov,2003:174-176).

N.A. Berdyayev ise bu *“duygunun yüksek bir irade (insandan üstün) olarak hissedilen ve kişiliğin başka kişiliğe dönüşü ve çiftleri birleştiren bir duygu olarak tanımlamıştır ve aşkı sadece kişisel yaşamda değil, aynı zamanda bilimde ve sanatta da yeri vardır diyerek yorumlamıştır”* (1994: s.313).

Yani samimi aşk için her zaman bir yer vardır. Yalnızca aşık bir insanın parlak idealleri vardır, asil duygular tezahür eder, gerçeğe dönüştürebileceği güzel fikirler doğar. Büyük ve gerçek aşk, bir insanı ruhsal enerjiyle, düşüncelerin nezaketiyle doldurmak, ona anlamlı, her zaman ve her şeyde insanca davranması için içsel güç verir. Gerçek aşk ve ahlaki ideal teması, büyük Rus yazar ve düşünür L. Tolstoy’un çalışmalarına da nüfuz etmektedir.

Tüm araştırmacılar aşkın ne olduğu hakkında, antik çağlardan bu yana her zaman düşünmüş, tartışmış, birbirlerine *“Bir insanın aşksız yaşaması neden bu kadar zordur?”* diye sorular sormuş ve cevaplamışlardır. Rus filozof I.A. İlyin bu bağlamda *“hayattaki en önemli şeyin sevgi olduğunu ve yeryüzünde ortak bir hayat kuranın sevgi olduğunu, çünkü sevgiden inanç ve ruhun tüm kültürünün doğacağını”* (1992: s.20) belirtmiştir. Bu durum, aslında, aşkın insanların ilişkilerinde ve özellikle ruhsal iletişimlerinde güçlü bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Farklı felsefeler ve dinler, insanın eşsiz sevme kapasitesini anlamaya ve bunlardan yararlanmaya çalışmıştır. Bundan dolayı, bugün bile insan varlığının kalıplara sığmadığı bir alanı olduğu kabul edilmelidir. Bu bağlamda aşk hakkında o kadar çok şey söylenmiş ve yazılmıştır ki felsefi ve psikolojik analizler birçoklarına gereksiz görünmüştür. Ama yine de insanların ilişkilerinde, iletişimlerinde ve kaderlerinin oluşumunda o kadar olağanüstü bir alandır ki, kapsamlı felsefi düşüncesi bizler için gerekli görünmektedir.

Aşk, derin, samimi bir deneyimin kendiliğinden bir hissi olmak, bireyin birine veya bir şeye sempati duyması, insan doğasının devasa içsel güçlerini serbest bırakır. Birçok kişi tarafından insan kişiliğini şekillendiren, kaderini belirleyen, onu herhangi bir olağan bireysel ve sosyal standarda ve ahlaki klişeye girmeyen bedensel ve manevi zevk, tutku ile ödüllendiren olağanüstü önemli bir faktör olarak kabul edilir. Bunlar, insan yaşamında, herhangi bir hesaplama, katı kurallara ve düzenlemelere yer olmadığından tamamen olağandışı duyumlardır. Aşk her zaman ve her yerde içsel duygusal-yüce öz-imeyi ayırt eder. Bunun ilk işaretleri bile- hayranlık, saygı, merhamettir. Bu muhtemelen zihnin en fedakâr hali olarak görülür. Ancak, kişiliği oluşturan sevginin başka bir tarafını gözden kaçırmamalıyız. Sadece sevilen birine verilebilecek her şeyi veren aşık, kendisi için sevgiyi hak eden bir cevap almaya çalışır.

Aşk, tüm insan ırkı için sevinç ve zevkin içsel ahlakın ve hoşgörünün bir jeneratörü, bir mutluluk kaynağı olarak maksimum değere sahiptir. Aşk duygularının birçok tanımında, bir kişinin zihinsel olarak bir başkasıyla bir araya gelme kabiliyetine işaret edilir. Sevginin gerçek özünü G. Hegel, *“kişinin kendi bilincini terk etmesi, kendini bir başkasında unutmaması ve bununla birlikte, aynı kayboluş ve unutulmuş içinde kendini ilk kez bulması ve kendine sahip olmasıdır.”* (Şuharev, 2019: s.118) diye belirtmiştir. Aslında Hegel, sevgilinin ruhu sevgilinin ruhunda yaşayıp çözüldüğü ve aynı zamanda kendini bulduğu zaman, ruhları “birleştirme” fikrinden söz eder. Burada, bu olgu ile birlikte belki de aşkın temelleri atılmıştır. Bundan dolayı ruhsal birleşme durumunda, gizemli, hatta mistik bir düşünce vardır. Felsefe bu varlık alanını keşfeder ve onu kesinlikle rasyonel bir şekilde tanımlar. Nitel yanı, gerçeğin kendisinin değil, onun hakkındaki bilgi veya görüşlerin anlaşılmasıdır. Bu nedenle felsefi olarak aşk, irrasyonel bilginin bir fenomeni olarak incelenir, konunun yaratıcı etkinliğinin gerçekleştirilmesindeki rolü ve değer önemi göz önünde bulundurulur.

1.3. AŞK TÜRLERİ

Aşk geçmişten günümüze kadar bilime ve sanata araştırma konusu olmuş bir duygudur. Aşkı yalnızca bir anlamda tanımlamak ya da açıklamak doğru değildir. Çünkü bu his var olduğu günden bu yana birçok kalıba sokulmuş ve onunla ilgili farklı birçok yorumlamalar yapılmıştır. Eski zamanlardan beri, anlaşılması zor olan duygular yaşayan insanlar bu duyguya çeşitli açıklamalar bulmak istemişlerdir. İnsanlar içinde buldukları bu hisse sürekli olarak bir sebep aramış ve bu duyguyu açıklamaya ya da

türünü tanımlamaya, sınıflandırmaya çalışmıştır. En yaygın sınıflandırma ise Yunan filozof Aristoteles tarafından önerilen sınıflandırma olmuştur. Aristoteles'in bu sınıflandırmasına dayanarak hayatımızda bilinen en yaygın dört çeşit aşk türünün olduğunu söylememiz mümkündür. Bu türler şu şekilde adlandırılmıştır:

- Eros-Tutkulu Aşk
- Philia-Arkadaşça Aşk
- Storge-Anaç Aşk
- Agape- Kardeşçe Aşk, Tanrı Aşk

1.3.1. Eros (Tutkulu Aşk)

Eros, Yunan geleneğinde şehvet, arzu ve aşk tanrısı olarak bilinmektedir. Bazı kaynaklarda ise doğurganlığın simgesi olarak tanımlanır ve erotik birçok kelimenin kökenini oluşturur. Eros genel olarak Afrodit ile birlikte anılır. Bilindiği üzere eski birçok geleneğe göre aşk tanrıçası olarak tanınan Afrodit, kadınların erkeklere karşı olan aşkını temsil etmektedir. Eros ise erkek için duyulan aşkı temsil etmektedir. Eros, aşka ve sevilen kişiye karşı tamamen fiziksel olarak sahip olma arzusuna yönelik, saygı çerçevesinde gerçekleştirilen tutkulu bir aşk türüdür. Bu aşk türü şehvetli bir türdür ve günümüzde yaşanan aşka en çok yakın olandır.

1.3.2. Philia-Arkadaşça Aşk

Philia türü, arkadaşça aşk grubunda yer almaktadır. Bu tür aşkın en ayırt edici özelliği karşı tarafa beslenen güzel ve iyi niyettir. Bu türün yaratıcısı olan Aristoteles, iyi, hoşgörülü ve yararlı olan bir kişinin başka bir kişiye kötülük beslemeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla hoşgörü ve iyilik üzerine kurulmuş ilişkiler, sadece karşılıklı hoşgörü ile değil dostluk ve sadakat ile de ilişkilidir.

Böyle bir ilişkide, fiziksel bir çekim yoktur. Ama ruhların uyumu, düşüncelerin eşitliği ve çıkarların bölünmesi söz konusudur. Bu aşk türünde partner sadece birlikte zaman geçirmeyi müzik dinlemeyi, film izlemeyi, yürümeyi vb. sever. Her iki tarafta hayata karşı aynı tutuma sahiptir. Bu nedenle fikir ve görüşlerde de ortak noktada birleşirler.

1.3.3. Storge-Anaç Aşk

Böyle bir ilişkide, romantizm ya da tutku yoktur. Storge türü ailevi sevgiyi ya da aşkı temsil etmektedir. Anne-baba ve çocuklar arasında yaşanan sevme biçimine ait bir tür

Philia'dır. Bu iletişim ile birlikte aile bireyleri kendi aralarında kendilerine düşen sorumluluklarını yerine getirirler ve köklü bir yapı taşı oluştururlar. Daha geniş bir pencereden bakıldığında bu tür alışkanlıklardan ve düşkünlükten oluşan bağlılıktır. Bununla birlikte yakınlık açısından Philia ve Eros türünden daha farklı olarak kişisel özelliklerimizi kapsamaz. Bu türde romantik bir ilişki söz konusu olduğunda bireyler çoğu zaman hiçbir koşul beklemeyen Storge türü isterler. Fakat bu tür ilişkide bağlılık ve istek bileşenin oluşumu Eros türüne aittir.

1.3.4. Agape- (Kardeşçe Aşk, Tanrı Aşkı)

Bu tür, Yunan dilinde, menfaat, karşılık bekleme veya bir cinsel istek gözetmeyen aşk (sevgi) anlamına gelmektedir. "Eros" olarak adlandırılan aşk türü ile karşıt bir kavramdır. Skolastik Felsefe biliminde "Tanrıya" karşı hissedilen aşkı anlatmak için kullanılmaktadır. Bu tür bir aşka, yetişkin bir bireyin çocuğunu tüm kalbiyle kabul ettiği, kusurlarına katlandığı, ona tüm hassasiyetini, sıcaklığını ve özenini gösterdiği, bir anne ve çocuk ilişkisini örnek verebiliriz. Fakat bir kadın ve erkek arasında yaşanan ilişkilerde bu aşk türü pek olumlu sonuçlar doğurmayabilir.

Agape, Eros ve Storge kombinasyonudur. Bu, özverili ve fedakâr sevgi, ilişkinin etmenleridir. Buradaki her şey tutku, hassasiyet, güvenilirlik ve özveri ile bağlılıktır. Bu stil çok tercih edilmemektedir. Ancak her iki ortak da bu tarzda seviyor ve istiyorsa bunun sonucunda ufak tefek iletişim karmaşası yaşanabilir ve birdenbire bu türde seven bir kişi sevgi nesnesini kaybederse, onun için hayatın anlamı kaybolabilir.

Agape, evrensel bir aşk türüdür. Tanrı'ya, farklı kişilere ve tabiata olan aşktır. Ayrıca Agape, Storge türünden farklı olarak bir araya gelme ya da alışma durumu değildir. Hristiyan geleneğinde, araştırmacılar tarafından "sadaka" olarak tanımlanan bu tür, kişilerin refahı ve rahatı için özveri olarak açıklanan "modern fedakârlık" sözünü temsil ettiğini söylemek mümkündür. Genel olarak Agape türü, bireyleri koruyup kollamaya, psikolojik anlamda iyileştirmeye ve toplumu iyi anlamda yeniden inşa etmeye yardımcı olmaktadır.

Yunan geleneğinde bu dört türden hariç üç tür daha bulunmaktadır.

- Ludus (Bağımsız Aşk)- can sıkıntısının ilk tezahürlerinden önce, cinsel arzuya dayanan ve zevk almayı amaçlayan bir aşk oyunudur.

- Mania- (Yunanca “mâni” dan gelen ve acı verici tutku olarak adlandırılır) temeli tutku ve kıskançlık olan aşk takıntısıdır. Eski Yunanlılar maniye “tanrıların çılgınlığı” adını vermişlerdir.
- Pragma- bir insanda bu duygunun deneyimlenmesinin yürekten gelen şefkatle motive edilmediği, ancak kolaylıklar elde etmek ve bencil çıkarlar için motive edilen rasyonel sevgi türüdür.

1.3.5. Ludus (Bağımsız Aşk)

Ludus eğlenceye dayalı ve bağımsız bir aşk türüdür. Bu türde ilişkilerde daha çok bir yerlerde vakit geçirme, flört, baştan çıkarma ve dans etme gibi benzeri aktiviteler ve davranışlar mevcuttur. Temel ve odak noktası eğlenmektir ve sınırları yoktur.

Ludus türünde yaşanan ilişkiler rahat, basit ve çabuk elde edilen bir konuma sahip değildir ancak uzun vadede yaşanabilir bir ilişki olabilmektedir. Bu tür her iki kişinin de olgun, mantıklı düşünebilen ve kendini her bakımdan yeterli hissettiği bir zaman diliminde en iyi şekilde devamlılığını sürdürür. Ludus türünde Eros ve philia'nın etkisi de vardır.

1.3.6. Mania (Takıntılı Aşk)

Mania, eros ve ludus'un bir kombinasyonudur. Bu irrasyonel bir aşk takıntısı olarak bilinmektedir. Ayrıca bu duruma güvensizlik ve sevgi nesnesine bağımlılık da eşlik etmektedir. İnsanların hayatlarını kıran, aileleri yok eden bu tür bir aşk olarak da tanımlanmaktadır. Fakat bazı beklenmedik durumlarda bu tür bir aşk yaşanırken farkında olmadan ortaya bir aile kavramı ortaya çıkar ve bu durumda insanlar mutlu olurlar. Mania stili, erken yaşlarda, birçok romantik şekilde mevcuttur. Ancak bu ilişkide ki sorun ve tehdit takıntılıdır. Tehdit, karşı cinse olan takıntının ciddiyetinin artışında başlar. Böyle bir aşkın tüm çiftler üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır, çünkü sahip olma ve kontrol etme arzusu üzerine kuruludur. Sonuç olarak, bu duygular içerisinde bulunan birey, girdabın içine çekilir, acı çekmeye ve çektirmeye, kendini terk etmeye, sürekli gerginlik içinde yaşamaya zorlanır. Diğer taraf ise tüm tutkuyla peşinden koşar, kendini kaybeder, kıskançlık duygusu ile eziyet çeker. Bu stilde ki aşk yıkıcı olarak tanımlanır.

1.3.7. Pragma (Rasyonel Aşk)

Pragma, Ludus ve Storge'un bir kombinasyonudur. Bu tarzda yaşanan duygular çok fazla derin değildir, ancak sıcaklık ve güvenilirlik unsurlarını içerisinde barındırır. Bu kolay oluşan bir aşktır ama kolay elde edilen evlilik boyutunda ki ilişkilerle arasında hiçbir bağ yoktur çünkü böyle bir evlilikte aşk söz konusu olmayabilir. Böyle bir aşk akıl tarafından kolayca kontrol edilebilir. Adından da anlaşılacağı gibi, aşk pragmatiktir, kâr unsurları içerir. Bu türde, bir kişi partneriyle iletişimden, kişisel niteliklerinden, cinsel değerlerinden vb. durumlardan memnun olabilir. Genel olarak pragma türü mantık çerçevesinde bireyin uzun süreli çıkar ilişkisine kurulmuş bir aşk türüdür. Bu bağlamda fiziksel çekim, kişisel özellikler ve uyum gibi konular önemsizdir.

Bu yedi türün dışında bireyin aşktan aldığı enerjiye göre başka sınıflandırılmalarda yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar, içsel, dışsal ve evrensel olarak bilinir. Bu bağlamda her aşk türü seviyelere ayrılır.

Fiziksel etki dışsal sınıflandırmaya girer. İnsan aşk nesnesiyle fiziksel aşk ve birlik için çaba gösterir. Bu durum sadece cinsel aşk değil (özel bir durum), “fiziksel beden” tüm algılarını kullanarak, herhangi bir aşk nesnesiyle maksimum temasa sahip olma arzusu olarak açıklanır. Yani onu görme, duyma, ona dokunma ve her zaman yakın olma arzusudur. Böyle bir “fiziksel aşkın” nesnesi kişinin bedeni, herhangi bir kişi, bir grup insan, bir hayvan, bir bitki, herhangi bir nesne, Dünya'daki herhangi bir yer, tüm Dünya, Güneş, yıldızlar vb. şeyler olabilir.

Sonraki iki tür ise içsel aşkın sınıflandırmasıdır.

- a) Bu sınıflandırma “duyguların” türüdür. Aşk nesnesiyle uyumlu ve duygusal birlik için bir kişinin “duygusal aşk” arzusunu belirtmektedir. Bu türde aynı tarzda yaşanan duygular kişiler arasında karşılıklı olarak değişime uğrar. “Duygusal aşkın” nesnesi kişinin kendisi, eşi, çocukları ve ebeveynleri, genel olarak, herhangi bir kişi veya herhangi bir insan grubu, bir hayvan, hem “fiziksel” hem de “fiziksel olmayan” herhangi bir nesne olabilir. Bunlar düşünceler, duygular, kelimeler, sesler, fikirler vb. Olabilir. “Duygusal aşkın” temel koşulu, nesneyle duygusal düzeyde uyumlu bir birlik olasılığıdır.
- b) Bu sınıflandırma “Entelektüel” türdedir. “Entelektüel” bir kişi bu türdeki aşk nesnesiyle uyumlu bir entelektüel birlik için bu ilişkiyi anlamak ister. Burada da düşüncelerin, kelimelerin, fikirlerin, imgelerin değiş tokuşu var ve aynı dili

konuşma arzusu var. Bir kişi, düşüncelerinizi paylaşabileceğiniz, onlara bilgi aktarabileceğiniz, karşılığında kendiniz için yeni bilgiler alabileceğiniz nesnelere çekilir. “Entelektüel sevginin” nesnelere kişinin kendisi, başka bir kişi veya aynı dili konuşan ve ortak bilgiye sahip bir insan topluluğudur. Veya bir kitap, bir bilgisayar ve başka herhangi bir bilgi kaynağı veya aracıdır. Genel olarak, bunlar genel ilkeleri ve nedenleri bilmemizi, evrensel birliği ve evrensel gerekliliği sağlamamızı gerektiren herhangi bir nesnedir. Pascal’ın, Spinoza’nın, Kant’ın, Hegel’in, Marx’ın ruhundaki hakikat, iyilik, güzellik sevgisi aslında “entelektüel sevgi” olarak bilinmektedir. Pascal bununla ilgili şöyle yazmıştır:

“Zihnin açıklığı duyguların netliğine yol açar, bu yüzden büyük ve berrak zihin tutkuyla sever ve neyi sevdiğini anlar.” Ve yine: “Aklın unsurları sevgiden boşuna alınır... çünkü sevgi ve akıl aslında aynı şeydir. Bu, bütünü yeterince araştırılmadığı, yalnızca bir tarafa yöneltilmiş hızlı bir düşüncedir, ama yine de her zaman bir düşüncedir...” (Gegel, 1934: s.45).

Aşk gerçekten de hakikate, güzelliğe, uyuma ve mutluluğa giden yoldur. Sevme yeteneği herkese verilmez- nadir bir armağandır ve yaşam sanatlarının en değerlisidir. Aşk her zaman ruhsal yaratıcılığı, özgürlüğe doğru hareketi içerir. İçinde kişi kendini ve geleceğini keşfeder ve bulur. Kendi kaderinin yok edicisi haline gelir ve hatta hayatlarının umutlarını diğer insanlara açar.

Bu türlere bağlı olarak iki sınıflandırma daha mevcuttur. Bu sınıflandırmalar “evrensel aşk” ile bağlantılıdır. Bu, bir kişinin “yüksek hislerinin” seviyesidir, “en yüksek manevi sevgiyi” aşk nesnesiyle uyumlu bir manevi birliği bulma arzusudur. Evrensel aşk türünde bir kişi aynı anda nesneyi algılamaya ve ona aynı yüksek duyguları vermeye çalışır. Bu, manevi yakınlığı ve sıcaklığı hissetme ihtiyacı olarak algılanmaktadır. Bu durum kişiye duyulan sevgidir, yani eşsiz bir bireyselliktir. Bu, sevgi nesnesine en derin hazzı verme arzusudur ve bunun için kişi akıl, duygular ve fiziksel beden gibi hemen hemen her şeyi feda etmeye hazırdır. Bu tür sadece benliğimiz, sevdiğimiz ve hepimizin ait olduğu insan topluluğu için değil, “içten” bir aşk içindir. Ayrıca evrensel aşk herhangi bir canlıya, bir Doğa nesnesine ve bu nesnelere birleştiren şeylere duyulan sevgi olabilir.

İkincisi ise “manevi aşk” tır. Bu tür, bir kişinin hedefi olarak “manevi aşka” ulaşmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu aşk türü, birliğin, özün, anlamın, sadece kendisinde ve diğer tüm insanlarda değil, aynı zamanda tüm Evren de olma amacının gerçekleştirilmesini arzulamaktadır. Ruhsal olarak yüksek güçle, bilinçle, ruhla, Tanrıyla, Mutlak’la

birleşmeye çalışır. Yani içsel uyum duygusunu, sadece belirli bir kişiyle ya da bir grup insanla değil, aynı zamanda parçaları insan olan Doğanın tüm nesnelere de uyumlu manevi birliği belirlediği seviyedir.

Bu sınıflandırmalardan sonra aşk türleri insan yaşamında farklı anlamlarla şekillenmiş ve hayatın her döneminde var olmuştur. Dolayısıyla hiçbir aşk türünün ayrı ayrı hayatın anlamı olamayacağı, tam anlamıyla bir memnuniyet ya da ufak bir mutluluk getiremeyeceğini söylemek mümkündür. Yani duygusal aşk olmadan fiziksel aşk, ruhsal aşk olmadan duygusal aşk, manevi aşk olmadan ruhsal aşk ve entelektüel aşk olmadan manevi aşk var olmamaktadır. İçsel aşkta – kişinin kendi ve parçaları, dışsal aşk olmadan imkansızdır. Buna karşılık, dışsal aşk, evrensel aşk olmadan bir bütün olamamaktadır. Her bir nesneye karşı sevgi olmadan hiçbir evrensel sevgi mümkün görülmemektedir. Ancak bunun için “kısmi uyumlu birlik” tanımı yapmak doğru değildir.

Bu konuyla ilgili Descartes de sevgi, arkadaşlık ve saygıdan oluşan üç türden bir sınıflandırma yapmıştır. Ve bu üç tür aşk arasında ayırım yapmayı önermiştir. Bu tür sevgiler, amaçlandıkları nesnede değil, insanların kendileriyle karşılaştırıldığında elde ettikleri değer derecesinde farklılık göstermektedir. Yani eğer bir nesne kendisinden daha az değerliyse, o zaman bu aşktır, fakat kendisiyle eşitse- arkadaşlık, kendinden daha fazlaysa, o zaman saygıdır.

Vladimir Sergeyeviç Solovyov ise aşkı canlı bir varlığın kendisiyle bağlantı kurmak ve yaşamın karşılıklı olarak yenilenmesi için diğerine çekilmesi olarak tanımlamış ve üç türü birbirinden ayırmıştır.

a) Aldığından daha fazlasını veren aşk ya da azalan aşk- bu aşk türü, ebeveyn sevgisini, özellikle de çocuklar için anne sevgisini ifade eder. İnsanoğlunda bu sevgi örnek olarak yaşlı ve gençler arasında olan iletişimini, zayıfların güçlüler tarafından korunmasını ifade edebilir. Bu durum da bir birlik oluşturur ve yaşam biçimini etkiler.

b) Verdiğinden daha fazlasını alan aşk ya da yükselen aşk- bu tür bir aşk genel olarak çocukların ebeveynlerine olan sevgisiyle, hayvanların sahiplerine bağlılığıyla, özellikle de evcil hayvanların insanlara olan bağlılığıyla örneklendirilebilir. Kişide oluşan bu sevgi varoluşun daha genel ve uzak nedenlerine uzanabilir ve insanlığın tüm dini gelişiminin kökü olabilir.

c) Eşit olarak veren ve alan aşk ya da cinsel aşk- bu tür bir sevgiye, eşlerin birbirlerine olan sevgisi ve hayvanlarla insanlar arasındaki iletişim örnek verilebilir. İnsanlarda bu sevgi, yaşam karşılıklılığının mükemmel dolgunluğu biçimine ulaşabilir ve bu sayede kişisel ilke ile toplumsal bütün arasındaki ideal ilişkinin en yüksek sembolü haline gelebilir.

Vladimir Sergeyeviç Solovyov, İncil’de Tanrı ile onun tarafından seçilen insanlar arasındaki ilişkinin, esas olarak, Hıristiyanlığa göre sosyal ilişkilerin ideal başlangıcının güç değil de sevgi ya da aşk olduğu sonucuna vardığı ve bir evlilik birliği olarak tasvir edildiğini vurgulamıştır. Solovyov ayrıca, etik bakış açısından, aşkın aşağıdakilerden oluşan karmaşık bir fenomen olduğunu da belirtmiştir:

- Ebeveyn sevgisinde hâkim olan acıma duygusu;
- Çocukların ebeveynlerine olan sevgisinde ve ondan gelen dini sevgiye hâkim olan saygı;
- Utanç duyulan duygular, cinsel veya evlilikten doğan aşkın insan formunu oluşturan ilk iki unsurla birleşmesi (1890-1907).

Aşk karışıktır, sadece farklı türleri ve alt türlerini değil, aynı zamanda çeşitli biçimlerini ve birçok türü içermektedir. Aşk türleri örneğin, kişinin normal bir insana olan sevgisini ya da bir nesneye duyulan aşkı içerebilir. Aşk tezahürünün biçimleri çocuklar için, ebeveynler için sevgi, kardeşçe sevgidir; Onun oluşturduğu durumlar bir erkeğin ve bir kadının sevgisi, farklı kesimdeki insanların birbirine duyduğu sevgi bir orta çağ ve modern aşktır. Bu konuda somutlaştırma daha da ileri gidebilir ve insan duygularının tüm bu çeşitli tezahürleri tek bir kategorik kavrama ait olabilir. Çok sayıda aşk biçimi ayırt edilebilir bu nedenle birçok spesifik aşk türleri vardır. Bu bağlamda, tüm aşk alanını dokuz adımda temsil eden modern araştırmacılardan biri olan A. İvin’in teorisi bu spesifik türleri açıklamaktadır.

İlk adım erotik (cinsel) aşk benliğine olan aşk olarak açıklanabilir. Bu iki aşk türünün konusu her ne olursa olsun, her türlü aşk biçiminin paradigmalarıdır. Fakat ne zaman “Aşk” kavramından bahsedilse bu konu neredeyse her zaman erotik anlamda aşk olarak konuşulmaktadır.

İkinci adım, kişinin ailesine olan sevgisi olarak açıklanmaktadır. Bu tür genellikle çocukları, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri aynı zamanda yaşam tarzında sıkı sıkıya bağlı olunan insanları kapsamaktadır. Birçok filozof bu fenomenin önemini çoğu kez

vurgulamıştır. Burada en önemli etmen ebeveyn duygularıdır. Dahası, anne ve baba sevgisinin iki önemli ölçüde zıtlık göstermesidir. Eğer bir annenin çocuklarına olan sevgisi koşulsuzsa, bu onun doğasında vardır; aynı zamanda bir babanın çocuklarına olan sevgisi de onların görünüşüne, karakterine ve davranışlarına bağlıdır. Dolayısıyla annenin sevgisinden farklı olarak, babanın sevgisi, tüm gereksinimlerini yerine getirerek ve beklentilerini karşılayarak kazanılabilir.

Üçüncü adım bir kişinin kendisine olan sevgisini ve diğer her insana olan sevgisini içeren insan sevgisidir. Bu adım özellikle, gelecek nesiller için sevgi ve onlara karşı ilgili sorumluluk olarak algılanır. Yani her nesil hem niteliksel hem de niceliksel olarak bir öncekinden aldığı her şeyi bir sonraki nesle bırakmak için çaba göstermelidir.

Dördüncü adım, anavatana, yaşama ve Tanrı'ya olan sevgiyi veya aşkı içerir. Tanrı'nın sevgisi akıl yürütmenin sonucunda oluşmaz. Bu aşk insan ruhunun derinliklerinde ortaya çıkar ve diğer aşklar gibi aşırı akla tahammül etmez. Bazen bu duygu o kadar yoğunluğa ulaşır ki, yaşam sevgisinin kendisi de dahil olmak üzere diğer tüm tutkularını bastırır. Kutsal duygunun canlı bir tanımını M. Şeler tarafından şöyle ifade edilir: *“Onunla dolup taşan insanlar, her türlü acı ve ölüme isteksizlik ve azapla değil, isteyerek ve mutlulukla katlanırlar, çünkü bu duygunun mutluluğu ve parlaklığında yaşamın tüm sevinçleri soluklaşır ve anlamlarını yitirir”* (1986: 277-278). Bu fikirler düşünürün sevgi ideali hakkındaki fikirleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beşinci adım, doğaya olan sevgiyi, özellikle de bir bütün olarak dünyayı hedef alan, insanın ve dünyanın birliğinden, karşılıklı etkilerinden bahseden kozmik sevgiyi içermektedir. P.T. de Şarden'in bakış açısına göre, *“kapsamlı, kozmik aşk sadece psikolojik olarak mümkün değildir, aynı zamanda sevebileceğimiz tek eksiksiz ve nihai yoldur.”* (1987: s.139). Evrenle kozmik birlik duygusu, güzelliğin karşısında, doğanın tefekküründe, müzikte ve vb. birçok şeyde kendini gösterir. Birçok filozofa göre evrensel aşk duygusu hem canlı hem de cansız doğada bulunan birlik arzusudur.

Altıncı adım hakikat, iyilik, güzellik, adalet sevgisini içerir. Tüm bu sevgi türlerinin içsel birliği açıktır. Her birinde sosyal bileşen tarafından önemli bir rol oynar, bunun sonucunda bu duygular daha az kişiselleşir ve birçok açıdan insanları bir takımında birleştiren grup duygularının bir ifadesi olur.

Yedinci adım, yaratıcılığın, şöhretin, kişinin etkinliğinin, özgürlüğünün, zenginliğin sevgisini içermektedir. Para sevgisinin belirli bir önkoşulu vardır: Bu koşullar gelecekle

ilgili belirsizlik ve kader denemelerinden önce kendinizi koruma arzusu olarak adlandırılır. “Para ve güç,” diye yazmıştır Gesse, güvensizlik tarafından icat edilmiştir. Her kim kendi içindeki yaşam gücüne güvenmiyorsa, kim bu güce sahip değilse, bunu para gibi bir paydayla telafi eder (1987: s. 99) diye ifade etmiştir. Fakat her insan, Gesse’nin sözünü ettiği gibi, yalnızca kendi yeteneğine güvenecek gücü bulamamaktadır.

Sekizinci adım oyuna, iletişime, seyahat etmeye olan sevgidir. Ve son olarak genellikle artık bir “sevgi adımı” olmayan son “biçim”, yiyecek, içecek ve küfür çekiciliğidir. Bunlar daha ziyade, insan ya da Tanrı sevgisiyle eşit tutulamayan bağımlılıklardır, ancak uzak sevgi biçimlerine benzemektedirler. (Referat Fİlosofiya Lyubvi, 2011).

Sonuç olarak çeşitli aşk biçimlerinin tüm türlerinin en iyi şekilde temsil edildiği bu temada, net bir model görülmektedir. Merkezden ne kadar uzaklaşırsak, sevginin yoğunluğu o kadar düşük ve sosyal etkilerin rolü o kadar büyük olur. Örneğin, erotik sevgi ve çocuklara olan sevgi, bir insanın tüm duygusal yaşamını doldurabilir; yaratıcılık ve şöhret sevgisi çoğu zaman hayatın sadece bir parçasıdır; Oyun ve koleksiyonculuk bağımlılığı, insan varlığının sadece bir yönüdür. Aşk, dünyadaki en zorlu gizemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Arkadaşlığa uymak için, hiçbir yerden çıkmaz ve sonsuza dek kalır. Gördüğümüz gibi, birçok sevgi türü vardır, herkes değerlere, yaşa, deneyime uygun olarak kendi başına bir şey seçer. Ancak, herhangi bir fikri aşırı uçlara götürmeden, tutku, arkadaşlık, flört ve sorumluluk geliştirmeden birini diğeriyle değiştirmek iyi bir hareket olarak görülür.

Araştırmalara konu olan bu aşk türlerinin dışında edebiyat dünyasında, eserlerde kendine yer bulan aşk türleri de vardır. Bu türler daha çok rutin bir şekilde hayatımızda yerini alan aşk türleri olarak bilinmektedir. Edebiyat alanında başlıca bu aşk türleri; trajik aşk, imkânsız aşk, idealize edilmiş aşk, kibar aşk, karşılıklı aşk, karşılıksız aşk ve şehvetli aşk olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.8. Trajik Aşk

Bu, edebi yaratımlardaki en popüler aşk türlerinden biri olarak bilinir. Yazarlar bu türde genellikle ölüm ve yıkımla sonuçlanan acı ve ıstırap ile işaretlenmiş ölümcül bir ilişkiyi tanımlarlar. Eserlerde görülen bu tür bir aşkla ilgili en üzücü şey, kahramanların bu durumdan kaçamamasıdır, çünkü onları tamamen karşılamak ve yok etmek için bir

araya getiren bir tür ilahi tasarım veya kader vardır. Bu türe örnek olarak Halit Ziya Uşaklıgil'in "*Aşk-ı Memnu*" adlı eseri verilebilir.

1.3.9. İdealize Edilmiş Aşk

Bu tür, aşkın en mükemmel halini temsil etmektedir. Sevgi dolu bir varlık, sevilen biriyle birlikte olma hayalini neredeyse hiçbir zaman gerçekleştiremez çünkü kendini buna layık hissetmez. Âşık olan birey karşı tarafı ilahi olana benzeyen, ulaşılamaz bir şey olarak görür. Bu durum olağanın dışında bir düşünce olarak görülse de gerçek hayatta görüldüğünden daha yaygındır. Sevilen bir kişiye, sahip olmadığı, ancak bu kişinin kim olmak istediğinin bir yansıması olan özellikler atfederek tanrılaştırmaya ihtiyaç vardır. Bu duruma Gabriel Garcia Marquez'in "*Kolera Günlerinde Aşk*" eseri örnektir.

1.3.10. İmkânsız Aşk

Edebiyattaki türlerden en acı aşk türü budur. Ana karakterler, ikinci yarısı olarak kabul edilen bir kişinin varlığının farkındadır, ancak ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, kontrolleri dışındaki koşullar nedeniyle duygularını asla netleştiremezler. Johann Wolfgang Von "*Goethe'nin Genç Werther'in Üzüntüleri'nde*" eseri türe örnektir. Yapıtta nişanlı bir kadına umutsuzca âşık olan bir adamın hikayesi anlatılmaktadır.

1.3.11. Şehvetli Aşk

Bu tür bir aşk, erotik ve cinsel, onarılamaz bir fiziksel çekimle ilgilidir. Âşıklar birbirlerine karşı koyamazlar. Bunlar yüksek açık sözlü ve dünyevi içeriğe sahip anlatılardır. Sevgi tüketilirken, sonlar mutlu bitmez. Erotik roman olarak bilinen John Cleland'ın "*Bir Kadının Zevk Anıları*" kitabı bu türe en örnektir.

1.3.12. Kibar Aşk

Bu tür aşk genel olarak feodal dönemden esinlenmiştir ve bu tarihsel süreçte bununla bağdaştırılmıştır. Bir kadın, ibadet edilen yüce bir varlık olarak algılanır. Kur anında kanlı ve acımasız olabilir, ancak aşka teslim olduğunda, itaatkâr olur ve mükemmel bir sevgili olur. Aşk, bu konularda karşılıksız kalır, çünkü aynı zamanda sosyal yasalara ve geleneklere saygı parametrelerine de cevap vermez. Bununla birlikte çoğu zaman sevgi dolu, gizli ve yasak sevgi türleri de ortaya çıkar. Aynı zamanda bu tür genellikle karşıt sosyal sınıflar arasındaki imkânsız sevgiyi temsil eder.

1.3.13. Karşılıklı Aşk

Bu tür bir aşkta, aşıklar arasında yazışmalar vardır ve sevgilerini tamamlamayı başarırlar, ancak bu hedefin mükemmel olduğu anlamına gelmez. Genellikle, karmaşık iletişimleri daha canlı hale getirme ve okuyucuyu meşgul etme eğilimindedir. “*Romeo ve Juliet*”, “*Leyla ve Mecnun*”, “*Ruslan ve Ludmila*” karşılıklı aşka örnek olarak gösterilebilir.

1.3.14. Karşılıksız Aşk

Bu tür kişinin karşı taraftan beklediği ilgiyi ve karşılığı göremediği aşk türüdür. Bu ruh hali genel olarak kişilerde kaygıya ve kedere yol açmaktadır. Bunun yanı sıra öfori ve depresyon arasında oluşan gelgitlere de sebep olmaktadır. Bu türde yaşanan ilişkiden sonra kişilerde takıntılık duygusu ortaya çıkabilir. Bu karmaşık ruh hali edebiyatta da birçok esere konu olmuştur. Bu eserlerden biri Rus yazar A.İ. Kuprin’in “*Sulamif*” eseridir. Karşılıksız aşk kişiler tarafından çok acı verici olarak tanımlansa da kimi insanlar için farklı duygular ifade etmektedir. Bu çelişkinin içinde kalan kişi karşı tarafa hissettiği duygunun her şeye değdiğini düşünür ve bu o kişide pişmanlık ya da mutsuzluk oluşturmaz. Bu aşktan vazgeçmez ve bu şekilde karşılıksız kalmayı tercih eder. Uzun bir süre hatta yıllarca sürebilecek bu aşk türü farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Kişi bu ilişkinin sonunda istediği ilgiyi görürse hisleri dinginleşir hatta karşılık aldığı için bu duruma son bile verebilir. Ancak bu olayın tam tersi olursa kişi buna daha fazla dayanamayıp çıkış yolunu intihar olarak görebilir ya da artık o kişiden vazgeçip başka birine yönelebilir. Sonunu sevgi beslediği kişinin içinde ki duygulara bağlar.

1.3.15. Tiranın Aşkı

Bu tür bir aşk, edebi eserlerde büyük bir despotik anlam ile temsil edilir. Bu “sahte aşk” olarak kabul edilebilir ve takıntı olarak bilinen bir çerçeveye girebilir. Böyle bir sevgiye sahip karakterler acımasız ve bencildir. Onun “Beni” öncelikle kaprislerini ve arzularını sevgilisinin ihtiyaçlarından bile daha yüksek bir şekilde tatmin etmek içindir. Bu türe Stephen King’in “*Kaza*” romanı örnektir. Bu eser bacakları geçici olarak sakat kalırken bir kazaya karışan ünlü bir yazarın hikayesini anlatıyor. Yazara takıntılı olan ve ikonunun son edebi eserinin beklentilerini karşılamadığını fark eden bir kadın hemşire, onu evinde esir bırakır ve sürekli işkence eder.

1.4. ROBERT STENBERG'İN AŞK ÜÇGENİ TEORİSİ

Buluğ çağından başlayan ve yetişkinliğe kadar süren gelişme dönemlerinin başında ve sonunda bireyler birbirinden farklı birçok ilişki deneyimi gerçekleştirir. Gerçekleştirilen bu ilişkiler hayatımızın bazı zamanlarında ilgimizin, yatkınlığımızın yüksek olduğu ve romantik duygusallığın oldukça yoğun hissedildiği ilişkiler olurken; bazı zamanlarda da duygusallıktan ziyade fiziksel bir çekimin yaşandığı kısa süreli ilişkiler olmaktadır.

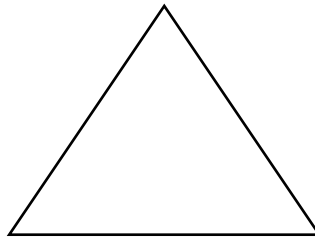
Stenberg aşkın hangi hislerle şekillendiğini ve bu hislerin de hangi tür ilişkilerle bağlantılı olduğuna dair bir çalışma meydana getirmiştir. Bu çalışması “Aşk Üçgeni” olarak bilinmektedir. Psikoloji alanında önemli çalışmalara imza atan Robert Stenberg, aşk kavramının bağlantılarını ve ilişkilerin boyutlarını aşk üçgeni adlı çalışmasına dayandırdığı teorileri ile ortaya koymuştur.

Robert Stenberg'in bu teorisine göre aşk; yakınlık, bağlılık ve tutku kavramlarının çeşitli kombinasyonlarıyla farklı aşamalara ayrılmaktadır.

- **Yakınlık:** Kişiye bağlılık, yakınlık hissetme ve önemli şeyleri paylaşma duygularını barındırmaktadır.
- **Tutku:** Arzu, fiziksel, cinsel ve romantik çekim öğelerini içermektedir.
- **Bağlılık:** Bireyler arasında ki ilişkiyi daha da ileriye taşımak için gerekli olan planlama, inisiyatif ve sorumluluk alma gibi öğelerden oluşmaktadır.

Robert Stenberg, bir ilişkinin kusursuz olmasını, belirttiği bu üç ana ögeyi dengeli bir biçimde kurmaya bağlamıştır. Belirttiğimiz bu üç temel öge üçgenin üç noktasında yer almaktadır. Bu yüzden Robert Stenberg'in bu teorisi “Aşk Üçgeni” olarak adlandırılmıştır.

Yakınlık (Beğenme/Hoşlanma)

Tutku (Delicesine Aşk)

Bağlılık (Boş Aşk)

Şekil.1. Robert Stenberg'in Aşk Üçgeni (1999).

Aşk Üçgenindeki yakınlık kavramı kişiye bağlılık, yakınlık hissetme ve önemli şeyleri paylaşma duygularını barındırmaktadır. Bu özelliklere ek olarak karşı tarafa hissedilen ve hissettirilen duygusallığı da temsil etmektedir. Karşılıklı yaşanan bu türdeki ilişkilerde en önemli şeylerden biri de tutkudur.

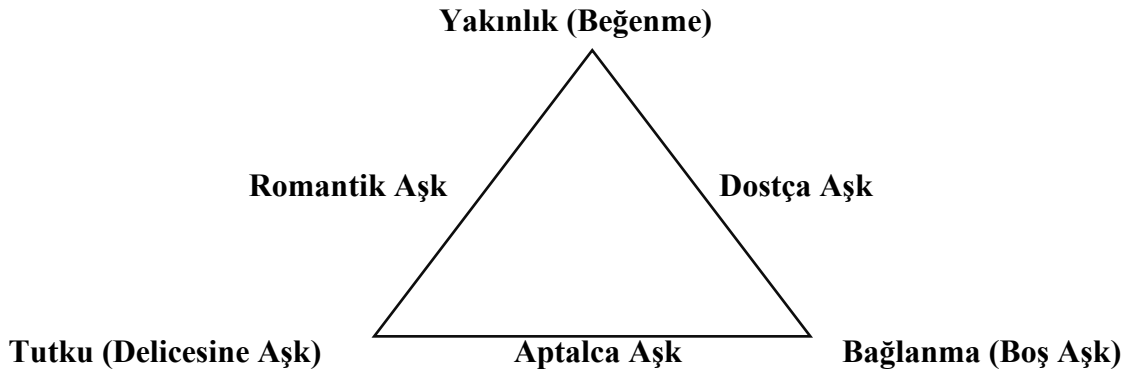
Üçgende ki tutku kavramı arzu, fiziksel, cinsel ve romantik çekim öğelerini içermektedir. Tutku arzulamanın, çekiciliğin, fiziksel etkinin ve romantikliğin temsili kavramıdır. *“Cinsel arzular birçok ilişkinin tutku yönünü oluşturur. Aşkın tutku ögesi, sevgiliyle birleşmek için şiddetli özlem durumunu içerir. Tutku benlik saygısı, büyüme, egemenlik, kontrol, çekicilik, cinsellik gibi gereksinimlerin ve isteklerin geniş oranda ifadesidir.”* (Atak, Taştan, 2012: s.528).

Aşk Üçgenindeki son kavram ise bağlılıktır. Bağlılık bireyler arasında ki ilişkiyi daha da ileriye taşımak için gerekli olan planlama, inisiyatif ve sorumluluk alma gibi öğelerden oluşmaktadır. Bağlılığın bir diğer tanımı ise bir kişinin başka bir kişiyi sevmek istemesi ve kendini sadece bu sevgiye odaklamasıdır.

Bilindiği üzere âşık iki insan birbirlerine her zaman saygı çerçevesinde davrandıkları süre zarfında iyi bir ilişki kurabilirler. Fakat bu her zaman kabul görülen bir olgu ya da kural değildir. İyi bir ilişkinin var olabilmesi için her iki tarafında birbirlerine âşık olmaları gerekir. Bu durum bazen bu şekilde olmayabilir. Kişi karşı tarafa gerçekten âşık olmasa bile ona bağlılık gösterebilir. Bunun tam tersi olarak da arada bir bağ olmamasına karşın kişi karşı tarafa âşık olabilir. Aşk üçgenini oluşturan bu üç kavram farklı kombinasyon oluşturarak kendi aralarında da sekiz gruba ayrılırlar.

Bu gruplar:

- Beğenme/Hoşlanma (Yakınlık)
- Delicesine Aşk (Tutku)
- Boş Aşk (Bağlılık)
- Romantik Aşk (Yakınlık +Tutku)
- Dostça Aşk (Yakınlık +Bağlılık)
- Aptalca Aşk (Tutku +Bağlılık)
- Mükemmel/Kusursuz Aşk (Yakınlık+ Tutku+ Bağlılık)
- Aşksızlık

Sekil.2.

1.4.1. Beğenme/Hoşlanma (Yakınlık):

Aşk üçgeninde ki yakınlık kavramı adı altında bulunan beğenme ya da hoşlanma olan aşk türü bir bireyin karşı tarafa duyduğu yakınlıktır. Dostça görülebilecek boyuttaki hislerin farkına varıldığı duygulardır. Yani karşı cinse hissedilen sıcaklık, yakınlık ve bağlılık durumlarıdır. Ancak bu durumlar duygu beslenen tarafa karşı belirli bir arzu, tutku veya uzun vadede bir bağlılık hissetmemesi olarak tanımlanabilir. Kısacası yakınlık maddesini içeren bu türde ki birey yalnızca duygusal bağlamda yakınlık hisseder.

1.4.2. Delicesine aşk (Tutku):

Bu aşk türü bir şeyler hissedilen partner ile ilk defa karşı karşıya gelindiğinde yaşanan hormonal değişiklikler ve fiziksel anlamda tutkunun olduğu aşktır. Romantik tarzda yaşanan ilişkiler genel olarak çılgın veya delicesine aşk türünde başlar ve zaman geçtikçe kişiler arasında bağlılık, geleceğe yönelik planların çıkmasına neden olur ve durumda bu aşk türü romantik aşka doğru yönelmeye başlar. Genel anlamda bakıldığında bu aşk türü ilk görüşte aşk diye tanımlanmaktadır. Bireyin aşk duygusu adı altında zihinsel ve fiziksel anlamda uyarılması durumudur. Delicesine âşık olma tutumu, âşık olan birey tarafından oldukça basit bir şekilde belirtilir. Doğru dengeler ve şartlar ile birlikte bu aşk türü hemen kendini belli eder ve birey fiziksel ve zihinsel olarak bu duygudan oldukça çabuk bir şekilde etki ve tepki alır. Fakat bağlanma ve yakın olma hisleri etkisini göstermez ise kısa süreli bir ilişkiye dönüşür.

1.4.3. Boş aşk (Bağlanma):

Bu tür aşk bir bireyin karşı taraftaki bireyi sevdiğine ona âşık olduğuna kanaat getirmesi, aşkını ve sevgisini sürdürmesi fakat iletişimin ve kurulan ilişkinin içinde tutkunun, isteğin ve yakınlığın bulunmadığı bir aşk türü olarak tanımlanmaktadır. Boş aşk olarak adlandırılan bu türde yalnızca bağlılık ya da diğer ismiyle bağlanma vardır. Uzun yıllar süren ve devam eden evliliklerde veya ilişkilerde duygusallığın, romantikliğin ve fiziksel bir arzunun zamanla etkisini kaybettiği durumlar bu tür aşka örnek olarak verilebilir. Gelenekten geleneğe, kültürden kültüre değişiklik göstermesiyle birlikte boş aşk türü uzun süreli ilişkilerin başında ya da sonunda görülebilir.

1.4.4. Romantik aşk (Yakınlık + Tutku):

Romantik aşk türü içeriğinde tutku ve yakınlığı bulundurmaktadır. Bireyler birbirlerini beğenmenin ve birbirlerinden hoşlanmanın yanında zihinsel ve fiziksel olarak da aralarında çekim kuvveti hissederler. Kişiler arasında romantik aşkın yaşanabilmesi için bireylerin zihinsel ve fiziksel olarak birbirlerine ilgi duyması gerekmektedir. Bağlılık bu aşk türünün bileşenleri arasında yoktur. Bağlılık elementinin bu türde bulunmaması ilişkinin ve iletişimin kısa vadede yaşanmasına sebep olabilmektedir.

1.4.5. Dostça aşk (Yakınlık + Bağlanma):

Dostça aşk, adından da belli olduğu üzere arkadaşlarımız ile olan iletişimimizi anımsatmaktadır. Bu aşk türü yakınlık ve bağlılık maddelerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Tutku bileşeni bu ilişkide etkili değildir. Tutku, uzun zaman sonra yerini bağlanmaya bırakabilir. Bundan dolayı birçok romantik ilişki dostça bir aşk ilişkisine dönüşebilir. Yani tutku yerini yakınlığa bırakır. Bu tarzda gerçekleşen aşkı dostça aşk türü olarak vermek mümkündür. Bireylerin bu duruma karşı verecekleri tepkiler oldukça önemli bir yere sahiptir. Tutku etmeninin ortadan kalktığı iletişim ve ilişkilerde birçok insan yeni ilişkilere ve aşklara doğru yönelebilirler. Sonuç olarak bu tür aşk, kişilerin dostluğa dönüşen ilişkilerinin yaşam tarzlarına da alışkanlık göstermeleri insandan insana değişir. Bu durum kimi insanlara mantıklı gelmezken, kimileri ise hayatında romantik ilişkiler olmadan bunu kabullenemez. Bu iklimde olan bireyler

tekrar romantik bir aşk arayışına girmek isteyebilir; fakat yapılan yeni ilişkiler de aynı kapağa çıkar, yani dostça bir ilişki türü olur.

1.4.6. Aptalca aşk (Tutku + Bağlanma):

Aptalca aşk türünü benimseyen insanlar genellikle iletişim kurup tanıştıktan sonra hızlı bir şekilde evlilik kararı alıp evlenirler. Film dünyasında sık sık karşılaştığımız bu tarzda evlilikler sebebiyle bu aşk türü Hollywood tarzı aşk olarak da tanımlanmaktadır. Bu türde zamanla gelişmekte olan yakınlık bileşeni arka plana atılır ve sadece tutku unsuruna bakılarak bir bağlılık ortaya çıkarılır. Fakat tutku unsurunun etkisi azalırsa o zaman bu tür ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmaya başlar. Bu durumda aptalca aşk türü ile yaşanan ilişkilerde stres meydana gelir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi tutku yerini bağlılığa bırakır. Bundan dolayı ilişkilerde hayal kırıklıkları ortaya çıkar.

1.4.7. Mükemmel aşk (Yakınlık + Tutku + Bağlanma):

Birçok kişinin umut ettiği ve istediği aşk türüdür. İçeriğinde Robert Stenberg'in aşk üçgeni kuramını oluşturan yakınlık, tutku ve bağlanma olan üç maddesi bulunmaktadır. Yakınlık, tutku ve bağlanma temelleriyle oluşturulan bu ilişki türleri daha sağlam sağlıklı ve kalitelidir. Fakat üç unsurunda dengeli bir şekilde dağıtıldığı bu aşk türünde en büyük sorun aşkı devamlılığını korumaktır. Bireyler karşı tarafla mükemmel aşkı yaşamaktansa onun kalıcılığını sürdürmede zorlanmaktadır. Bu ilişkide en önemli şey mükemmel aşkın devamlılığını korumaktır.

1.4.8. Aşksızlık:

Bu tür aşkta Robert Stenberg'in aşk kuramını oluşturan üç ana ögesi de bulunmamaktadır. Bu tür aile ve arkadaşlık ilişkilerini temsil eder fakat aşka dair hiçbir bulgu yoktur. Bu türdeki iletişim ve ilişkiler kurulurken bir nedene bağlı olarak bu durum gerçekleşir. Yani zorunluluk içeren ilişkilerdir. Bu türe zorla yapılan evlilikler örnek olarak verilebilir.

Genel olarak eserlerde karşımıza çıkan bu aşk üçgeni kuramı tüm edebiyat dünyasında da yaygın bir şekilde görülmektedir.

1.5. TÜRK EDEBİYATINDA AŞK

Edebiyat var olduğu günden bu yana insanların kendi benlikleri ve yaşadıkları toplumun kültürüyle içselleşmeyi amaçlayan, içinde tüm duygu ve düşünceleri barındırıp eserlere aktaran bir araçtır. Geçmiş ile geleceğin arasında bir bağlantı olan edebi eserler toplumun duygu ve düşüncelerini her zaman yeniler ve eskimesine karşı gelir. İnsanlığın var olduğu tarihten buna içinde oluşan hisler içinde bulunduğu toplumun yoğun olduğu kültür ve gelenek ile kendini şekillendirir (Özcan, 2008: s.15).

Aşk kavramı her milletin kendi özünde şekillenmiş ve yön bulmuştur. Bunlar genellikle mitoloji, destan vs. gibi türlerde görülmektedir. Batı edebiyatına baktığımızda bu iki türe ayrılmaktadır. Bunlar Eros ve Agope'dir. Eros "beşerî aşkı" Agope ise "ilahi aşkı" temsil eder.

Tabi ki her ulusun edebiyatında ve kültüründe olduğu gibi Türk edebiyatında da aşk kavramı var olan bir temadır. Çünkü aşk tek bir çerçeveye sığdırılmayacak kadar geniş bir yelpazedir. Türk edebiyatında aşk kavramı geçmişten günümüze kadar tüm dönemlerde incelenmiş ve eserlerin daimî konusu olmuştur. Bunun yanı sıra bu tema sözlü edebiyatta da kendine yer bulmuştur.

Aşk teması Türk edebiyatında ilk önce Destan döneminde görülmüştür. Turfan kazıları yapılırken üstünde Uygur harfleri görülen şiirler keşfedilmiştir. Uygur milleti tarafından "Mâni" dininin kendini gösterdiği yıllarda yazılmış olduğu düşünülen bu edebi yapıtların bir bölümü ilahi aşk, yani Allah aşkıyla dile getirilmiş eserlerdir (Banarlı, 1997: s.46). Türk edebiyatının belirli bir dönemini oluşturan Destanlara baktığımızda aşk temasının oldukça yaygın olduğunu görmemiz kaçınılmazdır. Bununla birlikte aşk temasıyla kullanılan maşuk olarak adlandırılan kadın figürü eserlerde hoşgörü ve saygı ile ele alınır. Dolayısıyla bizlerde diyebiliriz ki Türk edebiyatı Destan döneminde kadına ve aşka önemli derecede dikkat edilir. Kadın ve kadın figürünün Türk edebiyatında ve destanlarda ki konumu, toplumda bulunan üstün makamlar ve unvanlar ile eşit derecededir. Türk kültür ve geleneğinde kadın bazen ailenin direği olarak tanımlanır. Ancak genel olarak eşinin sadakatli ve vicdanlı hayat arkadaşı, çocukların ise mukaddes annesi olarak bilinir. Aynı zamanda annelik Türk bireylerin arasında büyük bir değere sahiptir. Destanlar bu varlığı ilahi bir güç ve dişi bir Tanrı olarak düşünmüşlerdir (Banarlı, 1997: s.33).

Din olgusu, kültür ve onunla şekillenen edebiyatta birçok değişime sebep olur. Bu değişimlerden biri de aşk ve onun nasıl işlendiğidir. İslamiyet'in kabulünden önce bu tema beşerî ve bireysel olarak ikiye ayrılır. Aşk ve onun araçları somut ve nesneldir. Fakat İslam'ın kabulünden sonra bu durum değişmiştir. Bununla birlikte tasavvuf düşünce ortaya çıkmış ve beşerî duygularla başlayan aşk, ilahi aşkla sonuca ulaşan bir aşk anlayışı oluşmuştur. Bu bağlamda Tasavvuf edebiyata ve klasik edebiyata baktığımızda “ilahi aşkın” izlerini ve örneklerini görmemiz mümkündür. Bir tasavvuf ehline göre tüm dünyanın ve onu oluşturan insanların var olma sebebi aşk duygusudur. Bundan dolayı da insan nefes aldığı sürece aşk da varlığını devam ettirecek ve tüm eserlerde yerini alacaktır. *“Aşk evrenin özünde vardır ve bütün şey’lerdeki ilk hareket ettiricidir; her şeyi ‘en güzelin, mutlak güzelin elde edilmesine yönelir.’ ‘Göklerin dönüşünü aşkın dalgalarından bil.’ diyor Mevlâna, aşk olmasa idi, dünya donar kalırdı”* (Bilgir, 2013: s.3). Aşk teması adı altında ilahi aşk türünü işleyen yazar ve şair için en önemli hedef mutlak olandır. Yani Allah aşkıdır, ona kendini adamaktır. *“İlahi aşk; maddi aşkla başlar. Dünya üstündeki bir güzele ve dünyanın güzelliklerine âşık olan şair, bu durumu soyutlama yoluyla ilahi aşka dönüştürür ve Allah'ın benliğine kavuşmaya çalışır; Allah'ta kendi benliğini eritme anlamına gelen fenafillâh aşamasına erişince de gerçek mutluluğu bulur. Ancak bu aşama ölümden sonra gerçekleşir”* (Bilgir, 2013: s.4).

Türk edebiyatında tasavvuf edebiyatı ile birlikte divan edebiyatı ortaya çıkar. Daha sonra ise bu iki edebiyatında etkisiyle halk edebiyatı da kendini gösterir. Divan edebiyatında bu tema hem ilahi açıdan hem de dünyevi açıdan ele alınmaktadır ve dönem aşk kavramını, en ince detaylarına kadar inceleyen ve temeli aslında ilahi aşka dayanan bir dönemdir. Bu edebiyat türü aşkı üç tipleme ile işlemektedir. Bunlar; Maşuk, Âşık ve Rakip'tir, Aşık sevilen kişi için her türlü fedakarlığı yapan Rakip ise sevgililerin arasını bozandır.

“Aşk, Divan edebiyatı içerisinde en temel unsur olarak yer almaktadır. Bütün yolların Roma'ya çıktığı gibi, Divan şiirinde de aşk bütün ırmakların döküldüğü deniz, bütün çayların aktığı ulu ırmak ve bütün yolların açıldığı agora konumundadır. Aşk bir taraftan beşerî ilişkilerin karmaşık yapısı içerisinde en cazibeli komuyu oluştururken; bir taraftan da güçlü ve zayıf yanları, felsefî endişeleri, ahlaki kaygıları ve dini hassasiyetleri ile insanı ve bütün katmanları ile toplumu mistik ve metafizik arayışlar zemininde buluşturan, kaynaştıran, olgunlaştıran bir kesişme noktası, bir varoluş bilincidir. İşte bu sebeple aşk, bir taraftan gündelik hayatı, insanlar arası ilişkileri oluşturan tarih ve sosyal hayat kaynağını ilgilendirdiği kadar; diğer taraftan da Klasik

edebiyatımızın kaynakları arasında saydığımız din ve felsefe bahsini de doğrudan alakadar etmektedir. Aşk, bir taraftan beşerî ve tabii bir ilişki (aşk-ı mecazi); diğer taraftan da hayatın ve varlığın oluş nedenine metafizik ve mistik boyutta açıklama getiren bir felsefe, bir dünya görüşü (aşk-ı hakiki) durumundadır.” (Doğan, 2004: s.36). Halk edebiyatında aşk, hislerin en doruk noktası olarak işlenen bir kavramdır. Bu edebiyat döneminde aşık ya da sevgili somut bir şekilde ele alınmaktadır. Yani halk hikayelerinde, şiirlerde, masallarda, türkülerde ve manilerde sevgilinin güzelliğiyle birlikte ona sarılma, baş başa kalma gibi arzulara işlenmektedir. Daha sonraları 1839’da Tanzimat fermanı ile etkilerini gösteren Batı tesiri, zaman sonra edebiyatın seyrini de değiştirmiştir. Bunun doğrultusunda hemen hemen birçok alanda batının örnek alındığı bu zamanda insanın hayata karşı bakış açısı farklılık gösterir ve kadın-erkek arasında ki iletişim ile ilişki yeni hayat tarzlarına göre şekillenir.

Eğer aşk, kendini başka bir nesnenin varlığında görmek ve onda huzur bulma olarak açıklanırsa bu nesne ya da varlık mutlak güç ve beşerî güç dışında bir güçte olabilir. Bu noktadan bakıldığında Tanzimat dönemi sanatçılar vatan, hak, hukuk gibi kelimelere aşk anlamları yükleyebilir ve onları sevgili gözüyle görebilirler. Çünkü bu sanatçıların özünde millet sevgisi bakidir. Dolayısıyla Tanzimat döneminde bu duygu ilahi ve beşerî aşktan ayrılıp vatan aşkına yönelir.

Bu dönemlerde sanatçılar aşk temasına yönelirken bir yandan da siyasi olaylardan etkilenmektedir. Servet-i Fünun döneminde görülen siyasi tepkiler yazar ve şairlerle birlikte edebiyatı da etkilemiştir. Bu etkiler doğrultusunda Tanzimat ve diğer edebi dönemlerde yaygınlaşan ilahi aşk teması yerini marazi ve beşerî aşk ile değiştirmiştir. Fakat eserlerde varlığını gösteren bu aşk türü okuyucuların karşısına huzur ve hoşgörüden ziyade acılı, sancılı bir aşk olarak çıkar. Genel olarak bu aşk içinde olan aşıklar kendilerine ve dışarı karşı kötümserlerdir. Bu durum ilerleyen dönemlerde de devam eder ve daha sonra bu tema üzerinde romantizm akımı etkisini gösterir.

Bu tema son dönem Türk edebiyatında ise Yahya Kemal ile birlikte tekrardan şekillenir. Onun nezdinde aşk, her zaman sırlarla dolu ve mutlak boyutlarıyla tasvir edilir. Bunun yanı sıra bu dönemde aşkı modern anlamda işleyen yazarlarda mevcuttur. Bu yazarlar Nazım Hikmet ve Necip Fazıl’dır. Onlar tarafından aşk kavramı eserlerde psişik ve derin işlenmektedir. Nazım Hikmet yapıtlarında aşkla birlikte kadın figürünü bir bütün olarak beşerî özellikleriyle ele alır. Yazar bu bağlamda aşk kavramının özelliklerini betimlemede ve anlatmada oldukça ustalaşmıştır. Edebiyatın bu iki önemli yazarları aşkı gelenekselleşmiş tasavvur düşüncelerden yontarak daha modern bir anlamda

anlatmaya başlamıştır. 60'lı yılların ikinci dönemiyle roman, öykü ve şiirde aşk temasının ele alınış şekilleri daha cinsel ve bireysel boyutlarıyla işlenir. 70'li yıllarda ise aşk, edebiyatımızda; cinsel, beşerî, mutlak ve ruhsal niteliklerle karşımıza çıkar. Bu bağlamda modern edebiyat anlayışıyla kendini şekillendiren yazarlar, kendi üsluplarıyla yazdığı yapıtlarını batı edebiyatına ait örneklerle karşılaştırılabilecek kadar zengin bir dille anlatmışlardır.

Türk edebiyatında aşk teması ile yazılmış birçok önemli eser mevcuttur. Modern anlamda bu alanda yazılmış ilk eser "*Taaşşuk-ı Talat*" tır. Taaşşuk sözcüğü Osmanlı dilinde sevdalanma âşık olma demektir. Eser günümüzde Talat ve Fitnat'ın aşkı olarak tercüme edilmiştir. Kitap gençliklerinden beri birbirlerini seven ve birbirleri için birçok fedakarlığı yapan iki kahramanın aşkını ve kavuşma çabalarını anlatmaktadır. Bu bağlamda yazar bu eserde okuyuculara aşkın fedakarlıklarla dolu romantik yönünü göstermiştir.

Tüm edebiyat dünyasında olduğu gibi Türk edebiyatında da aşk çeşitli türlerde eserlere yansıtılmıştır. Bu türler genel olarak karşılıksız, romantik, hüznü vb. türlerde karşımıza çıkar. Buna uygun olarak birçok eser örnek verilebilir. Halit Ziya Uşaklıgil'in "*Aşk-ı Memnu*" romanı aşkın, tutkunun ve acının romanıdır. Yazar en ses getiren ve en başarılı kadın figürünü bu romanında yaratmış ve işlemiştir. Eser de yazar Türk toplumunun ve kültürünün alışık olmadığı mücadelecî, hırslı, intikam duygularıyla dolu bununla birlikte duygusal boşluğa düşen, hisleriyle gerçek hayatın etkisi arasında sıkışıp kalan modern kadını işler. Roman bizlere tutkulu aşkı ve onun sonucu olan mutsuz sonu anlatır. Böylelikle Halit Ziya "*Aşk-ı Memnu*" romanında önce tutkuyla başlayan fakat sonra acı sonla biten karşılıksız ve yasak aşkı okuyuculara sunmuş ve Türk edebiyatına aşkı trajik bir biçimde yansıtmıştır.

Bir diğer imkânsız ve karşılıksız aşkı tema edinen roman ise Mehmet Rauf'un "*Eylül*" eseridir. Yapıt Türk edebiyatının psikolojik alanında verilen ilk eserdir. Eser kahramanların ruhsal çözümlenmeleri üzerine inşa edilmiş ve kimi yazar ve şairlere göre Mehmet Rauf'un hayatından da izler barındırmaktadır. Bundan dolayıdır ki romanın karakterlerinden olan Necib'i ve duygularını çok başarılı bir şekilde işlemiştir. Yazar eserinde "*Aşk-ı Memnu*" romanında ki gibi aşkı imkânsız, trajik, yasak olarak işlemiştir. Reşat Nuri Güntekin'de aşk temasını eserlerinde işleyen diğer yazarlarımızdandır. Bu tema ile yazdığı eseri "*Dudaktan Kalbe' dir.*" Eser zenginliğin

etkisine kapıldığı genç bir kemancıyı ve ona tutkuyla bağlı olan genç bir kızın aşkını anlatmaktadır. Fakat yazar burada aşkın aldatmaca yönünü ele almıştır. Roman tümüyle iki kahramanın arasında yaşanan sahte aşkı iler. Yapıtın başkahramanına göre aşk sadece cinsel anlamda yaşanmalı duygusal anlamda hiçbir bağ kurulmamalıdır. Fiziksel anlamda yaşanan aşk genellikle geçici ve aldatmacadır. Amaç gönül eğlendirme ve vakit öldürmektir. Yazarda bu yapıtında aşkın bu yönünü ele alıp işlemiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'da aşk teması ile "*Huzur*" romanını şekillendirmiştir. Genel olarak romanın içeriği aşk ve onun yanı sıra metafizik, psikolojik ve felsefi alanda ilerlemiştir. Burada yazar aşkı ölüm ile işlemiş ve kahramanları bir arayış içine sokmuştur.

Orhan Kemal de "*Cemile*" adlı eserin de aşkı işlemiştir. Bilindiği üzere Orhan Kemal daha çok gerçek hayatın izlerini esere yansıtır. Bu eserinde de toplumsal olaylar ile birlikte aşkı ele almıştır. Roman 1934 yılında Adana'da yoksul insanları ve işçileri inceler. Bu halkın yaşamla verdiği savaşı, işçi ve patron ilişkisini, ayaklanmaları ve bunlarla birlikte gelişen aşkı anlatır. Yazarın diğer birçok romanı gibi bu romanı da otobiyografik unsurları içerisinde barındırır ve eşi Nuriye Hanım ile olan aşkını Cemile karakteri ile bağdaştırır onun üzerinden aşk temasını işler.

Yaşar Kemal "*Ağrı Dağı Efsanesi'nde*" bu temaya yer verir. Yapıt Ağrı Dağı'nda bulunan köylerin birinde hayatını sürdüren Ahmet ve Gülbahar arasında geçen aşkın çabalarını anlatmaktadır.

Böylelikle Türk edebiyatında da görüldüğü gibi aşk birçok yazarın eserlerine konu olmuş ve onu çeşitli türlerde yazmışlardır. Ağırlıklı olarak karşılıksız, sancılı, fedakârlık isteyen engeller dolu ilişkileri yoğun olarak işlemişlerdir. Edebiyatımızda aşk teması engeller ve pürüzler çıktıkça daha da yoğun duygulara dönüşen bir his olarak görülmektedir. Bu bağlamda engellerin karşılaşılan bütün olumsuz durumlara karşı aşkın varoluşuna da zemin hazırlar. Bununla birlikte aşk kültürümüzde toplum tarafından da bazı zamanlarda engellenir ve hoş karşılanmaz. Bu da kişileri farklı duyu durumlarına sokar ve o yönde etkiler. Yazarlarda bu durumları gerçek hayattan kesitlerle aşk ile işleyip okuyuculara göstermiştir.

1.6. RUS EDEBİYATINDA AŞK

XIX ve XX Yüzyıl'da sanatçıların, yazarların, bestecilerin yapıtlarında en popüler tema aşk teması olarak bilinmektedir. Kural olarak, bu tanım duyguların yaşandığı

çalışmaların özü olarak kabul edilir. Bu bağlamda Aşk, çeşitli çatışmaların nedeni, hikâyelerin gelişimi olarak görülür ve olayları, hayatı, hatta dünyayı yöneten duyular olarak bilinir. Yevgenevna bu açıklama ilgili şu ifadeleri belirtmiştir:

“Aşk, bir insanın karşılaştığı en karmaşık, gizemli ve paradoksal gerçekliktir. Aşkta, güçsüz ve yeteneksiz olmak imkansızdır. Burada cömertlik ve yetenek, kalbin hareketliliği, ruhun genişliği, naziklik, ince düşünme, doğanın bize bolca bahşettiğinden çok daha fazlası ve bu donuk yaşamımızda makul olmayan bir şekilde israf ettiğimiz ve donuklaştırdığımız şeyleri gerektirir. Farklı dönemlerin şairleri ve yazarları, filozofları ve mistikleri, sanatçıları ve bestecileri bu ebedi temaya yönelmiş, aşkın çekiciliğini, uyumunu, dramını kendi türleri aracılığıyla ifade etmeye, gizemini kavramaya çalışmışlardır. Bugün insanoğlu, aşk olgusunu anlamak için muazzam bir tarihsel ve edebi malzemeye sahiptir” (2005: s.2).

Aşk her şeyden önce bir sanat nesnesidir. Kimi zaman şiirlerin kimin zaman filmlerin ve müziklerin kimi zamanda eserlerin en temel ürünü olarak karşımıza çıkmıştır. Bu tema tüm edebiyat dünyasında her zaman var olmuştur ve eski zamanlardan bu yana söylenen en saf ve en güzel duygu olarak tanımlanmıştır. Hayali ve gerçek dünya da insanlar aşkın gerçek gücünün her zaman farkında olmamışlardır çünkü bu gücün farkında olsalardı, aşk için en büyük tapınakları ve sunakları inşa eder, en büyük fedakarlıkları yaparlardı. Bu nedenle, şairler ve yazarlar aşkın insan yaşamındaki gerçek yerini, insanlar arasındaki ilişkilerini, içlerinde var olan teknikleri bulmaya ve eserlerinde kural olarak insan varlığının bu fenomeni hakkındaki kişisel görüşlerini ifade etmeye çalışmışlardır.

Rus edebiyatında aşk teması temel olarak XVIII. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Gelişiminin ilerleyici gücünde ise Trediyakovski'nin yabancı yazarlara ait eserlerinin çevirileri yatmaktadır. Çünkü daha önceden Avrupa kültüründe ki tüm yazarlar, bir erkek ve bir kadın arasında geçen aşk ve ilişki ile ilgili birçok eser ortaya çıkarmıştır. Fakat daha sonra Rus edebiyatına ait eserlerdeki aşk teması, XIX yüzyılda en parlak dönemine ulaşmıştır. Bu dönemde M.V. Lomonosov, V. Jukovskiy, N. M. Karamzin, A.S. Puşkin, M. Y. Lermontov, L.N. Tolstoy, İ.S. Turgenyev ve diğer birçok yazar edebiyata bu temayla bağlantılı pek çok ürün vermiştir. Fakat eserlerde ele alınan ve işlenen aşk teması her yazarın kendine ait düşünce ve fikirlerinden oluşan benzersiz eserler olmuştur. Daha sonra XX yüzyıl Rus edebiyatında bu tema büyümüş, gelişmiş ve güçlenmiştir. Bu dönemde hiçbir yazar ve şair bu konuya değinmeden edememiştir. Örnek olarak Mayakovskiy'nin savaş yıllarında yazdığı eserler ve bu eserlerde geçen insanların hislerinin Anavatan sevgisine dönüştüğü verilebilir. Ancak aşk hakkında

istisnai bir literatür vardır: Bunlar Gümüş Çağ'ın şairleri arasında olan S. Yesenin'in içten yazdığı eserleridir. *“Toplumun derin krizinden, bağların yıkılmasından, eski yaşam biçimlerinden, işten, manevi değerler sisteminden kurtulmaya çalışan birçok Rus sanatçı ve düşünür, aşk temasında tüm varoluşun birincil temelini bulmuştur. Gümüş Çağ'ın yaratıcıları aşkta iki dünyayı birbirine bağlayabilen yüksek, ideal, sıradan ve gerçek başlangıcı görmüşlerdir”* (Pahomova, 2014: s.116-125).

Böylelikle Yesenin'in aşk sözleri XX yüzyılın Rus edebiyatında aynı zamanda şiir türündedir. Bu bağlamda S. Yesenin'in düşünceleri ve çalışmaları bu parlak duyguyu ayrılmaz bir şekilde doğayla ilişkilendirmiş, aşkı son derece iffetli ve biyografisine güçlü bir şekilde bağlı kalmıştır. Gümüş Çağ'ın Rus edebiyatında aşk teması sadece S. Yesenin'in değil, aynı zamanda A. Ahmatova, M. Tsvetayeva gibi birçok yazar ve şairin eserleriyle doludur. A. Ahmatova'nın aşk teması imge olarak tamamen farklıdır. Onun olgusunda ki imge tüm insani duygu ve düşüncelerin yoğunluğunu temsil etmektedir.

İnsanların zihninde erken Rus edebiyatı döneminde, Batı Avrupa edebiyatı kadar güzel ve dikkat çekici aşk imgelerine sahip olmadığı algısı vardır. Ancak Rus edebiyatında aşk hikayeleri ile çok sık karşılaşılsa da aşk kavramı yardımcı çizgiler ve temalarla doludur. Bununla birlikte, bu temanın Rus klasik edebiyatına ait çeşitli metinlerde uygulanması, onu dünyanın diğer tüm edebiyatlarından keskin bir şekilde ayıran büyük bir özgünlük ile ayırt edilir. Bu özellik her şeyden önce, Rus edebiyatında, aşka ciddi ve yakından bakmak ve daha geniş anlamda bir erkek ile bir kadın arasındaki yakın ilişkiler ile karakterizedir. Böyle bir tutumun açıklaması, Rus kültüründe iyi bilinen bir atasözü ile tanımlanabilir; *“Aşkta oyun olmaz”*. Fakat Rus yazarları bu düşüncenin tam tersine birçok eserde bu temayı oldukça ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Bu bağlamda yazarlar çoğu zaman, acıyı, kederi ve adaletsizliği aşk ile bağdaştırmıştır. Ancak, buna rağmen, yazarlar çalışmalarında aşkın bir insanın hayatında olabilecek en parlak, büyümlü ve güzel şey olduğunu göstermeye amaçlamışlardır.

Rus edebiyatında aşk neredeyse her zaman dramatik ve çoğu zaman trajik olarak ele alınmaktadır. Ancak yazar ve şairler eserde nadiren bir erkek ve bir kadın arasındaki ilişkinin mutlu olduğuna dair yazılar yazarlar. Bu durumda Karamzin'in *“Zavallı Liza”*sından Bunin'in *“Karanlık Sokaklar”*ına kadar Rus klasiklerinin tüm ünlü aşk hikayeleri çok yoğun bir şekilde ilerlemiş ve kötü sonla bitmiştir. Fakat *“mutlu son”* geleneğine örnek vermek gerekirse bu yapıt *“Eugene Onegin”*dir.

Rus edebiyatında aşk temasının böylesine kasvetli bir şekilde şekillendirilmesinin bazı daha genel kalıplardan ve trajedilerden etkilendiğini varsayabiliriz. Aşk temalarının gelişimindeki trajedi, geçmişten bugüne aktarımı olanı elbette halk geleneği olan çeşitli verilerden kaynaklanmaktadır. Yalnızca Rus folklorunda “acı çekmek” olarak adlandırılan aşk çukurları vardır ve sadece Rus geleneğinde “sevmek” kelimesi “acımak” kelimesiyle eş anlamlı olarak açıklanmaktadır. Fakat Mutlu olma isteksizliği ve aşk hikayelerinin temel trajedisi, yalnızca orta çağ etik paradigması veya Rus folklorunun etkisi ile açıklanamaz. Rus klasiklerindeki trajik aşk teması, kaos dünyasında acı verici uyum arayışı, inanç eksikliği, manevi ve fiziksel varoluşun tüm alanlarında ulaşılamaz ideallere duyulan arzu gibi genel eğilimleriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır.

Çehov’un “*Aşk Üzerine*” adlı kitabı bu düşünce için önemli bir örnektir. Adında görüldüğü gibi karşılıklı yaşanan duyguları anlatan bir aşk romanıdır. Yine Bunin’in “*Kafkasya*” adlı eseri de aynı şekilde dramatik bir aşkı ele alan bir yapıttır. Çehov’un “*Aşk Üzerine*” ve Bunin’in “*Kafkasya*” adlı eserleri arasında bir paralellik kurulduğunda ise, yapıtların temelini oluşturan hikayelerin benzerliği açıkça ortadır. Her iki ana karakter de duygulara karşılık veren evli kadınlara aşıktır. Fakat Çehov’un hikayesinde kahraman Alehine, duyguların ortaya çıkmasından onu takip eden değişikliklerden korkar, Bunin ise kahramanı için bunun tam tersi bir adım atar. Kahraman eserde sadece aşkını itiraf etmekle kalmaz, aynı zamanda sevgilisiyle kimsenin onları tanıyamayacağı ve aşklarını rahatça yaşayabilecekleri yerlere giderler. Burada yazarlar ve eserleri aşkın kendisinin öngörülemezliğini ve kişiyi mutluluğa götürecek doğru yolu seçmenin önemini ve bir bireyin, insan olduğu için, yol seçiminin kişinin kendi ilkelerinden, ahlaki temellerinden ve yaşam kurallarından kaynaklandığını gösterir. Yine A.İ. Kuprin’in kısa öyküsü “*Leylak Çalı*” önceki iki eser kadar dramatik değildir. Çehov’un “*Aşk Üzerine*” adlı öyküsünde başlığın kendisi, eserin ne tür bir aşkın gerçekleştiği hakkında anımsama yaratıyorsa A.İ. Kuprin’in hikayesinde de yazar, kendi görüşüne göre, aşkın ne olması gerektiğini gösterir. Nikolay ve Varvara Almazov’un birbirleriyle olan ilişkileri, hassasiyetleri, sempatileri ve birbirlerine olan ilgileri yazarın kendi yarattığı değişimlerdir.

XIX ve XX yüzyılın yazarları bu eserlerde okuyuculara aşkın ne olduğunu ve onların bakış açısından gerçek aşkın ne olduğunu göstermeye çalıştılar. Dolayısıyla ele alınan

hikayelerden, ancak anlayış, sabır ve cesarete dayalı aşkın mutluluk getirebileceği sonucuna varılabilir.

Aşkın insan hayatında önemli yönlendirmeleri ve etkisi vardır. Farklı kültürlerle ait birçok edebiyat dünyasında ki yazarlar gibi Rus yazarlarda eserlerinde aşkı insanların hayatları bağdaştırır ve yapıtlarında aşkın insan hayatındaki rolünü ortaya çıkarır. Karamzin'in duygusal hikayesi "*Zavallı Lisa*" bu fikri mükemmel bir şekilde kanıtlar. Eserin ana kahramanı, diğer kahraman olan genç ve soylu Erast ile ilişki içindedir. Ancak Erast'ın duyguları gerçek değildir. Bunu fark eden başkahraman ise duygularına yenik düşer ve hayatına son verir. Hikâye oldukça üzücü bir şekilde sona erer. Bununla birlikte bazı insanlar sevginin hayattaki ana şey olmadığını düşünür, bu yüzden duyguları görmezden gelirler. İ.S. Turgenev'in "*Babalar ve Oğullar*" romanının kahramanı Yevgeniy Bazarov'da gözlemlediğimiz konum budur. Bazarov bir nihilisttir, yani otoriter değerleri tercih etmeyen ve onlara boyun eğmeyen bir kişidir. Onun için asıl şey bilim ve tıptır. Ancak, davasını nasıl savunursa savunsun, böylesine tartışmalı bir karakterin hayatında bile aşk vardır. Eserdeki kahramanlardan olan Anna Odintsova ile iletişim kuran Bazarov, romantizmi kendi içinde keşfeder. Bir insan için aşk büyük önem taşır, bu yüzden nihilist Bazarov bile davranışları üzerindeki etkisinden kaçınmaz. Duygulara karşı küçümseyici tutumu nedeniyle, içindeki aşka karşı gelemmez ve olayların yaşandığı dönemlerde bir hastalık nedeniyle hayatı sonlanır. Burada eserler, aşkın hem neşe hem de mutsuzluğu aynı anda getirebildiğini, ilham verdiğini ve kalp kırdığını ve kişiyi olumlu ya da olumsuz yönlendirebildiğinin açığa kavuşturmuştur.

Aşkı mutluluk, huzur, öfke, tutku gibi duygular oluşturur. Fakat bunların dışında birbirlerine zıt iki etmen daha vardır; sadakat ve ihanet. Gerçek aşkı sadakat olmadan yaşamak ve yaşatmak zordur, ancak hayatta bazen bu kavramların birbirini hiç tamamlamadığı öngörülemeyen durumlar vardır. Rus edebiyatında bu olguya örnek olarak Puşkin'in "*Yevgeni Onegin*" eseri verilebilir. Romanda evli bir birey olan Tatyana Larina ana karaktere âşık olmuştur ve bunu da karşı tarafa belli etmiştir. Fakat Onegin'in kadını kibar bir şekilde reddettiği bir mektupta duygularını itiraf etmiştir. Ancak, bir süre sonra, Onegin'in duyguları yeşillenmiştir. Eserin sonunda ise eski bir tanıdık için asla solmayan duygulara rağmen, Tatyana kocasına sadık kalmıştır. Tolstoy'un "*Savaş ve Barış*" eserinde ise ihanet söz konusudur. Tolstoy ve Puşkin,

okuyucuya kendi kahramanlarının örneğiyle, ne yazık ki, sadakatin ve ihanetin herkes için önemli bir duygu olmadığını göstermiştir.

Bildiğimiz gibi aşk oldukça geniş bir çerçeveyi temsil eden duygudur. Bu yüzden birçok değişik duyguları ve davranışları bünyesinde bulundurmaktadır. Edebiyata yansımış bir diğer duygu ise aşkın insanları ister istemez yönlendirdiği fedakârlığı ve bencilliği içinde bulunduran duygulardır. Yazarlar diğer duygular gibi bunları da eserlerine okuyucuya sunmuşlardır. Bu eserlerden biri M. A. Bulgakov'un "*Usta ile Margarita*" sıdır. "*Puşkin'in "Yevgenei Onegin"inden sonra "Usta ve Margarita" bir Rus ansiklopedisi olarak adlandırılabilir. Bu roman, M. Bulgakov'un hayatının kitabı olarak adlandırılacak ve Rus edebiyatında özel bir yeri olan eserdir. Burada, Romeo ve Juliet'te olduğu gibi, kahramanların fedakârlık yaptığı aşk teması ele alınmıştır*" (Yevgenevna, 2005: s.3).

Dolayısıyla aşk genellikle insanlar için engeller koyar ve onları büyük zorluklarla karşı karşıya bırakır. Bu bağlamda eser, sevilen biri uğruna bazen çok fazla fedakârlık yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Aşk adına özverililik, sadece şövalyelerde ve savaşçılarda değil, aynı zamanda daha modern karakterlerde de var olan bir niteliktir. Bir insanı sevdiğinizde ve ona âşık olduğunuzda, onu mutlu etmek istersiniz ve onun için bir dünya fedakarlıklar yapmak istersiniz. Çünkü aşkın doğası bunu gerektirir. Bu yüzden ilişkiye ve karşı cinse her zaman özverili olmaya özen gösterilmesi önemli bir noktadır.

Bu bağlamda A.İ. Kuprin'in "*Granat Bilezik*" öyküsü bu tanım için oldukça uygun bir kaynaktır. Eser Ana karakter olan Jeltkov'un uzun yıllar boyunca Prenses Vera Nikolayevna'ya olan aşkını anlatmaktadır. Fakat bu aşk karşılıksızdır. Kahraman bu karşılıksız aşk ve sevdiği kadın uğruna kendinden vazgeçmiştir. Fakat eserde gerçek aşkı çok geç hisseden Vera karakteri ise Jeltkov kadar fedakâr ve özverili olamamıştır.

Eserlerin bir diğer konusu ise aşırı sevgiden kaynaklanan kıskançlık ve onun etkileridir. Çoğu zaman, aşk kıskançlık duyguları olmadan yapamaz ve gerçek insanlar gibi birçok edebi karakter, sevilen birine bağlılık nedeniyle başkalarına karşı olumsuz duygular yaşar. Genel olarak Aşk kişiler arasında kavgaların, yanlış anlamaların, savaşların nedenidir ve çoğu zaman bu anlaşmazlıkları artıranda kıskançlıktır. Bu duyguların ele alındığı eserlere örnek olarak Griboyedov'un oyunu "*Woe from Wit*" verilebilir. Buna ek olarak genellikle karakterlerin garip davranışları ya aşk ya da kıskançlık ile

açıklanmaktadır. M. Lermontov “*Zamanımızın Kahramanı*” romanında okuyucuya kıskançlığın iyi bir şeye yol açmadığını gösterir. Eser başkahraman Peçorin’in Vera adındaki kadına karşı özel ilgisini anlatır. Vera evli bir kadındır ve bu düşünce Peçorin için hoş bir durum değildir. Peçorin’in daha önce de bir diğer kahraman olan Mary ile olan ilişkisinde de benzer bir duygular yaşamıştır, ancak onun için o kadar da ciddi olmadığını anlamıştır. Bu durumda kıskançlık aşıkları yakınlaştırmamış, aksine yabancılaştırmış ve sonsuza dek ayırmıştır. Bu bağlamda yazarlar karakterler üzerinden okuyuculara aşkın kişi üzerinde ki davranışlara olan etkisini bizlere göstermiştir. Aynı zamanda insanlar için aşk ve nezaket, bir kişinin zor durumlardan kurtulmasına ve kendini anlamasına yardımcı olabilir. İşte bu noktada F.M. Dostoyevski’nin “*Suç ve Ceza*” romanı bu tanıma güzel bir örnektir. Eserin kahramanı Sonya Marmeladova, Raskolnikov’u işlediği bir suçu düşünmekle ilgili korkunç sonuçlardan kurtarmayı amaçlamış ve başarmıştır. Rodion, sıradan ve olağanüstü insanlar hakkındaki teorisinin sonucunu analiz ederken neredeyse çıldırmış ve sadece Sonya’nın duyarlılığı ve aşkı sayesinde duygusal olarak kendisinden kaçabilmiştir. Kadın kahraman Raskolnikov’u desteklemiş ve onu tövbe etmeye teşvik etmiş ve onu ahlaki diriliş yoluna yönlendirmiştir. Raskolnikov düşünceleri, günahı ve korkularıyla başa çıkması onun aşkı ve desteği sayesinde olmuştur. Bu bağlamda aşk duygusunun insanlar üzerinde ki etkisinin çok kuvvetli ve diriltici bir gücünün olduğunu söylemek mümkündür.

Rus edebiyatı konu ve tema açısından çok yönlü bir edebiyattır. Bu çok yönlülüğün bir temeli ise aşk temasıdır. Bu tema bildiğimiz üzere yazarlar ve şairler tarafından genellikle mutsuz ve trajik olarak işlenmektedir. Bu genellemeyi edebiyatta mutsuz aşk motifi olarak da adlandırmamız mümkündür.

Yapıtlarda ana ve yan kahramanların suç işlemesi veya ahlaksız bir eylemde bulunması, eylemlerini tutkulu aşk, kıskançlık ve mutsuzluk ile bağdaştırmaları ve bununla birlikte bu yönde yol almış duyguların yanlış ve yıkıcı olduğunu söylememiz mümkündür. Farklı karakterler arasında farklı aşk yaşanabilir ve bunun aynı türde olduğu söylenemez, ancak kahramanlar üzerinde ortak olan ana yönleri belirleyebilmek mümkündür. Bu ortak yönün en güzel örneği trajik sonla biten aşkın kahramanlarıdır. Bu durum güçlü ve güçsüz insanları yakalar. Örneğin “*Babalar ve Oğullar*” eserinin ana kahramanı Bazarov.

Bazarov aşka hiç ihtimal vermeyen ve inanmayan bir kahramandır. Ancak Anna Sergejevna Odintsova ile karşılaştığında bu duygunun gerçek olduğunu anlar ve ona âşık olduktan sonra, dünyayı farklı bir bakış açısıyla görmeye başlar. Aslında en başından beri, Bazarov ve Odintsova'nın aşkı mutsuz ve umutsuz hatta mahkûm olduğu açıktır. Bu iki tutkulu ve güçlü bireyler birbirini sevmez, bir aile yaratamaz. Anna Sergejevna Odintsova bunu anlar ve Bazarov'u reddeder. Ama daha sonraları ise Odintsova, Bazarov öldüğünde onu ziyaret ederek ona karşı hislerinin gerçekliğini kanıtlar.

Trajik aşkın bir başka örneği de “*Savaş ve Barış*” eserinde ki Sonya ve Nikolas'ın aşkıdır. Sonya, Nikolas'a delicesine âşiktir ama bu aşka hep tereddütlü yaklaşmıştır. Sonya düşmüş bir kadın olduğu için, bir aile yaratamayan ve başkasının hayatında hep ikinci planda yaşamaya mahkûm olan insanlardan biridir. Fakat Nikolas Sonya'yı hiç sevmemiştir sadece onu sevmek istemiştir, bu durum karşı taraf için bir aldatmacadır. Tabii ki, Nikolas'ın Sonya'ya karşı bazı hisleri vardır, ama bu sadece üzücü ve geçmişin bir hatırasıdır. Nikolas bu talihsiz durumu hafifletmek için her şeyi yapar fakat Sonya her şeye rağmen hala mutsuzdur. Bu aşk Sonya'ya dayanılmaz bir acı verir ve beklediği gibi bitmez. Bu bağlamda önemsiz görünen her şeyin önemli ve anlamlı olduğunu söylememiz mümkündür.

Netice itibariyle aşk insanın hayatını gizemli bir şeye dönüştürür, insanı kendine çeker, onun bir parçası olur ve onun içinde yaşar. Bazen mutluluk yaratır bazen ise mutsuzluk ve umutsuzluk. Buda kahramanlar üzerinden gerçekliğe yakın olarak bizlere yazarlar tarafından net bir biçimde gösterilir ve okuyucuya ruhun özlemlerini, deneyimlerini, acılarını ortaya koyar. Böyle bir aşk, sevgi ve acı çekerek bir kişinin daha yüksek seviyelere ulaştığı, yaşamın anlamını ve gerçeğe giden yolu edindiği Rus ve tüm diğer geleneklerde karşımıza çıkar.

2. BÖLÜM

ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN VE HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

2.1. ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN'İN HAYATI VE SANATI

A.İ. Kuprin 7 Eylül 1870'te Penza eyaletindeki Narovçat şehrinde soylu bir ailede 6. çocuk olarak hayata gözlerini açar. Babası İvan İvanoviç Kuprin 1834 yılında dünyaya gelir. 13 yaşındayken Temnikovskoye kasaba okulunu tamamlar ve Spasskoye kasaba mahkemesinde büro memuru olarak iş hayatına atılır. 1850 yılında yine çalıştığı mahkemede kayıt memurluğuna geçer. 1860 başlarında bir toprak beyinin kızı Lyubov Alekseyevna Kulançakova ile tanışır ve aynı yılın sonunda da evlenir. Yazar daha sonra doğdu şehre taşınır ve orada iki tane küçük malikane satın alır. A.İ. Kuprin Kulançakova ile evlendikten bir yıl sonra ilk kızları Sofya, ikinci yıl Zinaida, 1866'da İnnokentiy, 1869'da ise Boris adındaki iki oğulları doğar fakat her iki erkek çocuğu da bebekliklerinde ölür.

İleri zamanlarda 1870 Ağustos ayında geleceğin yazarı Aleksandr İvanoviç Kuprin doğar. Kuprin'in anne tarafı 1452'de III Vasiliy tarafından Tatarlarla ve Kazan Hanlığı ile savaşmak üzere oluşturulan Kasımov Hanlığı'nın politik yaşamında etkin rol oynarlar. Kulançakovlar zamanında zengin bir aile olmalarına karşın zamanla toprak köleliği sisteminin kaldırılmasından sonra ekonomik yönden zayıflarlar. Anne Lyubov Alekseyevna, otoriter ve gururlu biridir. L. Alekseyevna evin tek erkek evladı ve en küçüğü olan Aleksandr' a büyük bir sevgi ile bağlıdır. A.İ. Kuprin'in annesiyle aralarındaki bağda da aynı sevginin izleri görülür: *“Askeri Öğrenciler”*, *“Sorgu”*, *“Kutsal Yalan”* öykülerinde annesi için yazdığı övgü dolu sözler bulunmaktadır. Kuprin için L. Alekseyevna, anne kelimesinden daha fazlasıdır. Akıllı ve aradığı bir sohbet arkadaşıdır. Lyubov Alekseyevna kitap okumayı seven, kendi çevresine göre eğitilmiş bir kadındır. A.İ. Kuprin'in hayatındaki önemli bir diğer kişi ise anneannesidir. Çocukluğunun belli bir zaman dilimi anneannesinin masalları ve hikayeleri ile geçmiştir. Fakat anneannesinin genç yaşlarda ölen ve Kuprin'in babasının üzerinde ki etkisi bu kadar fazla olduğu tam anlamıyla söylenemez. Babası 22 Ağustos 1871 de 37 yaşına geldiğinde hayatını kaybeder. Lyubov Alekseyevna Kuprina kocasının ölümünden sonra kızları Sofya, Zinaida ve oğlu Aleksandr ile Moskova'ya taşınır.

Burada kızlarını yatılı devlet okullarına yerleştirdikten sonra Kuprin ve annesi “Kudrin” dullar evinde yaşamaya başlar. Daha sonra 1876 yılının yazında Razumovski Yetim Pansiyonun da kalır. Kuprin o dönemlerde yaz aylarını annesin yanında geçirir. Annesi bu dönemde onun askeri okul sınavlarına hazırlanması gerektiğini sık sık vurgular. Fakat Kuprin bunu istemediği için birkaç gün ortadan kaybolup pansiyondan kaçar. Yazar her ne kadar bu olaylardan kaçsa da 10 yaşında Askeri okula başlar. Askeriyede ki yaşantısıyla ilgili birçok bilgi “Askeri Öğrenciler” adlı yapıtında mevcuttur. Bu eser yazarın sanat alanında yaptığı işleri ve hayatından kesitleri ortaya koyan bir kaynak olarak bilinir. Zira yazarın birçok eseri kendi hayatın izler barındırır. Askeri okulda geçirdiği zamanlar A.İ. Kuprin’in yaşamını ve karakterini önemli ölçüde şekillendirmiştir. Eğitim döneminde ki hayatın kendine özgü edindiği tecrübeler onu daha da güçlendirmiş fakat karşılaştığı kötü olaylardan dolayı eğitime ve insanlara karşı da soğumuştur.

İlk olarak yazarlığa eğitim gördüğü yıllarda başlamıştır. İlk şiirini de bu dönemde ortaya çıkarmıştır. Gençliğinin ilk zamanlarında yazdığı ilk şiiri “*Taç Giyme Günü*” eseridir. Genellikle bu dönemde ki eserleri vatanseverlikle ilgilidir. Fakat hepsi bu temaya girmemektedir. 1880’li yıllarda şiirlerin ortak konuları umutsuzluk, mutsuzluk, hayal kırıklıkları gibi benzeri temalardır. Buna örnek olarak Kuprin’in “*İlkbahar*” ve “*Şafak*” eseri verilebilir. K. Çukovski: “*Onun eserleri ilk günkü tazeliğini muhafaza eder. Sanki dün yazılmış gibidirler. Bu eserleri okuduğunda insan aynen elli yıl önce olduğu gibi, yine heyecanlanır.*” (1964, s.3-40, Bostancı, 2004: s.73 bkz.) diye belirtmiştir.

Çarlık döneminde Rusya’da askeri eğitim toplamda yedi yıl olarak bilinmektedir. Yazar 1886’da askeri eğitim hayatında bir yıl kayıp yaşar. 1888’de ise harp okuluna başlar. Burada almış olduğu eğitimi iki senedir. 1889 senesinde ise yazarın ilk öyküsü olan “*Son Çıkış*’ı” “*Russkiy Satiriçeskiy Listok*” dergisinde yayımlanır. 1890’da teğmen rütbesiyle Harp Okulu’ndan mezun olduktan sonra, Podolsk eyaletindeki 46. Dnepr Piyade Alayında hizmet etmeye başlar. 1891-1894 yıllarında “*Ruh Hatası*”, “*Mehtaplı Gece*”, “*Uzaktan Geçmiş*” gibi öykülerini çıkarır. Ancak 1894’te emekli olup Kiev’e taşınır. Kuprin çalışmasının üçüncü yılında Harp Akademisine girmek ister ve bunun için çalışmaya başlar. Bu durumu bir kurtuluş olarak görür ve çok çabalar. Aslında yazarın böyle düşünmesinin altında bir aşk hikayesi vardır. Kuprin o dönemlerde

Veročka adında bir genç kıza aşiktir. Bu olayda onun daha azimli olmasını sağlamaktadır.

Kuprin'in askeri sınavları ve çalışmaları başarılı bir şekilde ilerlemektedir. Fakat yazar son sınavına girmeden hemen önce Kiev Askeri Bölge Komutanının imzasıyla Akademi sınavlara alınmamış ve alayına gönderilmiştir. Bundan dolayı yazarın evlilik düşünceleri, akademik kariyeriyle ilgili kurduğu hayalleri yarım kalmıştır. Ancak bu olaylara rağmen Petersburg'a gerçekleştirdiği gezisi ve edebiyat alanında ki çalışmaları çok olumlu sonuçlar doğurmuştur. Burada "Russkoye bogatstvo" adındaki derginin yapımcısıyla tanışmış, edebiyatla ilgili yapılan toplantılara katılmıştır. Daha sonra 1894'ün temmuz sonu ve Ağustos'un başında Poruçik unvanıyla orduda ki hayatı son bulmuştur. Bu tarihten sonra Kuprin'in zorlu ve mücadele dolu hayatı artık başlar. Edebi eserlerinde ve hayatında yeni bir sayfa açılır. 1894'ün ağustosunda Kiev'e gelir. Fakat burada hiçbir tanıdığı hiçbir edebi bağlantısı yoktur. Parasızlık ve çaresizlik onu çalışmaya yönlendirir. Orada gazeteleri ve matbaaları dolaşır yapıtlarını tanıtır.

1894'de "Kievskoye Slovo" gazetesine "Yas" öyküsünü sunar ve derginin 13 ve 15'nci sayılarında yayımlanır. Yazar Ekim ayının ortalarında "Jizn i iskusstvo" adlı gazetede muhabirlik görevi yapmaya başlar. Bu bağlamda eğitiminden geri kalmak istemeyen yazar, eksikliklerini tamamlamak için bıkmadan yılmadan yeni yaşam tecrübeleriyle tamamlamaya çalışmıştır. 1895 tarihinin ilkbahar aylarında Moskova'ya yolculuk eder. Orada Timohoviç'in adındaki birinin iş yerinde çalışır. Burada çalıştığı zaman diliminde teknolojik aletlerle daha da iç içe olur ve onlarla ilgili birçok bilgi edinir. Yazarın hayatında bu durum önemli bir hale gelir. Çünkü teknolojiye olan ilgisi bu iş yerinde başlamıştır. "Moloh" hikayesinde burada edindiği tecrübeleri anlatmıştır. Daha sonra A.İ. Kuprin 1894'de ordudan ayrılmıştır. Bunun nedeni onu askeri hayatın yorması değil aynı zamanda "Sorgu" adlı hikayesinin yayımlanacak olmasıdır.

Yazar 1896'da Kiev'e döner. Aynı yıl bir spor kulübü oluşturur ve burada sporla uğraşır. 1897'nin ilkbahar aylarında Kiev'den kısa süreliğine Odesa'da bulunan yakını olan Karışev'ler ile birlikte yaşamaya başlar. Daha sonra farklı mesleklere merak salan Kuprin 1897-1898 yılları arasında protez tekniğini ve diş hekimliği öğrenir. Bununla birlikte yerel gazetelerde hikayeleri, denemeleri ve makaleleri yayımlanır. 1898 yılında Kasimovskaya kasabasına taşınır. Burada bahara kadar Zinaida İvanovna yanında kalır. Bu zamana kadar "Olesya" öyküsü üzerinde çalışır ve ava merak sarar. 1898

Haziran'da tekrar Odesa'ya döner. Orada kendi gibi edebiyatla meşgul olan İvan Bunin ile karşılaşır ve tanışır. İvan Bunin, A.İ. Kuprin'i "*Gece Nöbeti*" hikayesini yazmaya ve Petersburg'daki "Mir bojiy" dergisine göndermesi için ikna eder. Yine bu yıl Temmuz-Ağustos'ta çalışmak için Suma Harkov'a gider. Burada Vasilyev adıyla tiyatro grubunda oyunculuk yapar. Eylül 1901 yılında V. S. Miroljubov ile tanışır. V. S. Miroljubov, Kuprin'e orada nesir bölümünün yöneticiliğini yapması için teklifte bulunur. Bu teklife olumlu yanıt verir, ancak hemen Petersburg'a dönmez. Kuprin'in ordudan ayrılması ile 1901 yılına kadar geçen sürede yazar çok zengin deneyimler ve yaratıcılık kazanmıştır. Bu dönemde pek çok işte çalıştığı gibi eserlerini topladığı iki kitap ve ona şöhreti getiren "*Moloh*"u yazmıştır. 1902'den 1907'ye kadar birlikte yaşadığı Maria Karlovna Davıdova ile evlenir. Aynı yıl Yelizaveta Moritsova Geynrih ile yaşamaya başlar ve ilk karısı ile boşanmasının ardından 1909'da onunla evlenir. 21 Nisan 1908'de Yelizaveta Moritsova Geynrih'den kızı olur. Doksanlı yıllarda, Aleksandr İvanoviç' in bazı eserleri yayınlanır ve 1905'te "*Düello*" hikâyesinin yayınlanmasından sonra ün kazanır.

Daha sonra Kuprin ve Bunin'i 19 Ekim 1909 yılında Bilimler Akademisi, Puşkin ödülüne değer görür. Kuprin buradan kazandığı 500 rublelik para ödülünü İ. Bunin ile paylaşır. Bunların yanı sıra 1908-1910 yıllarında Aleksandr Kuprin çocuklar için de hikâyeler yazmayı severdi. Çocukların okumaları için "*Fil*" ve "*Sığırcık*" gibi daha pek çok eser yazmıştır.

Yazarın askeri hayatından verdiği ve gerçek kesitlerle oluşturduğu eserlerinin yanı sıra aşk temasını da oldukça usta bir şekilde işlemiştir. "*Sulamif*" (1908) ve "*Granat Bilezik*" (1910) hikâyeleri bu alana örnektir. A.İ. Kuprin için Rus edebiyatı oldukça ihtişamlıdır ve kendi edebiyatından da bahsetmeyi her zaman sevmiştir. Aleksandr İvanoviç Kuprin 1908 yılında yayımlanan bir röportajında şöyle demiştir: "*Rus edebiyatının muazzam geleceğine inanyorum... Ne gericilik ne Dekadanlar ne yeni kuşak Sembolistler ne de zabıta memurları, hiç kimse onu mahvedemez, onun ışığına engel olamaz*" (Berkov, 1956: 192).

Kuprin'in Dünya edebiyatında "*Granat Bilezik*" de yaptığı gibi, böylesine incelikli bir şekilde umutsuz, karşılıksız ve aynı zamanda özverili bir aşk duygunun tasvir edildiği pek fazla eser mevcut değildir. Yazarın eserindeki en canlı aşk, ilk büyük ve en sevilen yapıtlarından biri olan "*Olesya*" (1898) hikâyesinde anlatılmıştır. 1905'te Aleksandr

İvanoviç Kuprin “*Düello*” adlı en önemli eseri yayınlar. Eser Rus edebiyatında göze çarpan bir yapıt olur. “*Düello*” birinci devrim sırasındaki özgürlük mücadelesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu eser yazarın önemli başarılar elde etmesini sağlamıştır. Kuprin hem bu eserinde hem de diğer eserlerinde her zaman olan olayları ustalıklı yazıya döker. Yazarın yaratıcılığı boyunca gözlemlerine ve gerçekçiliğine dayanarak elde ettiği bu başarı diğer Rus edebiyatı yazarlarını da yön gösterici olmuştur. A.İ. Kuprin’in Rus edebiyat tarihindeki rolü oldukça önemlidir. A.İ. Kuprin realist kişiliğinin yanında romantizmle de yakından ilgilenen, zengin ve hareketli bir edebiyat dili yaratmış usta bir yazardır. V. N. Afanasyev A.İ. Kuprin için: “*Yirminci yüzyılın başlarındaki seçkin Rus yazarları arasında önemli ve eşsiz yerlerden birine sahiptir*” (1960: 3) ifadelerini belirtmiştir.

Daha sonra 1914 yazında Birinci Dünya Savaşının patlak vermesinden sonra evinde bir hastane açar ancak Aralık 1914’te seferber olur, 1915’te de sağlık nedenleriyle terhis edilir. Daha sonra Yudeniç’in Kuzey-Batı Ordusunda, “*Prinevskiy Kray*” gazetesinin yazı işleri ile uğraşır. Ordunun yenilgisinden sonra, ilk olarak 1919’da Finlandiya’ya, ardından 1920’de Fransa’ya gider. Kuprin Paris’te yaşadığı dönemde birçok hikâyeye ve denemeye imza atar. 1937’de hükümetin daveti ve Stalin’in kişisel izni üzerine SSCB’ye döner, 25 Ağustos 1938’de Leningrad’da (şimdi St. Petersburg) kanserden ölürek Turgenev’in yanındaki Volkovskoye mezarlığına gömülür.

A.İ. Kuprin’in hayatını kaybetmesinden bir süre sonra eşi Moritsova, yazarın şahsına ait tüm eşyalarını ve anılarını bir araya getirerek müze tarzında bir ev kurar. Yelizaveta Moritsova eşinin ölümüyle birlikte çevresinin ısrarıyla ve desteğiyle birçok anı yazılarının öncüsü olmuştur. Hatta Leningrad’da bulunan Puşkin Evi’nde birkaç tane el yazması da korunmaktadır. Ancak savaşlar yüzünden dolayı çalışmaları yarıda kalmış ve 1943 yılında vefat etmiştir. Yazarın ikini çocuğu olan Kseniya Aleksandrovna ise 1958’de Rusya’ya gelir ve orada tiyatro, sinema sanatçısı olarak hayatına devam eder. Babasının tüm hayatıyla ilgili “*Babam Kuprin*” adlı bir eser yazar ve daha sonra 18 Kasım 1981’de ölür.

Böylelikle Afanasyev’in de belirttiği gibi tüm engellere ve olumsuzluklara rağmen yazar XX. yy. Rus edebiyatında önemli bir yere olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN HAYATI ve SANATI

İstanbul'un Eyüpsultan ilçesinde 1866 senesinde dünyaya gelmiştir. Uşşâkizâdeler olarak tanınan ailenin İzmir'e yerleşmiş bir kolu olan Uşaklı Helvacızâdeler ailesine mensuptur. Babası Halil efendidir. Halı ticareti ile uğraşmıştır. Halit Ziya, ailesinin İstanbul'a yerleştiği yıllarda dünyaya gelmiştir. Ailenin üçüncü çocuğudur. İstanbul'a yerleşmeleri Dedesinin İstanbul'daki dükkanlarının başına oğlu Halil Efendi'yi getirmesi ile başlar. Baba Halil Efendi ticaret işlerine pek ilgisiz Avrupalı bir insandır. Halit Ziya, ilk eğitimini henüz 6 yaşındayken başladığı Mercan Mahalle mektebinde almıştır. Orta öğretim eğitimini ise Fatih Askeri Rüştiyesinde devam ettirmiştir. Yazar bu yıllarda edebiyat ile ilgilenmeye başlamış ve birçok kitap okumuştur. Fakat bir süre edebiyata ve kitaplara ara vermek zorunda kalmıştır. 1877-1878 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşından dolayı meydana gelen ekonomik çöküntüler yazarın ailesine de yansımıştır. Gerek, Halil Efendi'nin ticaret işlerine ilgisiz Avrupalı bir insan oluşu gerekse savaş yüzünden doğan ekonomik şartlar, ailenin İstanbul hayatının son bulmasına sebep olmuştur. Halil Efendi ekmek teknesini kapamak zorunda kalır, ailecek İzmir'e taşınırlar. İzmir, Halit Ziyanın eğitim hayatı için önemli bir yer olacaktır. İzmir'e taşınmalarından sonra İzmir Rüştiyesine eğitim için kaydedilir. İzmir Rüştiye'sinde okurken Fransızcaya ilgi duymuş ve ünlü bir avukattan Fransızca dersler almıştır. Ancak bu okulda da fazla kalmayıp, aldığı Fransızca dil eğitimine de güvenerek; çoğunluğu Ermeni öğrencilerin oluşturduğu, Avusturyalı Katolik rahiplerin yönettiği Fransız mektebi Meçitariste'ye geçer. Burada alacağı iyi eğitimle ve Fransız edebiyatına yaklaşmasıyla, ilk eser çevirisi Jean Racin'in "La Thébaïde" adlı eserini yazacaktır. Yine o dönem yalnızca Fransızcaya ilgi duymak ile kalmaz, İtalyanca da öğrenir. Gayr-i Müslim çevrelerle olan yakınlığının getirdiği avantaj ile yabancı kültürleri yakından tanıma fırsatı bulur. Birçok Fransızca roman okur ve İngilizce, Almanca eğitimleri de alır. Namık Kemal ve Abdülhak Hamid gibi önemli edebi kişiliklerin eserlerini de okumuştur. 1883 yılında bu okuldaki öğretmenleri Halit Ziyanın yeteneğini ve edebiyata yatkınlığını bilmekteydiler, bu yüzden edebiyat okumalarına destek olmuş bilhassa Fransız yazarların eserlerini temin etmişlerdir. 1885 yılında, İstanbul'a Dışişleri Bakanlığına memur olmak gayesiyle gider. Ancak istediği sonucu alamaz, memuriyete giremeye hak kazanamaz. Bu olumsuz durumun yanında

olumlu sayılabilecek kazanımı, dönemin önemli yazar ve şairleriyle tanışmış olmasıdır. İzmir Rüştüye'sinde çalışırken İzmir İdadisinde Fransız dili ve edebiyat öğretmenliği yapmış ve daha sonra çalıştığı bankada müdüriyet başkâtibi mevkiini almıştır.

İzmir edebi hayatı için başlangıç yeri olarak bilinir. Burada birçok gazeteye yazı yazmıştır. Ancak iş hayatı onu İstanbul'a sürükler. Burada tanıştığı Servet-i Fünuncuları yakınlaşır ve onların edebi anlayışını benimser. Eserlerinde aşk gibi duygusal konuları işlemiş bireysel konulara yoğunlaşmıştır. Eserlerinin duygusal ve bireysel konular barındırmasına karşın, realist yönünden hiç ödün vermez. Onun realizm anlayışı ancak akımın eserlerinin tamamına tesir etmişliğiyle açıklanabilir. Fransız gerçekçi yazarların başarılı bulduğu yönlerini benimser eserlerine yansıtır. Farklı sosyal çevreye mensup değişik meslek kollarından kahramanları, derin çevre detayları ve İstanbul'u sıkça eserlerinde kullanır. Eserlerinde kullandığı dil süslü ve ağırdır bu sebeple yakın dönemde dahi eserleri Türkçe yazılmış olmasına rağmen günümüz Türkçesi ile düzenlenmiş yeniden basılmıştır. Yazar, Dil İnkılabına en çok destek veren ve bu çalışmaya en çok inanan kişilerdendir. Birinci Türk Dili Kurultayında, Türkçe'nin geçirdiği evreleri ve dil sevgisi hakkında yaptığı bildiri çok beğenilmiş, dikkatleri üzerine çekmiştir. Dil İnkılabı diğer adıyla Dil Devrimi, Türk dilinin Farsça, Arapça kökenli kelime ve kurallardan arındırılması ile açıklanabilir. İlk kurultay, 26 Eylül 1932 yılında yapılmıştır. Bu kurultayda yaptığı bildiri ve dil devrimine olan inancıyla yazar, kendi eserlerinin bazılarını sadeleştirmiş ve yeni alfabeyle uygun şekilde tekrar yayımlamıştır. 1888 yılında yazarın annesi vefat eder, yazar için en acı kayıplarından birisidir. Meşrutiyetten sonra 1908 tarihinde Reji İdaresinde komiserlik unvanını almış ve İstanbul Üniversitesinde Batı Edebiyatı hakkında eğitim vermiştir. Yine aynı yıl Türk Derneğine üye olmuştur. 1909'da İttihat ve Terakki Partisinin teklifi ile Sultan Reşat'ın Mabeyn başkâtipliği görevine getirilmiş, sonrasında da Ayan Meclisine üye seçilmesiyle görevini bırakmıştır. 1914 yılında Memnune Hanım ile dünya evine girmiştir. Evliliğinin meyvesi olan ilk çocuğu, Vedideyi, amcası ve dedesinin peşi sıra ölümleri ile yazar acı dolu bir dönem geçirir. Bir süre sonra devlet tarafından Fransa, Romanya ve Almanya'ya görevli olarak gönderilmiştir. Barışma yıllarında tekrar ülkesine geri dönerek Reji dairesinin Meclis Başkanlığını üstlenmiştir. Cumhuriyetten sonra kendi hayatına çekilerek edebiyat çalışmalarıyla ilgilenmiştir. Halit Ziya'nın "*Louis Figuiet'nin Tabeeaux de la Nature*" olarak adlandırdığı on ciltlik yapıtından

kısaltmış olduğu fenni makaleleri İstanbul’da yer alan “*Hazine-i Evrak*” dergisinde yayımlanmıştır. Yazar Hüseyin Suat, Cenap Şehabettin, Ahmet İhsan, Rıza Tevfik, Saffeti Ziya, Mehmet Rauf, Ahmet Rasim, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret, Ahmet Hikmet gibi birçok insanla arkadaşlık kurmuştur. 1896 yılında ise Ahmet İhsan’ın oluşturduğu Servet-i Fünun zamanında yer almıştır. H. Z. Uşaklıgil, Tanzimat döneminden sonra gelişme yolunda önemli adımlar atan modern Türk edebiyatının roman alanında tanınmış en önemli isimlerindendir. “*Servet-i Fünun edebiyatında roman türü deyince akla ilk gelen isim de yine Halit Ziya’dır*” (Erseven, 2014: 28). Ahmet Hamdi Tanpınar, Uşaklıgil’i böyle değerlendirmiştir:

“Bizde asıl romancılık Halit Ziya ile başlar. H.Z. Uşaklıgil’in eseri, bütün Edebiyat-ı Cedide romanı ve hikâyesi gibi, gerçek manası Namık Kemal mektebinden ve üslubundan ayrılmak olan bu hareketin olgunluk merhalesini verir. Halit Ziya, yaradılıştan romancı idi. Vak’a icadı, şahsi yaratma gibi bu sanatın ilk plandaki vasıflarına sahipti. Onu anlamak için Türk romanını sıra ile okumalıdır. Kendinden önce derli toplu bir konuşmanın bile bulunmadığı denemelerden sonra, birdenbire onun sağlam yapıtı romanlarına gelince, onun edebiyatımızda nasıl bir konak olduğu görülür, etrafını yakalamak için çırpınıyordu. Edebiyat-ı Cedide santimentalizmi, dargınlığı, ahlâki davranışı, her şey, bütün sanat ve üslup ihtirasıyla beraber bu eserdedir. Hakikatte, Mâi ve Siyah, Edebiyat-ı Cedide’nin teklifleri kadar protestolarıyla da devrini veren beyannamedir. Bu kitap için Türkiye’de nesli namına konuşan ilk eserdir denilebilir” (1995: 275).

Halit Ziya Uşaklıgil Asıl şöhretini bu dergide yayımlanan “*Mâi ve Siyah*”, “*Kırık Hayatlar*”, “*Aşk-ı Memnu*” eserleriyle yakalamıştır. Yine aynı dergide, bir kısmı çevirileri olmak üzere on dokuz hikâye, sekiz adet ise makalesini yayımlar. Halit Ziya Uşaklıgil’in Cumhuriyet döneminde çeşitli dergilerde hikâye ve hatıra yazıları yer almıştır. Yayımlanan Hatıraları ve hikâyeleri bu dönemde kitap haline gelmiştir.

“*Huzur*” romanının yaratıcısı Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ilk gerçek Türk romancısı dediği Uşaklıgil, edebiyata ve sanata çeviriler yaparak ve şiirler yazarak başlamıştır. Uşaklıgil’in ilk romanı “*Sefile*”, “*Nevruz*” dergisinden sonra “*Hizmet*” gazetesinde birbirini tamamlayan bölümlerden oluşarak yayımlanmıştır.

Servet-i Fünun’a katıldığı zamanlarda dil ve anlatımı, hatta içeriği açısından döneminin en başarılı yapıtı olan “*Mai ve Siyah*” romanı ortaya çıkarmıştır. Başarılı bu romanın hemen ardından ise “*Aşk-ı Memnu*” eserini yazmıştır. Bu iki roman, yazarın romancılığının en yüksek safhasında olduğu gibi Türk romanının gelişiminde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ayrıca bu iki eseri ile Halit Ziya Uşaklıgil, Batılı anlamda realizmi benimseyen ve bu akımı başarılı bir şekilde romanında yer veren ilk Türk romancı ve yazarı olarak kayıtlara geçmiştir. Halit Ziya Uşaklıgil Türk edebiyatının ilk

realistidir. Yazardan önce bu şekilde Batı akımını tam anlamıyla benimseyen bir yazar bulunmamaktadır. Halit Ziya edebi hayatı boyunca dışarıda gördüğü birçok olayı, aşkı, kavgayı, ayrılığı, ölümü hem hayatın gerçekliği ile hem de kendi sanatsal bakış açısıyla eserlerinde harmanlayarak hayat vermiştir.

Atilla Özkırımlı Halit Ziya Uşaklıgil hakkında şu tanımlamayı yapmıştır: *“Psikolojiye yönelen ama toplumsal çevreyi atlamayan; gözleme dayanan ama yalnız gördüklerini anlatmakla yetinmeyen; olay örgüsünü önceden kuran ve bu yapının içine kişilerini yerleştiren bir romancıdır o”* (2017: s.1).

Türk edebiyatının ustası olarak kabul edilen Halit Ziya Uşaklıgil dilinin ve anlatımının ağır olmasına karşın roman dili olarak adlandırabileceğimiz bir yazı biçimine hayat veren kişidir. Eserlerine ve hayatındaki tek sorun ise tek bir kişiyi ön planda tutması ve onun duygularına odaklanmasıdır. Bu yaklaşımda yazarın hayata atılmasına biraz engel olmuştur.

Ahmet Hamdi Tanpınar ise bu konuda şu sözleri söylemiştir: *“Eseri vâzıh (açık), köklü bir cemiyet görüşünün etrafında toplanmaz. Onun içindir ki bu eserde özenilen hayat modalarının yanı başında o da zaman zaman ve parça parça olmak üzere asıl cemiyet genişliğinin girdiğini görebiliriz. Devrini doğrudan doğruya değil, bazı esas unsurların yokluğu ile veren yazarlardandır”* (2017: s.1).

Halit Ziya Uşaklıgil, sanat hayatı boyunca yazdığı romanlarının yanı sıra gençken verdiği inceleme-eleştiri türündeki yetkin eserleriyle de kendinden söz ettirmiştir. Daha sonraları da Dış işlerinde görevli olan oğlu Vedat Uşaklıgil’in intihar etmesi üzerine büyük bir acı daha yaşamış, oğlunun intiharının etkisiyle kendisini edebiyata vermek istemiş ancak bu meşgale ile acısını hafifletememiştir. Yaşadığı acının da etkisiyle, hastalıklarına karşı hiçbir tedaviyi kabul etmeyen yazar 27 Mart 1945’te İstanbul Yeşilköy’de 59 yaşında vefat etmiştir.

Böylelikle Farklı ülkelerin kültür ve edebiyatı ile doğup büyüyen bu iki yazarın hayat hikayelerine baktığımızda benzerliklerin ve farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür. İlk olarak her iki yazar da XX yüzyıl yazarlarıdır ve eserleri o dönemi yansıtmaktadır. Çocukluk dönemlerine indiğimizde ise kökenleri açısından her ikisi de soylu ve maddi açıdan iyi bir ailenin çocuklarıdır. A.İ. Kuprin’in ailesinden bahsetmemiz gerekirse yazar bu ailenin altıncı çocuğudur annesi ev hanımı babası ise bir mahkemede büro memurudur.

Halit Ziya Uşaklıgil ise ailenin üçüncü çocuğudur. Annesi ev hanımı babası ise halı ticareti ile uğraşan bir adamdır. İki yazarda yaşadıkları dönemde ortaya çıkan krizler yüzünden ekonomik açıdan etkilenmiş ve şehir değişikliği yaşamışlardır. Yazarların ikisi de belli bir dönem Askeri Rüştiye’de eğitim görmüşlerdir. A.İ. Kuprin ve H. Z. Uşaklıgil edebiyat alanında kendilerine geliştirene kadar başka mesleki eğilimler yaşamışlar daha sonra edebiyat alanında kendilerini göstermişlerdir. İki yazarında eğitimleri belli sebeplerden dolayı bir süre yarım kalmış daha sonraları tamamlamışlardır. Edebiyat eğilimlerine ve üsluplarına baktığımızda ise her ikisi de hem romantik hem de gerçekçi bir yazardır. Gerçek hayattan gördüklerine kendi yorumlamalarıyla eserlerine yansıtmiş ve yol gösterici olmuşlardır. Dil ve anlatım açısından A.İ. Kuprin daha sade bir kullanırken Halit Ziya Uşaklıgil ise daha süslü ve ağır bir dil kullanmıştır. Rus yazar Kuprin’in hayatı 68 yaşında kanser hastalığından son bulurken Halit Ziya Uşaklıgil’in hayatı ise 59 yaşında oğlunun vefatından sonra ortaya birçok rahatsızlıktan dolayı son bulmuştur.

3. BÖLÜM

“GRANAT BİLEZİK” İLE “MAİ VE SİYAH” ESERLERİ

3.1. A.İ. KUPRİN’İN “GRANAT BİLEZİK” ESERİNDE AŞK KAVRAMI

A.İ. Kuprin hareketli ve zorluklarla dolu hayatının içinden sıyrılıp başarılı bir yazar olarak Rus edebiyatında adını duyurmuştur. Yazar bu başarılarını hayat verdiği birçok önemli eserleri ile gözler önüne sermiştir. Bu eserlerden biri de kuşkusuz “*Granat Bilezik*”tir. A.İ. Kuprin Odesa’da kaleme aldığı bu yapıtında “Aşk’ konusuna yer verir. Anlarında en çok da insanları kapsayan, ölümü ve hayatı ortak noktada birleştiren yüce saf aşk hakkında okumayı ve hayal etmeyi her zaman severiz. Bizler belki de dünyada saf ve güzel şeylerin hala var olduğuna inanmak isteriz. Bu inançta A.İ. Kuprin’in “*Granat Bilezik*” hikâyesinde bizlerle sunulmuştur. Bu konuda Kuprin’i, yüce bir aşk şarkıcısı olarak adlandırılabiliriz. Eserlerinin sayfalarını çevirdikçe, kahramanlarının harika dünyasına dalarız. Yapıtlarında ki kahramanları çok farklıdır ama eserleri okuyunca onlarla empati kurmamıza, sevinmemize ve onlara üzülmemize neden olan şeyler her daim karşımıza çıkmaktadır. Kuprin’in kahramanları, insanlığın aşağılanmasına karşı isyan eden, insan onurunu savunmaya çalışan açık ruhlu, saf kalpli insanlar olarak gösterilmektedir. Bu kahramanlar Kuprin tarafından yüce ve saf aşk ile birlikte “*Granat Bilezik*” eserinde hayat bulmuştur.

Gerek hayal dünyasını gerek gerçekçiliğini yazılara döken birçok yazarda “Aşk” için pek çok yorum yapmışlardır. Rus edebiyatının başta gelen yazarlarından A.İ. Kuprin göre: “*Aşk, bir insanda kişilik ilkesinin en tutarlı onaylanma ve tanımlama biçimidir*” (Kuprin, 2006: 1). Makeyçik’e göre aşk “*Bir tür antropik sempati olarak kişiler arası bir duygudur.*” (2004: s.113). Solomon ise “*değerle ve özellikle arzuya ilişkilendirilen tüm duygular gibi aşk da anlam yaratan işleve sahip bir duygudur*” (1976: s.45) diye tanımlamıştır.

Aleksandr İvanoviç Kuprin’in pek çok yapıtının konusu olan bu kavram en çok “*Granat Bilezik*” eserinde ses getirmiştir. Öykü yazarın dikkat çeken önemli yapıtları arasındadır. “*Granat Bilezik*” eseri sadece A.İ. Kuprin’in sanatında değil, aynı zamanda Rus edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. A.İ. Kuprin’i fikirsel bunalımları nedeniyle sert şekilde eleştiren M. Gorkiy, “*Granat Bilezik*” öyküsünden oldukça memnun kalmıştır: “*Ne kadar güzel bir şey ‘Granat Bilezik’, diye yazar E. K.*

Malinovskaya'ya, Olağanüstü! Öylesine mutluyum ki, bayramınızı kutlarım! Güzel bir edebiyat başlıyor! ...” diyerek sevincini bu sözlerle dile getirmiştir (1911).

A.İ. Kuprin'in eser üzerindeki çalışmalarını, diğer yazarlara yönelik mektuplarında da ortaya koyduğu gibi Eylül 1910 yılında başladığını söylememiz mümkündür. Yazar bu eseri ilk önce hikâye olarak hayata geçirmek ister ancak hikâyenin sanatsal dönüşümünden o kadar ilham alır ki, işin amaçlandığından çok daha büyük olduğunu fark eder. Kuprin'in “*Granat Bilezik*” kitabını yaratma süreci yaklaşık 3 ay sürmüştür. Eser ilk olarak 1911'de “Dünya” (Земля) adlı dergide yayımlanır.

Öykü bir çay partisinde yazarın bir arkadaşının annesinin başından geçen olaylardan esinlenip yazılmış olsa da yazarın ustaca dokunuşları ile okuyucuya dokunan bir kült haline gelmiştir. Öykü gerek gerçek bir hikâyeyi barındırması gerekse aşkı ele alışı ile en iyi aşk romanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kuprin'in tüm çalışmaları gibi bu çalışması da duygusal izlenimlerin yanı sıra sembollerle ve işaretler de göze çarpmaktadır. Yazara göre renginden dolayı “*Granat Bilezik*” tehlikeli bir aşkı temsil etmektedir. Bu nedenle eserin adı da buradan gelmektedir. Pek çok araştırmacıya göre eser: “*başlığından başlayarak her şeyi ile ustalıklı yazılmıştır. Başlık şaşırtıcı derecede şiirsel ve yoğunudur*” (Ştilman, 2002: 13). “Aşk” teması üzerine yazılmış en üzücü hikâyelerden biridir. Birçok eleştirmen “*Granat Bilezik*” in “motifleri” hakkında önceki çalışmalardan bu yana giderek artmakta olduğuna defalarca belirtmektedirler. A.İ. Kuprin “*Granat Bilezik*” öyküsü üzerinde büyük bir coşku ve gerçek bir yaratıcılıkla çalışmıştır. Kendini bu tema üzerine yoğunlaştırıp farklı birçok duyguyu barındıran bu eseri ortaya çıkarırken Aşk'ın yanı sıra doğayı da sanatsal bir dille tasvir etmiştir. Bu tasvir eserin ilk sayfalarında görülmektedir.

S. Ştilman, “*Kuprin'in manzarası seslerle, renklerle ve özellikle kokularla dolu... Kuprin'in manzarası son derece duygusal ve kimseninkine benzememektedir*” (2002: 15) sözleriyle Kuprin'in doğaya yüklediği duygusallığını bu ifadesi ile desteklemektedir.

Bu öyküde bir posta memurunun soylu ve evli bir kadına duyduğu ümitsiz, karşılıksız aşk ve sonucunda intiharı anlatılmaktadır. Eserin içeriği gerçek hayattan alınmıştır. Yazar eseri genel olarak iki kahraman üzerine yoğunlaştırır. Bu kahramanlardan biri Knyagina Vera Nikolayevna Şeina, diğeri ise tutkulu âşık Jeltkov'dur. “*Granat Bilezik*” öyküsünün derinine indiğimizde kitap, bir posta memuru olan Jeltkov'un soylu

ve evli bir kadına beslediği karşılıksız aşkın, bir doğum günü partisinde ona getirdiği hediye ile başlamaktadır. Normal düzende Knyaginya Vera Nikolayevna Şeina'nın Kocasını ile olan evliliği olay örgüsünün başladığı "*Granat Bilezik'i*" hediye olarak alana kadar donuk ve renksiz geçmektedir. Öykü bu olay örgüsü üzerinde ilerleyip karşılıksız aşk ve korku nedeniyle intihar ile sonuçlanmıştır.

A.İ. Kuprin'in "*Granat Bilezik*" eserinde işlediği aşk temasını göz önünde bulundurduğumuzda, romantizm ile yakından ilgilendiğini görmekteyiz. Fakat eseri gerçek hayattan esinlenerek kaleme aldığı için gerçekçilik de öykünün bir parçasıdır. Yazar bu iki akımın ustaca harmanlandığı eserde karşılıksız aşkın ne denli acımasız sonuçlar doğurabileceğini ustaca ortaya koymuştur. Romantizmin insan doğasına olan etkisinden faydalanıp okuyucuları derin ve karşılıksız bir aşkın ortasına atmış olsa da aslında toplum normlarına uygun bulmadığı aşkı ölümsüzleştirmek ve trajik bir son ile hafızalara kazımak için intiharla bitirmiştir.

Yazar için bu eserde "Aşk" oldukça üzücüdür ve fedakârlıklarla doludur. Jeltkov'un Knyaginya Vera'ya duyduğu aşk karşılıksız, gizemli ayrıca uzun zaman süren tutkulu bir aşktır. Kahramanın kimseye anlatmadan içinde yaşadığı bu "Aşk" Aleksandr İvanoviç Kuprin'in yarattığı kahraman Anasov tarafından şöyle açıklanmıştır:

"Любовь должна быть трагедией. Величайшей тайной в мире!" (2014: 22) "*Aşk bir trajedi olmalıdır. Dünyanın en büyük sırrıdır!*"*

Yazar Öyküde bu duyguyu trajik olarak bize sunar. "Aşk" her ne kadar insanları derinden etkileyen, yönlerini şaşırta bir duygu olsa da yazar için bir trajedir. "*Granat Bilezik*" öyküsünün umutsuz iki kahramanı Jeltkov ve Knyaginya Vera bu aşkın kavuşamayacağı iki insandır. Bir yanda Posta memurunun içinde yaşadığı tutkulu aşkı diğer yanda evli olan ve bu aşka karşılık veremeyen bir kadın. Posta memurunun bunca yıl aşkını içinde yaşamasının bir diğer nedeni de kendini küçük ve değersiz görmesidir. Kendisi küçük ama aşkı paha biçilemez derecede yoğun ve tutkuludur. V.N. Afanasyev: "*Aşk alanında Kuprin, çalışmalarında mükemmel bir şekilde 'küçük adamın büyük duygularını'*" (1960: 118) gösterdiğini düşünmektedir. Afanasyev 'in yaptığı bu yorum Kuprin'in kahramanlar üzerinde nasıl bir yol izlediğinin ve onları okuyucuya hangi kılıfta sunduğunun bir kanıtıdır. Bizler de bu açıklamayı eserde kaleme alınan posta memurunun bulunduğu konumdan ve durumdan anlıyoruz.

* Çeviriler tarafımızca yapılmıştır.

Bu öykü, kahramanlarıyla karşılıksız aşkı tam anlamıyla yaşatıp bizlere hissettirmiştir. Jeltkov için Knyagina Vera ulaşılmaz ve imkânsızdır. Öyküde asıl anlatılmak istenen de budur. Fakat Jeltkov artık içinde büyüttüğü bu büyük aşkı itiraf etmek ister bunun için Knyagina Vera'nın doğum gününü bekler ve ona bir hediye ile mektup yazar. Kuprin Jeltkov'un içinde yaşadığı sekiz yıllık bu devasa muhteşem aşkın ilk adımlarını öyküde şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Ваше Сиятельство, Глубокоуважаемая Княгиня Вера Николаевна! Почтительно поздравляя Вас с светлым и радостным днем Вашего Ангела, я осмеливаюсь препроводить Вам мое скромное верноподданническое подношение” (A.g.e., 2014: 13)- *“Sevgili Knyagina Vera Nikolayevna! Aydınlik ve neşeli melek gününüzü saygıyla kutluyorum, size mütevazı sadık hediymemi vermeye cesaret ediyorum.”*

Karşılıksız aşkın ve korkunun başladığı noktadır burası. Kuprin bu duyguyu burada anlatmaya başlar. *“Granat Bilezik”* öyküsünde kahramanların dudaklarından dökülen tüm düşünceler aşk üzerinedir. Bu düşünceler, nazik ama bazen de acımasız duyguların özü hakkındaki cevapların gizlendiği kapının anahtarlarını hatırlatmaktadır.

Müthiş bir ezgiyle devam eden bu duygu her ne kadar büyüleyici de olsa sonu üzücü biter. Jeltkov artık sona yaklaşır. Maruz kaldığı hakaretlerden ve tehditlerden oldukça korkan kahraman duygularını da ancak ölümle sonlandıracağını kabul ettiği için hayatına son vermek ister. Fakat bunu düşünürken de sevdiği kadın için her zaman güzel düşünür ve ona hep sadık kalır. Knyagina Vera'ya son bir mektup yazar. Hikâyenin etkileyici ve çarpıcı bir diğer noktası da Knyagina Vera'nın yazılan bu son mektubu okurken Beethoven'ın sonatı eşliğinde Jeltkov'un bu sözleriyle belirtmiştir:

“Уходя, я в восторге говорю: ‘Да святится имя Твое’” (A.g.e., 2014: 31)
“Ayrılırken coşkuyla şunu söylüyorum: ‘Adın kutsal kılınsın’”

Aşk, hüznün ve sevinç bu müzikle burada birleşir. Jeltkov'un Vera'ya vedası böyle zararsız, sessiz ve acı olur. Böylece Öykü Beethoven'ın sonatı ve Jeltkov'un acı ölümü ile hafızalarımızda yerini alır.

A.İ. Kuprin'in *“Granat Bilezik”* öyküsünü analiz eden Yu. V. Babiçyeva bu eser için: *“Bu bir tür aşk akathistidir”* sözlerini kullanmıştır. Bunlara dayanarak A. Çalova'da Kuprin'in *‘Granat Bileziği’* oluştururken akathist modelini kullandığının sonucuna varmaktadır. “Akathist” Yunancadan tercüme edilirken “Akathistos” yani

“oturmaksızın” olarak çevrilmiştir. 12 çift kondak ve ikos ile çifti olmayan ve üç kez tekrarlanan son kontakiondan oluşur ve ardından 1 ikos ve 1 kondak okunur. Akathistin ardından genellikle bir dua gelir. A. Çalova’ya göre akathistler 13 kısıma ayrılır. ‘*Granat Bilezik*’ öyküsünde de aynı sayıda bölüm vardır. “*Granat Bilezik*” eserinde bu, en az on tane sayılabilecek aşk hikâyelerine karşılık gelmektedir. Kitabın tamamında da 13 bölüm açıkça bunu göstermektedir. Ayrıca A. Çalova öyküde “*Ölüm ve bağışlama motifleri açıkça belirtilmiştir*” sözlerini kullanmıştır (2006: 8).

Tüm bu izlenimler ile birlikte ödül beklemeyen özverili, bencil olmayan ve bağışlayıcı aşk, yazarın birçok eserinde bulunmaktadır. “*Granat Bilezik*” öyküsünde de kahramanlarının ilhani, tutkusu, iyi davranışlarını ortaya çıkartma, eserin konusunun hareketini belirlemektedir. Yazarın eserlerinde aşk, nadiren mutlulukla sonuçlanır. Böylece çağdaş okuyucular, eserdeki aşk konusunu bu denli ince ve şehvetli bir aşk üslubuyla aktarılmasına kayıtsız kalmamaktadır. Tüm bunların yanı sıra işaretlerle, motiflerle ve sembollerle dolu bu eser, yazarın “Aşk” temasında ele aldığı en duygusal eserlerden biridir. Yazar bu hissin güzelliğini, tutkusunu bizlere bir kez daha göstermiştir. Rus edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Kuprin hüznün, acının ve trajedinin izlerini barındırdığı “*Granat Bilezik*” eserin de aşkın her zaman mutlu sonla ve kavuşmak ile sonuçlanmadığını, bununla birlikte karşılıksız yaşanan bu duygunun karşımıza neler çıkarabileceğini gerçek hayattan esintileriyle göstermiştir.

Böylelikle yazar bu hissin güzelliğini, tutkusunu ve acısını bizlere bir kez daha “*Granat Bilezik*” eserin de göstermiştir. Rus edebiyatının önde gelen yazarlarından olan Kuprin hüznün, acının ve trajedinin izlerini barındırdığı “*Granat Bilezik*” eserin de aşkın her zaman mutlu son ile sonuçlanmadığını, bununla birlikte karşılıksız yaşanan bu duygunun karşımıza birçok kez olumsuz durumlar çıkarabileceğini gerçek hayattan esintileriyle bizlere göstermiştir.

3.1.1. “Granat Bilezik” Eserinde Ana Karakter Tahlili

Alexander İvanoviç Kuprin’in eserleri, XIX ve XX yüzyılların başında Rus edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Yazarın yapıtları okuyuculara sıradan insanların yaşamını, insan ruhunun kendini nasıl ortaya koyduğunu ve aynı zamanda o dönemin görgü ve yaşam tarzına önemli bir tanıklık etmektedir. Gerçek ile hayal arasında yazdığı karakterler yazarın “*Granat Bilezik*” öyküsünde de oldukça önemlidir. Çünkü A.İ. Kuprin, bireyin eylemlerini ve olgularını en doğru şekilde değerlendirmek ve

tanımlamak için kişinin özünü en iyi şekilde betimler. Bu özelliğini karşılıksız aşk temasını konu edindiği “*Granat Bilezik*” eserinde de göstermiş ve karakterleri okuyuculara en güzel şekilde sunmuştur. Bu bağlamda eserde ana ve yan kahramanlar tüm özellikleriyle yerini almıştır.

3.1.1.1. Vera Nikolayevna Şeina

Prensese Vera Nikolayevna Şeina, Vasiliy Lvoviç Şeina'nın karısıdır. Eserde Vera, görünüm, karakter, görgü kuralları, yaşam tarzı olarak laik toplumun ideal bir temsilcisinin vücut bulmuş hali olarak betimlenmiştir. Annesi İngiliz olarak doğmuştur, babası ise bir Tatar prensidir. Vera Nikolayevna donuk güzelliğini annesinden almış duru bir kadındır. “*Старшая, Вера, пошла в мать, красавицу англичанку, своей высокой гибкой фигурой, нежным, но холодным и гордым лицом, прекрасными, хотя довольно большими руками и той очаровательной покатостью плеч, какую можно видеть на старинных миниатюрах*” (A.g.e., 2014: s. 2) - “*Ailenin en büyüğü olan Vera, uzun, esnek, kıvrımlı vücuduyla, nazik, donuk ve gururlu yüzüyle, oldukça büyük kollara ve eski minyatürlerde görülebilen omuzların o büyüleyici eğimine sahip olmasına rağmen İngiliz kadını olan annesine benziyordu*” Fakat yazar, öyküde ana karakterin görünümü hakkında çok fazla detaya girmemiştir. Sade bir şekilde çekici, güzel geniş omuzlu ve esnek figüre sahip kadın karakter olarak yaratmıştır. Ana karakter bu fiziki özelliklerin yanında kişisel olarak da betimlenmiştir. “*Вера же была строго проста, со всеми холодно и немного свысока любезна, независима и царственно спокойна*” (A.g.e., 2014: s.8) - “*Vera, kesinlikle sade, soğuk, bağımsız, nazik ve herkese karşı biraz küçümseyici ve kibirliydi*”.

Yukarıda ki çevirilere dayanarak Vera'yı öyküde nazik ama aynı zamanda gururlu ve kibirli bir kahraman olarak görmekteyiz. Etrafında olan herkes onun olağanüstü güzelliğine ve sofistikeliğine hayrandır. Vera Şeina sade ve arkadaş canlısı bir kadındır fakat tüm alışkanlıkları aristokrasinin özelliklerini anımsatır. Uzun süreli bir evliliği vardır. Bu evlilik tutkulu bir aşk evliliği olmamasına rağmen Vera eşiyile mutludur.

Kocasıyla olan bağları, saygı ve karşılıklı anlayışla dolu şefkatli bir bağlıdır. Daha önceden ilişkileri arkadaşlıkla başlamış ve aile bağlarına dönüşmüştür. Ana karakterin evliliği boyunca hissettiği tek eksiklik çocuktur bu yüzden tüm sıcaklığını ve sevgisini yeğenlerine yansıtmıştır. Vera Nikolayevna'nın karakterinin temel özelliği sakinliktir. Sadece yakınları onu neşeli ve misafirperver bir insan olarak bilirler. Vera bu

özelliklerinin yanı sıra dürüst bir kadındır bu yüzden öyküde yaşanan karşılıksız ilişkiyi eşinden saklamamış onunla paylaşmıştır. Bununla birlikte ona olan sadakatinden ödün vermemiştir.

3.1.1.2. Vasiliy Lvoviç Şein

Prens Vasiliy Lvoviç Şein, ana karakter Vera Şeina'nın kocasıdır. Karakter öyküde sempatik, sakin, yumuşak yüzlü olarak betimlenir. Eserde bu betimleme karşımıza şu şekilde çıkmaktadır: “...*Со своим непоколебимым спокойствием он показывал, например: «Историю любовных походов храброго генерала Аносова в Турции, Болгарии и других странах».*”(A.g.e., 2014: s.22) - “... *О Sarsılmaz sakinliğiyle, örneğin: ‘Cesur General Anosov’un Türkiye, Bulgaristan ve diğer ülkelerdeki aşk ilişkilerinin hikayelerini sergiledi...*”

Eşini özenle korur sarıp sarmalar, ona saygıyla yaklaşır ve her zaman ona hayrandır. Bize göre yazar Vasiliy aracılığıyla komik resimler çizerek ve eğlenceli anlatımlar yaparak baskıcı cümlelerden kaçır. Bu durum eserde şu şekilde belirtilmiştir: “...*Князь Василий Львович, сидя за большим круглым столом, показывал своей сестре, Аносову и шуруну домашний юмористический альбом с собственноручными рисунками...*” (A.g.e., 2014: s.22) “...*Prens Vasiliy Lvoviç, büyük bir yuvarlak masada otururken kız kardeşi Anosov ve kayınbiraderine kendi elleriyle çizimlerle ev yapımı mizahi bir albüm gösterdi*”. Аутиса “...*За обедом всех потешал князь Василий Львович. У него была необыкновенная и очень своеобразная способность рассказывать. Он брал в основу рассказа истинный эпизод, где главным действующим лицом являлся кто-нибудь из присутствующих или общих знакомых, но так сгущал краски и при этом говорил с таким серьезным лицом и таким деловым тоном, что слушатели надрывались от смеха...*” (A.g.e., 2014: s.17). “*Öğle yemeğinde Prens Vasiliy Lvoviç herkesi eğlendirdi. Onun hikâyeler anlatmak için olağanüstü ve çok tuhaf bir yeteneği vardı. Ana karakterin var olduğu veya ortak tanıdıklardan biri olduğu gerçek bir bölümü hikâyenin temeli olarak aldı, ancak bunu o kadar abarttı ve aynı zamanda o kadar ciddi bir yüz ve tonla konuştu ki, dinleyiciler kahkahalara boğuldu...*”

Böylelikle Prens Vasiliy Lvoviç akrabalarının ve arkadaşlarının hayatından gerçek olayları temel alarak ve onlara kurgusal mizahi detaylar ekleyerek hikâyeleri ciddi bakış açısıyla yürütür ve bu durumda ortamın gerçek kahkahalarıyla neşelendirir Ayrıca asla izin verilen çizgiyi geçmez ve kimseyi rahatsız edici şeylerin yapılmasına izin vermez. İyi bir mizah anlayışı olan samimi, asil, kibar ve misafirperver bir insandır. Çevresindekilerin gözünde eşit olmaya çalıştığı toplumdaki yüksek konumuna rağmen, imkanları oldukça kısıtlıdır. Eserde Jeltkov'un karısı için beslediği duyguları öğrendiğinde bunu çok sakin ve anlayışla karşılamıştır. Hatta hikâyenin sonunda,

Vasilij Lvoviç, sekiz yıl boyunca aşk mektupları yazan karısının gizli hayranına karşı asalet gösterdiğini, onu aşağılamadığını ve onu açık etmediği görmekteyiz.

3.1.1.3. Georgiy Stepanoviç Jeltkov

Georgiy Stepanoviç Jeltkov, hikâyenin diğer bir ana karakteridir, çünkü tüm öykü aslında onun etrafında döner ve İ.A. Kuprin yarattığı imaj sayesinde ana temayı ortaya çıkarmayı başarır. Hikayedeki bu karakter hakkında çok az şey söylenmiş ve betimlemeler yapılmıştır. Öyküde kahramanın betimlemesi şu ifadelerle gösterilmiştir: *“Он был высок ростом, худощав, с длинными пушистыми, мягкими волосами.”* (A.g.e., 2014: s.38)- *“Kıvrık saçlı ve ince yapılı uzun boylu bir genç adam olarak ortaya çıkar.”*

Georgiy Stepanoviç kiralık bir dairede devlet kurumunda posta memuru olarak yaşar. Mali açıdan kısıtlı bir konumdadır. Hayatı boyunca, tüm başarısızlıklara dürüstçe katlanmaya alışmış ancak kaderinden silmeyi istediği sevgili kadınının sözlerine dayanamamış aşk karşısında oldukça güçsüz bir kahramandır. 8 yıl önce operada tanıştığı Vera Nikolayevna'ya ilk görüşte âşık olmuştur. O zamanlarda yalnızdır ama Jeltkov'un duygularını itiraf etmeye ve kur yapmaya başlama cesareti yoktur. Sevgisini açıklamanın tek çıkış yolunu mektup yazmakta bulur ve cevap alamayacağını bilmesine rağmen düzenli olarak gönderir. Zamanla, prenses onun için hayattaki tek anlam haline gelir. En son Vera'ya doğum gününde hediyeyle birlikte mektup yazar ve bu ısrarından dolayı ondan af diler. Georgiy Stepanoviç için karşı tarafın mutluluğu ve huzura kendi mutluluğundan daha önemlidir ancak öykünün sonunda Vera'nın onunla iletişimi kesme isteğine dayanamamış ve bu yüzden intihar etmiştir. Jeltkov Prenses Vera Nikolayevna'yı o kadar çok seviyordur ki, hayalini gerçekleştirmek için küçük bir umut olmadan bu dünyada yaşamak istememiştir.

Jeltkov, Vasilij Lvoviç'in tam tersidir. Erkekler toplumda farklı pozisyonlarda konumlara sahiptir. Öyküde bir kahraman prens diğeri ise küçük bir devlet memurudur. Fakat bu fark kişilik olarak ölçülemez. Aradaki tek fark aşka karşı tutumlarındadır. Eserde Kuprin bu farkı açık bir şekilde de okuyuculara göstermiştir. Vasilij Lvoviç'in karısına olan aşkı basit ve anlaşılabilir nedenlere dayanır, tutku, heyecan ve gerçek bir aşkın izleri yoktur. Jeltkov'un Prenses Vera Nikolayevna Şeina'ya olan özverili aşkı ise tutku ve heyecanı içinde barındıran ölümü isteyecek kadar güçlü ve dünyanın en büyük

sırrıdır. Burada Vasiliy Lvoviç’in anlayışı ve değeri, bu büyük acıyı memurda görebilmesi, ona acıması ve Vera Nikolayevna’ya sonsuza dek veda etmesine izin vermesidir. Fakat hikâyenin üzücü sonuna rağmen, prenses aşkın, özellikle toplum tarafından dayatılan herhangi bir kısıtlamadan korkmayan, dünyadaki en büyüğü ve güzel duygu olduğunu anlamıştır. Ayrıca “*Granat Bilezik*” öyküsü yalnızca Rus edebiyatının övgüsü değil aynı zamanda tüm edebiyat dünyasının da övgüsü haline gelmiştir.

3.2. H. Z. UŞAKLIGİL’İN “MAİ VE SİYAH” ESERİNDE “AŞK” KAVRAMI

“*Mai ve Siyah*” Türk Romancılığının ustası kabul edilen H.Z. Uşaklıgil’in kitapları içindeki en önemlisidir. Yapıt, Servet-i Fünun’un iç dünyasındaki olaylara ışık tutan ve o dünyayı anlatan bir kitap olmasıyla birlikte edebiyat tarihçilerinin çokça önem verdiği bir roman olmuştur. Bir anlamda ruh, fikir ve hayal dünyasını; marazi, hastalıklı, karamsar birey özelliklerini; dil ve edebi anlayışlarını toplu bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu eser Servet-i Fünunu destekleyenleri ele alan bir kitap olarak kabul edilmektedir. Yapıt 1896 – 1897 tarihleri arasında Servet-i Fünun dergisinde yayımlanmıştır. 1900’da ise Âlem Matbaası kitap olarak basmıştır. H.Z. Uşaklıgil’in hatıralarında “*en çok beğendiğim romanım*” (2002: 9) diye söz ettiği “*Mai ve Siyah*” Türk edebiyatında yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. “*Mai ve Siyah*” genel olarak sanata dair hayalleri ve umutları olan Ahmet Cemil adındaki bir gencin hem maddi hem de manevi açıdan yaşadığı çöküntüyü anlatmaktadır. “*Ahmet Cemil sadece bir romanda hayat bulan karakter değildir aynı zamanda Servet-i Fünun neslini de temsil eden bir kahramandır*” (2014: 35). Yazar eserinde hayat verdiği bu karakterde aslında Servet-i Fünun gençliğini anlatmak istemiştir.

“*Mai ve Siyah bir hayal kırıklığının romanıdır*” (Tanpınar, 1995: 288). Halit Ziya’nın 1897’de yazdığı “*Mai ve Siyah*” romanı birçok betimlemeler ile birlikte simgeseldir. Mai renk, Ahmet Cemil’in hayattan beklediği umutlarını ve hayallerini, siyah ise bu beklentilerin yıkılışını temsil etmektedir. Roman; mavi ve siyahın arasında bocalayan ve yenik düşen Ahmet Cemil’in yaşamını ele almaktadır.

Romanın olay örgüsü ana karakter olan Ahmet Cemil’in mutlu ve küçük bir aile de doğması ile şekillenir. Eğitimi ise en mutlu ve umutlu zamanları Mekteb-i Mülkiye’de eğitim alması ile başlar. Ahmet Cemil edebiyata oldukça meraklıdır. En yakın arkadaşı

Hüseyin Nazmi ile olan yakınlığı da bu okulda başlamıştır. Birbirlerini çok severler hatta zaman buldukça birbirlerini sık sık ziyaret ederler. Eserde genç bir çocuğun en yakın arkadaşının kız kardeşine olan karşılıksız aşk ve hayal kırıklıkları anlatılmaktadır. Yazar bu aşkı genel olarak iki kahraman üzerinden işlemektedir. Bu kahramanlardan biri Lamia, diğeri ise umutsuz aşık Ahmet Cemil'dir. Romanın işleyişi Ahmet Cemil'in en yakın arkadaşıyla olan ilişkisi sırasında gencin, kız kardeşini bir davette fark etmesi ile şekillenir. Roman bu olay örgüsü üzerinde ilerleyip karşılıksız aşk, umutsuzluk ve hayal kırıklıkları nedeniyle ayrılık ve yeni hayatlara açılmak ile sonlanmıştır.

Ahmet Cemil'i eserde yıkan ilk olay babasının ölümü olur. Onun ölümünden sonra ailesi ile maddi darlıklar yaşamaya başlayan Ahmet Cemil her şeyi üstlenmeye karar verir. Annesine ve kız kardeşine bakabilmek için işe başlama kararı alan Ahmet para kazanmak için çeviriler yapar. Daha sonra buradan kazandığı para yetmeyince de ek iş olarak özel ders vermeye başlar. Bu zor dönem içinde Ahmet Cemil'in Mir'at-1 Şuun'da yer almasıyla birlikte hayatında yeni bir dönem geçer. Ahmet Cemil buraya girişiyle güzel hayaller kurmaya başlar.

Bu zorlu hayatın içinde bocalayıp dururken kız kardeşine bir kısmet çıkar. Her şeyin kız kardeşi için daha iyi olacağını düşünen Ahmet Cemil bir diğerk hayal kırıklığını da bu nokta yaşar. Evlendikten sonra hiçbir şey İkbale için iyiye gitmez. Kocasından dövülür hareket edilir hatta aldatılır. Fakat İkbale bununla ilgili kimseye hiçbir şey anlatmaz. Tüm bu aksiliklerin üzerine Ahmet Cemil hayallerine bir yenisi ekler. En yakın arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşine hissettiği duygular artık onun için daha nettir ve onunla bir yuva kurmak ister. Tüm bu hayallerini gerçekleştirmek için yapması gereken tek şeyin eserini tamamlamak ve yayımlamak olduğunun farkındadır. Nihayetinde Ahmet Cemil uzun süredir üzerinde çalıştığı eserini bitirir ve arkadaşının düzenlediği yemekte tanıtır. Bu tanıtımdan sonra bir kişi dışında herkesten olumlu tepkiler alır. Ve umutları daha da yeşillenir.

Mir'at-1 Şuun'un bir diğerk ortağı olan Tefvik Efendi'nin hastalanmasıyla çalışmaları oğlu devam ettirir. Ahmet Cemil bu değişiminin kendisi için iyi olacağını düşünür. Ahmet Cemil gazetede başmuharrir olur. Daha sonra Ahmet Cemil evini bankaya ipotek ettirerek gazeteye ortak olur. Her şeyin yolunda olduğunu düşünen Ahmet Cemil'in bu düzeni kısa sürer. Bir yandan işlerin aksiliği bir yandan da kız kardeşinin mutsuz evliliği onun canını sıkmaya başlar. Bu duruma kendinin sebebiyet verdiğini düşünür.

Ahmet Cemil görevden alınca eniştesi ile arası daha da kötüye gider. İktbal'in kocasından tartışma esnasında aldığı darbeden sonra durumu daha da kötüye gider ve günler sonra ölür. Bu ölüm Ahmet'i derinden etkiler ve hayata tutunabileceği tek şeyin Lamia olduğunu düşünür. Bu umutsuzluğun arasında sürekli onunla evlendiğini hayal edip durur. Artık daha fazla bu olanlara dayanamaz ve köşke arkadaşı ile bu durumu konuşmaya gider. Fakat beklediğinden daha farklı bir şey ile karşılaşır. Lamia başkası ile evlenecektir. Bunu duyan Ahmet Cemil tamamıyla değişir. Artık sevdiği hiçbir şeyi sevmez olur. O yayımlamayı çok istediği eserini bile artık görmezden geliyordur.

Ahmet Cemil bu olayların üzerine Mir'at-ı Şuun gazetesine gittiği zaman herkesin bir şeyin etrafında toplandığını onunla alay ettiklerini görmüştür. Raci gazetede yayımlanan bir makalesinde Ahmet Cemil'in tanıttığı eseriyle dalga geçmiştir. Bunu kendine yediremeyen Ahmet Cemil bütün emeklerini gözden çıkararak eserini paramparça eder. Tüm bu yaşanan olayları artık kaldıramayan Ahmet Cemil annesi ile gidebileceği en uzak yere gitmek ister. Her şeye karar veren Ahmet Cemil yeni hayatına başlamak için Sirkeci'ye gelir. Sandala binmeden önce en yakın arkadaşı olan Hüseyin Nazmi ile karşılaşır. Eski samimiyetlerinden eser olmayan bu iki arkadaş uzaktan birbirlerini tebrik ederek vedalaşırlar. Hüseyin Nazmi'nin yolu umutlara açılırken Ahmet Cemil'in yolu ise Süveyş hattına doğru gitmiştir. Ahmet Cemil bu mai gecede gerçekleştiremediği hayallerini düşünüp durmuştur.

Ahmet Hamdi Tanpınar, “*Mai ve Siyah*” için “*Türkiye’de nesli namına konuşan ilk eser*” demiştir:

“Ahmed Cemil’in formasyonu neslinin formasyonu; titizlikleri, hiddetleri, aksülâmelleri, neslinin aksülâmelleridir. Daha Ferdî ve Şürekâsı’nda yetişme meselesini ve muhitle haşin ve kırıcı karşılaşmayı mevzu olarak alan Hâlit Ziya, bu ikinci büyük romanında kahramanını Bâb-ı Âli’nin ortasına atmakla nesli namına bütün bir konuşma rahatlığını elde etmiştir” bu sözleriyle desteklemiştir (2011: 288).

Türk edebiyatının önemli yapıtlarından ‘Mai ve Siyah’ geleneksel roman ile dramatik roman tekniklerinin bir araya gelmesiyle yazılmıştır. Modern romanın ilerleyip gelişmesinde ki ilk adım olarak bilinen dramatik roman, roman dünyasının gerçeklerinin nesnel bir bakış açısından verilebilmesi ikilemini taşıdığı için geleneksel roman türünden ayrılır. Dramatik roman yazarları, romanın başkahramanını odak noktası haline getirerek zaman ve mekân içinde ruhsal gelişme sürecini neden- sonuç ilişkisi

çerçevesinde ortaya koyarlar. Romanda her şeyi bilen ve gören anlatıcının bakış açısı yazarın bakış açısıyla karşı karşıya gelir (Çelik, 2019: s.54).

Realizmin yanın da romantizmin de izleri bulunan bu eserde platonik yani karşılıksız bir aşk bizlere sunulur. Eserinde drama, hüzne ve hayal kırıklıklarına yer veren Halit Ziya bizlere her zaman karşılaşılabileceğimiz bir aşkı göstermiştir. Aşk her daim umduğumuz gibi kavuşmakla mutlulukla son bulmamaktadır. Heyecanın ve mutluluğun simgesi olarak bilinir fakat bazen acıyla bazen terk etmekle bazen de intiharla sonuçlanır. “*Mai ve Siyah*” romanında “Aşk” karşılıksız ve hayal kırıklıklarıyla dolu bir his olarak ele alınmıştır. Ahmet Cemil’in Lamia’ya duyduğu bu duygu umutsuz bir şekilde son bulur. Ana kahraman Ahmet Cemil, eserde Lamia’yı ilk defa Hüseyin Nazmi’nin evine gittiğinde görür ve orada ona bir çocuk gözüyle bakar. O zamanlarda içinde ona karşı bir şeyler uyanmamıştır. Bu aşkın kahramanlarının ilk karşılaşmaları kitapta:

“Zili çekti. Ta köşkün ikinci katından taraka ile bir pencerenin yeşil parmaklıkları açıldı, Ahmet Cemil başını kaldırdı; tatlı bir çocuk sesi sordu: Siz misiniz, Cemil Bey?... Durun, durun, kapıyı ben açayım, ağabeyim hâlâ uyuyor... Bu Hüseyin Nazmi’nin küçük kız kardeşi Lamia idi. Ahmed Cemil’in şu kadcıktan dostu... On dört yaşına giren çocuklarda mukaddematı görülen bir takayyüt ve tekellüf endişesini henüz Ahmet Cemil hakkında takınmaz, ona karşı hâ-1 lâ Lamia çocuk kalmıştır” (2019: 60) cümleleriyle eserde bizlere sunulmuştur.

Ahmet Cemil içindeki duyguları burada fark edemez. Onun için şu an önde gelen en önemli şeyin yayımlamak istediği eseri olmasıdır. Ahmet Cemil zaman geçtikçe ara sıra arkadaşına gidip geldikçe Lamia’yı fark etmeye başlar. Lamia artık onun gözünde çocuktan çok genç bir kadındır. Eserin derinlerine doğru indiğimizde ise Lamia’nın, Ahmet Cemil’in sonraki karşılaşmalarında yavaş yavaş aklına düşmeye başladığını görürüz. Onu beğenir ve gözüne güzel gelir.

H.Z. Uşaklıgil Ahmet Cemil’in ilk hislerini kitabında:

“Bu gül ışığı içinde şimdi Lamia onun gözünde sihirli bir gelişmeyle sanki büyüyor, o dar omuzlar genişliyor, şu küçük başa bir genişlik geliyor, bu küçük çocuk yükseliyor, şu çelimsiz yaratıktan o pembe renk içinde, bu duygulu ezgiler arasında silkinerek, saçlarından ışık köpükleri serpererek bir genç kız çıkıyordu. Onu sarhoş eden bu hayali kaybetmek istemeyerek gözlerini süzüyor; kirpiklerinin gölgesiyle karşısındaki tablonun ışık oyunlarını tamamlamaya çalışarak; hayalin eksiklerini gözlerinin, hülyasının yardımıyla bütünleyerek görüyor; şimdi şu çocuktan, şu incecik vücuttan uçan bir esir gibi sanki buharlaşarak, sonra yavaş yavaş yoğunlaşarak özel bir şekil kazanan o on beş yaşındaki genç kıza görüyordu. Gözleri Lamia’yı değil fakat işte şu gözlerinin önünde garip ve sersemlik veren bir sevda nefesiyle soluyormuşçasına titreyen nazlı hayali, o

Lamia'nın vücudunu saran yoğunlaşmış esiri, uzun, bütün hedeften uzak düşmüş genç hülyaların acısı kadar uzun, ciğerleri koparan bir aşk öpüşüyle öpüyordu” (2019: 115-116) cümleleriyle dile getirir.

Hislerin şekillendiği ve değiştiği her şeyi bu cümlelerde görmekteyiz. Babasının ölümünden sonra hayatı pek de yolunda gitmeyen Ahmet Cemil'in umutları ve hayalleri bu aşkın kıpırdanmalarıyla yeniden hayat bulmaya başlar. Artık en büyük hayallerine Lamia'yı da dâhil eder. Yazarın hayat verdiği umutsuz gencin hayalleri artık hem ünlü bir yazar olmak hem de mutlu bir yuva kurmak olur.

Bu süre zarfında aşkını itiraf etmekten korkan Ahmet Cemil hislerini henüz içinde yaşamaktadır. Ne en yakın arkadaşı Hüseyin Nazmi'ye ne de Lamia'ya duygularından bahsetmemiştir. Hem korkuyordur hem de henüz hazır değildir. Aşkına sahip çıkabilmek ve evlenebilmek için öncelikle maddiyatını ve hayatını düzene sokması gerekmektedir. Fakat zaman böyle akıp giderken Ahmet Cemil'in hayatı düzene girecekken daha da kötüye gitmeye başlar. Kız kardeşini kaybetmiş ortak olduğu matbaada görevden alınmıştır. Sorunlar büyüdükçe o dışarıdaki dünyasından ayrılmış iç dünyasına dönmüştür. Artık ne Lamia'yı görmüştür ne de aşkıdan bahsedebilmiştir. Aradan uzun zaman geçmiştir. Ahmet Cemil artık aşkını itiraf etmek için Hüseyin Nazmi'nin yanına gelmiştir. İkisi konuşurken arkadaşı Ahmet Cemil'e tayininin çıktığını ve Lamia'nın evleneceğini söylemiştir. Kahramanın içinde büyüttüğü bu büyük aşk yazarın başka bir kahramanın dudaklarından dökülen:

“Ahmed Cemil bu ikinci şeyi bekleyerek arkadaşının yüzüne bakıyordu, o gülerek söyledi:

Senin küçük Lâmia'yı veriyoruz...

Ahmed Cemil'in kulaklarına' bir şey tıkanı, Hüseyin Nazmi'nin sesini bir uğultu içinde duydu. Gözleri bulandı, durduğu yerde vücudu sallanıyor zannetti. Veriyoruz, ne demek? Bu kelimenin başka bir manası olup olmayacağını düşünüyordu. Nefesi tıkanarak sordu:

Ne demek?... Hüseyin Nazmi alay ediyordu: — Ne demek olacak? Ben gidiyorum, eve bir enişte geliyor...” (2019: 282) cümlelerle son bulmuştur.

Ahmet Cemil bu noktada artık kendini ölü saymıştır. Aslında en büyük hayali olan Lamia'yı aşkını kaybetmiştir. Ahmet Cemil'in elinde ne aşkı ne de üzerine titrediği eseri kalmıştır. Her şeyi geride bırakarak annesiyle başka bir yolculuğa doğru adım atmıştır.

Böylece H.Z. Uşaklıgil “*Mai ve Siyah*” eserini romantizm ve realizm akımının etkisiyle ustaca işlemiştir. Bir Servet-i Fünun genci olan Ahmet Cemil'in hayallerinin yıkılışını ve aşkının tek taraflı oluşunu yazar bizlere trajik bir sonla sunmuştur.

3.2.1. “Mai ve Siyah” Eserinde Ana Karakter Tahlili

Halit Ziya Uşaklıgil’in modern bakış açısıyla yazdığı bu eser genel olarak hem toplum hem de karakter üzerinden dönemin sosyo-kültürel olaylarını incelemiş ve okurlara sunmuştur. Fakat çoğunlukla servet-i Fünun dönemini anlatmış bunu da ana karakter olan Ahmet Cemil üzerinden gerçekleştirmiştir. Dönemin sorunlarını inceleyen bu eser aynı zamanda aşk temasını da işlemiş ve Türk edebiyatında aşkın yerine değinmiştir. “*Mai ve Siyah*” eseri “*bireyleşme hikâyesi olarak karakter kurulumun yetkin bir örneğidir.*” (Usal, 2014: s.196).

3.2.1.1. Ahmet Cemil

Eserin başkişisi Ahmet Cemil, edebiyatçı ve bu alanda kendini geliştirme yolunda hedefleri olması açısından romanın diğer kahramanlarından farklıdır. Ahmet Cemil sarı saçlı parlak, temiz yüzlü bir genç olarak karşımıza çıkar. Yazar bu özellikleri romanda “*Ahmet Cemil ince parmaklarıyla yumuşak sarı saçlarını taradı; gözleri yarı kaybolmuş birdenbire doğan bir düşünce dalgasıyla tutuşmuş kadar parlak yüzü lambanın ışığıyla yarı gölgeli bit tablo biçiminde, kendisini dinleyen, bütün sözlerine katıldıkları gözlerinde okunan bu arkadaşların karşısında Raci’ye yarı dönük, yarı ona söyler bir durumda devam etti...*” cümleleriyle belirtmiştir (A.g.e., 2019: s.23).

Hayatın zorluklarıyla erken karşılaşmış edebiyata ve yaşama dair büyük hayaller kuran kırılğan, deneyimsiz ve duygusal kişiliğe sahip bir gençtir. Karşılaştığı tüm zorluklar karşısında çabalamayla başaramaz ve pes eder. Ayrıca yeni edebiyat anlayışını yansıtan da bir karakterdir. “*On dokuz yaşına kadar Ahmed Cemil tamamıyla hayatta mümkün olabildiği kadar mutluydu. Ondan sonra babasını kaybedince geçim kaygısı, hayat kavgası başlamış; kendi deyimiyle, ‘piyale-i telhi-i’ hayatın zehri abesine dudakları dokunmuştu.*” (A.g.e., 2019: s.38).

Babasını küçükken kaybetmesi, hayata erken atılması, kız kardeşi İkbâl’in mutsuz evliliği ve sonucunda ölümü, âşık olduğu kadının başka biriyle birliktelik kurması Ahmet Cemil’i değiştirmiş onu hayata küsen, karamsar ve kırılğan biri haline getirmiştir. Karakter gerçekleştirmek istediği her şeyi edebiyatta arar. Bu sanatla kalıcılığı hayal eden Ahmet Cemil’in sanattaki motivasyonu ve yaratıcılığı aslında kendi bilinçaltıdır. Ahmet Karakterinin bütün hedefi edebiyatta yeni şeyler üretmektir. Eserde mutlu bir yuva kurmak, babasının ölümünden sonra zorlu bir yaşantısı olan ailesine iyi bir yaşam vaat etmek, tanınan bir kişilik haline gelmek kahramanın diğer

hedefleri arasındadır fakat hiçbir şey yolunda gitmemiştir ve romanın sonunda mücadele etmek yerine kaçmıştır.

3.2.1.2. Lamia

Lamia karakteri romanda çok betimlenmemiş ve özellikleri belirtilmemiş bir karakter olarak karşımıza çıkar. Lamia çocuksu, hırçın yapılı, dalgalı kıvrıkcık saçlı bir genç kız olarak betimlenmiştir. Yazar eserde bu betimlemeyi şu cümlelerle belirtmiştir: “*Lamia hırçın çocuklara özgü bir hareketle döndü, ‘Mümkün değil!’ dedi. Sonra yuvarlak iskemlesinden atladı, siyah saçlarla dalgalanan küçücük başını uzattı, piyanosunun iki Tarafında ki mumları söndürdü, kapağı çekip kapıyordu, Ahmed Cemil yetiştirdi*” (A.g.e., 2019: s.111).

Ahmet Cemil’in okuldan arkadaşı olan Hüseyin Nazmi’nin kız kardeşidir. Lamia eğitilmiş, piyano çalabilen, alımlı, güzel ve eğitilmiş bir genç kızdır. Eserde Ahmet Cemil’in âşık olduğu kadın olarak karşımıza çıkar. Fakat Lamia’nın bu aşktan haberi yoktur. Bu yüzden eserde ilerleyen zamanlarda başka bir adamla nişanlanır ve başka şehre taşınır. Bu yüzden eserde bu iki kahraman arasında karşılıksız aşkın izleri okuyucuların karşısına çıkar.

Aleksandr İvanoviç Kuprin ve Halit Ziya Uşaklıgil’in eserlerinde aşk üzerine tahlil edilmiş bu karakterlerin en büyük benzerliklerinde erkek kahramanlar cesaretsiz ve konum olarak zayıftır. Ayrıca âşık oldukları kadınlar için büyük fedakarlıklar yapabilmeleri de onların eserlerdeki değerlerini göstermektedir. Kadın karakterlerde ise konum ve eğitim olarak üstündürler fakat bir eserde evli bir kadına hayat verilirken diğerinde genç bir kız rolü çizilmiştir. İki kadın kahramanda kendilerine beslenen tutkulu aşka karşı nötrdür. Bu yüzden eserde aşkın karşılıksız olan türü incelenmiştir.

3.3. “GRANAT BİLEZİK” İLE “MAİ VE SİYAH” ESERLERİNDEKİ AŞK KAVRAMI

A.İ. Kuprin’in “*Granat Bilezik*” ile Halit Ziya Uşaklıgil’in “*Mai ve Siyah*” adlı eserlerinin her ikisinde kitap başkışileri platonik iki âşık adamı temsil etmektedir. Bu iki eser karşılaştırıldığında benzer bir şekilde yaşanan aşkın izlerini bulmak mümkündür. “*Granat Bilezik*” eserinde işlenen karşılıksız aşk bir Posta Memuru ile soylu ve evli bir kadının arasında yaşanırken; “*Mai ve Siyah*” romanında ise genç bir öğrenci ve genç bir kızın arasında yaşanmıştır. Bu benzerliğin yanı sıra karşımıza çıkan bir diğer benzer

unsur ise kahramanların konumlarıdır. Her iki yazar eserlerde hayat verdikleri bu iki kahramanı buldukları sınıf farklılıkları açısından da benzer bir şekilde ele almışlardır. “*Granat Bilezik*” de bu fark posta memuru ve soylu bir prenses olarak gözümüze çarparken “*Mai ve Siyah*” da ise maddi durumu pek de iyi olmayan bir öğrenci ile zengin bir genç kız olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine öykü kategorisinde yerini alan A.İ. Kuprin’in “*Granat Bilezik*” eserinde işlenen aşk temasını göz önünde bulundurduğumuzda, romantizmi işlerken gerçek bir hayat hikayesinden esinlenerek yazdığı için realizm akımına da değinmiştir. Halit Ziya Uşaklıgil’de “*Mai ve Siyah*” eserini realizm ve romantizm akımından etkilenerek yazmıştır.

Kuprin “*Granat Bilezik*” eserinde bir posta memurunun soylu ve evli bir kadına duyduğu ümitsiz, karşılıksız aşk ve bu aşk sonucunda intiharı anlatmaktadır. Yazar eseri genel olarak iki kahraman üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu kahramanlardan biri Knyaginya Vera Nikolayevna Şeina, diğeri ise tutkulu âşık Jeltkov’dur. “*Granat Bilezik*” öyküsünün ana teması bir posta memuru olan Jeltkov’un soylu ve evli bir kadına beslediği karşılıksız aşkın, bir doğum günü partisinde ona yolladığı bir hediye ile şekillenmektedir. Aynı şekilde Halit Ziya Uşaklıgil’de “*Mai ve Siyah*” romanında genç bir çocuğun en yakın arkadaşının kız kardeşine olan karşılıksız aşkı ve hayal kırıklıklarını anlatmaktadır. Türk yazar Rus yazar A.İ. Kuprin gibi bu aşkı iki kahraman üzerinden işlemektedir. Bu başkahramanlardan biri Lamia, diğeri ise umutsuz âşık Ahmet Cemil’dir. Romanın işleyişi ise Ahmet Cemil’in en yakın arkadaşıyla olan ilişkisi sırasında gencin, kız kardeşini bir davette fark etmesi ile şekillenir. Roman bu olay örgüsü üzerinde ilerleyip karşılıksız aşk, umutsuzluk ve hayal kırıklıkları nedeniyle ayrılık ve yeni hayatlara açılmak ile sonlanır.

“*Granat Bilezik*” eserinde platonik aşk şu şekilde ifade edilmiştir: “*Умоляю Вас не гневаться на меня. Я краснею при воспоминании о моей дерзости семь лет тому назад, когда Вам, барышне, я осмеливался писать глупые и дикие письма и даже ожидать ответа на них. Теперь во мне осталось только благоговение, вечное преклонение и рабская преданность...Еще раз прошу прощения, что беспокоил Вас длинным, ненужным письмом*” (2014: s.20). - “*Yalvarırım kızmayın bana, Yedi yıl önce size aptalca ve çilginca mektuplar yazmaya ve hatta onlara cevap beklemeye cüret ettiğim zamanki küstahlığımı hatırladıkça yüzüm kızarıyor. Şimdi içimde kalan tek şey saygı, sonsuz hayranlık ve kölece bağlılıktır. Sizi uzun ve gereksiz bir mektupla rahatsız ettiğim için bir kez daha özür dilerim.*”

“*Mai ve Siyah*” eserinde ise bu durum şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“Ah, o genç kız! Ona ne zaman rastlayacak? Kimindir o küçük akışkan sima ki hülyasının aynası üzerinden zapt edilemeyen bir renkle sanki bir bulut parçası altında dalgalı, akıp gidiyor?”

O genç kız ki tanımıyor, bilmiyor, görmemiş, varlığından tam olarak haberi yok; fakat seviyor, bütün gençliğin sevdadan yoksun geçen ihtiyacıyla, bütün aşk yeteneğinin özlemiyle seviyor.” (2016: 119-120).

Eserlerde benzer bir şekilde işlenen bu duygunun ilk adımları Kuprin’in “*Granat Bilezik*” eserinde Prenses Vera’nın doğum gününde görülürken “*Mai ve Siyah*” da Lamia’nın piyano çaldığı bir davette gözümüze çarpmaktadır. İki eserde bu olay: “*Ваше Сиятельство, Глубокоуважаемая Княгиня Вера Николаевна! Почтительно поздравляя Вас с светлым и радостным днем Вашего Ангела, я осмеливаюсь препроводить Вам мое скромное верноподданническое подношение*” (2014: 5)- “*Sevgili Knyaginya Vera Nikolayevna! Aydınlık ve neşeli melek gününüzü saygıyla kutluyorum, size mütevazı sadık hediyesi vermeye cesaret ediyorum.*”

“*Lamia’nın müziği, o acemi tereddütleriyle piyanonun dişlerinden koparılmış nağmeler, kulaklarını tırmalıyordu... Şimdi bu ete kemiğe bürünmüş şiire bakıyordu; şu çocuk yarın bir genç kız olacak; açılmaya hazır bir gonca ki büsbütün çiçeklenmesine yalnız bir bahar sabahı yetecek... Büyük lambanın kırmızı başlığından yakut renginde bir ışık yayılarak bütün bu odayı alevden bir renge boyamıştı.*

Bu kırmızı ışık odanın ortasında masanın etrafında ateşten bir ayla oluşturduktan sonra yavaş yavaş hafifleşerek bütün duvarlardan, eşyadan, perdelerden kayarak burada bir pembe gül uyandırıyor; sonra ta piyanonun kıyasına kadar gelerek Lamia’nın sırtını, omuzlarını, başından arkasına dökülen kıvrık saçların dalgalarını aydınlık bir titreme içinde sarıyor, mumların sarımtırak ışığıyla titreşe titreşe öpüştükten sonra sönüyordu.

Bu gül ışığı içinde şimdi Lamia onun gözünde sihirli bir gelişmeyle sanki büyüyor, o dar omuzlar genişliyor, şu küçük başa bir genişlik geliyor, bu küçük çocuk yükseliyor, şu çelimsiz yaratıktan o pembe renk içinde, bu duygulu ezgiler arasında silkinerek, saçlarından ışık köpükleri serpererek bir genç kız çıkıyordu.” (2016:115-116).

Bu yaşanan karşılıksız aşkın sonunda Rus yazar, kahramanı Jeltkov’u öldürmüştü, Türk yazar ise yeni başlangıçlar için başka bir yere yollamıştır. “*Granat Bilezik*” de bu sonuç yazar tarafından;

“— *Оставь меня, — я знаю, что этот человек убьет себя...*

«Загадочная смерть. Вчера вечером, около семи часов, покончил жизнь самоубийством чиновник контрольной палаты Г. С. Желтков. Так, по крайней мере, самоубийца упоминает в своем письме...

Вера думала про себя: «Почему я это предчувствовала? Именно этот трагический исход? И что это было: любовь или сумасшествие?»» (2014: 10-11)- “Beni geç, bu adamın kendini öldüreceğini biliyorum...

Gizemli bir ölüm. Dün akşam saat yedi sularında denetleme bürosunun yetkilisi G. S. Jeltkov intihar etti. Yani, en azından, mektubunda intihardan bahsetmişti ...

Vera kendi kendine düşündü:

«Neden bunu hissediyordum? Özellikle bu bir trajik sonucu? Ve bu neydi aşk mı delilik mi?»» cümleleriyle karşımıza çıkarken “*Mai ve Siyah*” romanında ise;

“Ahmet Cemil artık annesinin karşısında susarak düşünmek için gelmiyordu; bugün söylemek, annesine son kararını haber vermek için geliyordu... Annesini yanına oturdu. Kollarıyla onun zayıf kuru vücudunu sardı, gözlerini gözlerine dikti... Anneciğim sen beni bunlarla iyi edeceksin, bunlarla bana kuvvet vereceksin değil mi? Fakat burada değil, burada matemlerimiz var, babam var, kardeşim var, ondan sonra benim kendi ruhsuz cesedim var. Üç tane müthiş mezar ki yaşayabilmek için bunlardan uzak olmak istiyorum. Seninle uzaklara gidelim, o kadar uzaklara ki kendimizi orada tanımayalım, kendimize başka bir cihanda, başka bir hayatta, başka mahluklar gözüyle bakabilelim, değil mi anneciğim...” (2016: 307-308) cümleleriyle ifade edilmiştir.

Gördüğümüz gibi aşk üzerine işlenmiş Rus ve Türk yazarlarının kaleminden inşa edilmiş ve dönemine ışık tutmuş bu iki yazar eserlerinde aşk temasını işlemiştir. Karakterlerin benzerlikleri de gözden kaçmamaktadır. Eserlerde başkahramanların sınıf farklılıkları ve olguları aynı yönde ilerlemektedir. Hem Rus hem de Türk edebiyatında eski ve yeni dönemde de var olan karşılıksız aşkın izleri bu eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Yazarlar romantizm ve realizm akımının da etkileriyle okuyuculara trajik ve dram dolu bir yapıt sunmuşlardır. Halit Ziya Uşaklıgil *“Mai ve Siyah”* eserini dramatik ve geleneksel roman tekniklerini işleyerek yazmıştır. *“Granat Bilezik”* eserinde de dramatik teknikler kullanılarak hüznün, dram ve hayal kırıklıkları işlenmiştir.

SONUÇ

Aşk insanın doğasında her daim var olan başka bir insana ya da herhangi bir varlığa derin bir bağlılık, tutku ve sevme hissidir. Bu duygunun farklı zaman dilimlerinde kişi üzerinde değişkenlik gösterdiği onların iç dünyasına tesir ettiğine dair birçok bilimsel çalışmalar vardır. Bu çalışmalarda ortaya çıkan olgu ise bu durumu derinden yaşayan varlıkların ve insanların anlaşabilmeleri yönünde olmuştur. Aşk hissi kişilerarasında güçlü bir bağ ile yaşanır, onların duygu ve düşüncelerine etki eden kültürel ve toplumsal bir olgu olarak tanımlanır. Bununla birlikte bu kavramın temelini psikolojik etmenler ile birlikte ahlak, hoşgörü ve din gibi toplumun varlığını meydana getiren unsurlarda oluşturmaktadır.

Aşk tüm evrende insanların hayatının bölünmez bir parçası olup insanlığın var olduğu ve kendi benliklerini tanıdıkları günden bu yana birçok alanın temeli olmuştur. Bu alanlardan biri de edebiyattır. Özellikle edebiyat dünyasında işlenen eserler aşk teması çevresinde şekil almış ve onun devamlılığını sürdürmüştür. Aşk, sanat dünyasında ortaya koyulmuş tüm yapıtların, yazar ve şairlerin vazgeçemediği en önemli öğelerin başında gelmektedir ve edebiyat dünyasında yerini almış eserlerin ilham kaynağı olmaktadır. Bu bağlamda eserlere konu olmuş bu kavramının sanat dünyası ile arasında bütünleşmiş kuvvetli bir ilişki vardır. İnsanlığın kendini ve duygularını keşfettiği andan itibaren aşkta varlığını tüm medeniyetlerde göstermiş ve hissettirmiştir. Tüm dünyanın evrensel bir hissiyatı haline gelen bu duygu farklı kültürlerde yetişen toplumlara göre evrilmiş ve türlere ayrılmıştır. Doğu medeniyetlerinde daha çok mutlak bir his olarak tanımlanırken batı medeniyetlerinde ise beşerî bir his olarak açıklanmaktadır. Bu farklılıklar ile birlikte felsefe alanında da birçok filozofun merak ve araştırma konusu olmuş onların felsefi düşünceleriyle yoğurulmuştur. Bu da geçmişten günümüze birçok sanat eserinin oluşmasına olanak sağlamıştır. Tarih boyunca bilimden sanata, beşeriden maneviyata, sosyolojiden, psikolojiden felsefeye kadar birçok alanın ana konularından olan aşk tabi ki tüm edebiyat eserlerinde önemli bir konuma sahiptir.

Tüm edebiyat dünyasının gelişmesi ve ortaya yeni düşüncelerin çıkması elbette farklı ulusların edebi yapıtlarının karşılaştırılmaları ve analizleri ile mümkündür. Karşılaştırma olarak tanımladığımız bu düşünce farklı ülkelerin edebiyat alanındaki eserlerinin benzerlik veya farklılıklarını incelememize yardımcı olan bir yöntem olarak karşımıza çıkar. Bizlerde edindiğimiz bu yöntem ve bilgiler doğrultusunda

çalışmamızda Rus ve Türk edebiyat dünyasında farklı gelenek ve kültürü içinde barındıran, farklı zaman dilimlerinde yazılmış iki eseri aşk teması adı altında karşılaştırmış bulunuyoruz. Rus edebiyatının önemli yazarlarından A.İ. Kuprin ve Türk edebiyatının ustası olarak kabul edilen Halit Ziya Uşaklıgil her ne kadar kültür, gelenek, sanat ve edebiyatta ayrı dünyaların insanları olsalar da eserlerinde aynı konu altında bir araya gelmişlerdir.

Rus ve Türk edebiyatının yapı taşlarından A.İ. Kuprin ve Halit Ziya Uşaklıgil, hayattan kesitleri olan gerçek hikayeleri ile yapıtları arasında kuvvetli bağları olan yazarlardır. Genel olarak yazarların yapıtları detaylı incelendiğinde görüp geçirdikleri hayatın izlerini görmenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Yazarların çalışmamıza konu olan eserlerini ise aşk konusu ve buna bağlı olarak sosyal statü oluşturur. A.İ. Kuprin ve H. Z. Uşaklıgil bu iki eserde aşk olgusunu ele alırken bu kavramı son derece saygı çerçevesinde özverili bir biçimde işlemiş ve hayatın tüm kesitlerinde aşkın var olması gerektiğini bizlere sunmuştur. Yazarlar aşkı anlattıkları bu eserlerinde toplum dışında yani iki kişi arasında geçen bir ilişkiyi ele almaktadır. Aşk olgusuna toplum çerçevesinde bakıldığında ise toplum içinde yaşanan sorunların aşka etkisi olduğunu söylememiz mümkündür. “*Granat Bilezik*” ile “*Mai ve Siyah*” eserlerinde de toplumsal bir sorun olarak adlandırılan ve ekonomiye dayandırılan sosyal statü de bu eserler de bir ilişkide nasıl engeller doğurduğunu gözler önüne serer.

Eserler değinilen konular bakımından yazarların ve eleştirmenlerin ilgi ve beğeni odağı haline gelmiştir. “*Granat Bilezik*” ve “*Mai ve Siyah*” yazıldığı tarihten bu yana birçok kez yayımlanmış, oldukça geniş bir okuyucu kitlesi tarafından çok beğenilerek okunmuş ve insanlar üzerindeki etkisini uzunca yıllar korumuştur. Hatta Aleksandr İvanoviç Kuprin’in “*Granat Bilezik*” öyküsü 1964 yılında beyaz perdeye aktarılmış ve o muhteşem aşkın yaşantıları okuyuculara bu şekilde de sunulmuştur.

Eserlerin başkahramanları umutsuz aşkın iki kurbanıdır. A.İ. Kuprin eserinde bir posta memuru olan Jeltkov’a Halit Ziya ise erken yaşta hayata atılan genç bir öğrenci olan Ahmet Cemil’e hayat vermiştir. İki yazarda eserlerinde yaşanmışlıkları konu edinmiştir. Hem sınıf farklılıklarıyla hem de korkaklıklarıyla aşklarına sahip çıkamayan iki kahraman anlatılmıştır. Kuprin öldürmüş, Halit Ziya ise başka bir şehire yeni hayatlara yollamıştır.

Karşılaştırmalı olarak ele aldığımız çalışmamızın temellerini oluşturan iki eserde muazzam bir dil ve üslup ile işlenen aşk teması, Kuprin tarafından karşılıksız ve trajik olarak okuyuculara sunulmuştur. Böylece Aleksandr İvanoviç Kuprin aşkın her daim mutluluk getirmeyeceğini sonuçlarının ve yaşattığı hissiyatın bazen farklılıklar gösterebileceğini bizlere “*Granat Bilezik*” eserinde göstermiştir. Halit Ziya Uşaklıgil’in büyük yankı uyandıran “*Mai ve Siyah*” romanında da aşkın aynı tarafı ele alınmıştır. “*Mai ve Siyah*” eserinde hayat bulan Ahmet Cemil’de aşkını tek taraflı içinde yaşamıştır. Ancak duygularını paylaşmak istediğinde her şey için çok geç olmuştur. O da Jeltkov gibi her şeye geç kalmıştır. Türk yazarı Uşaklıgil’de kahramanının bu duygularını trajik bir sonla bitirmiştir.

Böylece sanat dünyasının iki ayrı insanı olan A.İ. Kuprin ve Halit Ziya Uşaklıgil’in eserleri hem kendi içinde hem de karşılaştırmalı olarak incelendiğinde aynı yolda birleşen konu gözler önüne serilmiştir. Eserler de âşık iki adamın arasındaki yaşanan sahnelerin ve duyguların benzerliği, ruh halleri ve üzerlerinde oluşan olumsuz etmenler yazarlar tarafından benzer şekilde işlenmiştir. İki yazarda eserlerinde aşkın türleri içinden karşılıksız olana yer vermiştir. Ele aldığımız bu çalışmada belirtmek istediğimiz en önemli detay ise bir ulusun her ne kadar toplum, kültür, gelenek, millet ve sanat alanında farklılıklar beyan etmiş olsa da edebi alanda yapılan çalışmaların her zaman herkese yol gösterici ve öğretici olduğunu birbirlerini tanımayan yazar ve şairlerin eserlerinde hayat bulan konuların benzerlikler ve farklılıklar gösterebileceğini ve eserlerin yazıldığı dönemlere ışık tutabileceğini göstermektir.

KAYNAKÇA

- Afanasyev V. N. (1960). Kuprin A.İ. Kritiko-Biografiçeskiy Oçerk-M.: Hudojestvennaya literatura, s.3-s.118
- Aksan, D. (2003). Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.151.
- Akyüz K. (1986). Batı tesirinde Türk Şiiri antolojisi: 1860-1923. İnkılâp Kitabevi.
- Akyüz K, (1986). Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, Beşinci Baskı, s.767
- Antologiya miravoy filosofii. T.1. s. 305. Erişim Tarihi: 19.06.2022, http://cxyshadr.ru/uploads/file/sharko/antologiya_filosofii__drevnost_i_srednevekov_ove__ch_1.pdf
- Atak H., & TAŞTAN N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(4), 520-546.
- Ateş, E. (2019). Peyami Safa'nın Romanlarında Aşk (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Aydın, E. (2019). Türkiye'deki Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmaları. Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 148-156.
- Aydın F. (2017). Klasik Çin Düşüncesi, Doğu'dan Batıya Düşüncenin Serüveni, İnsan Yayınları, s.531.
- Ayvazoğlu B. (2002). Aşk Estetiği, Ötüken, İstanbul, s.66.
- Ayvazoğlu B. (1999). Aşk Estetiği; İslam Sanatlarının Estetiği Üzerine Bir Deneme, Ötüken Yayınları, İstanbul, s.55.
- Babuşkin A.P. (1996). Tipi kontseptov v leksiko-frazsologičeskoy cemanlike yazıka, Voronsj, s.19-35.

- Bahadıroğlu, D. (2017). Halit Ziya Uşaklıgil'in Edebi Kişiliği, Halit Ziya Uşaklıgil'in Edebi Kişiliği, Erişim Tarihi: 05.03.2021 <https://www.makaleler.com/halit-ziya-usakligilin-edebi-kisiligi>
- Banarlı N. S. (1997). Resimli Türk Edebiyatı I. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.46.
- Bayram, Y. (2004), "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 16, s.69-93.
- Bekir O. (2005). Anılardaki Aşklar; Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi, Kitap Yayınevi, İstanbul, s.77
- Berdıyayev N. A. (1994). Flosofiya Svobodnovo Duha, s.313
- Berkov, P. N. (1956). Birjeviye Vedomosti, 1908, 22 Ocak No: 10313, s.192.
- Bogatireva, M.B., ŞESTAKOVA İ.S. (2019). Ocobennosti Lyubvi Vozrasta Ranneyi Zpelosti. Aktualniye problemıy teorii i praktiki psihologo- pedagogičeskih i lingvodidaktičeskih issledovaniı, s.151-155.
- Bozkurt, Ü. B. (2018). Kavram, Kavramsallaştırma Yaklaşımları ve Kavram Öğretimi Modelleri: Kavramsal Bir derleme ve Sözcük Öğretimi Açısından Bir Değerlendirme. Dil Dergisi, 169 (2) s.7.
- Brown, R. A. (1994). Romantic love and the spouse selection criteria of male and female Korean college students. "The Journal of Social Psychology", 134(2), 183-189.
- Çakmakcı, S. (2021). Mai ve Siyah Romanında Başkişinin Kendini Gerçekleştirme Sorunu. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(23).
- Çınar, M. (2019). Antik Yunan Felsefesinde Empodekles, Platon ve Plotinius' da Aşk Tanımları ve Aşkın Tensel Olandan Tinsel Olana Seyri. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(1).

- Çelik, S. (2019). Babalar ve Oğullar ile Mai ve Siyah Adlı Romanların Tipolojik Yöntemle Karşılaştırılması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12 (66), 48-54.
- Çetişli, İ. (2008). Edebiyat Bilimi ve Sanatı, Akçağ Yayınevi, Ankara, s.322.
- Çukovski, K., (1964). “Kuprin”, Predisloviye, Sobraniye Soçineniy v 9-ti t.t.1, M. s.3-40
- Doğan M. N. (2004). “Divan Şiirinde Aşk”, Doğu Batı dergisi, sayı.26, s.36
- Ertürk, N. A. (2016). Yaratıcılık ve Aşk. Kesit Akademi Dergisi, (5).
- Gariper, C. Halit Ziya'nın Rus Edebiyatı Hakkındaki Değerlendirmeleri ve Rus Edebiyatından Yaptığı Tercümeleler. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34).
- Göka, E. Bir Hastalık Olarak Aşk: Karşılıksız Aşk Sendromu, Kriz Dergisi, 6(2), 333-41.
- Gesse G. (1987). Pisma po krugu. Hudojestvennaya publitsistika, s.99
- Gorbunova, Y.V. (2013). Psikologiya Lyubvi, Nauçnyy Redaktor Sbornika, s.82.
- Hrustalyov, Y. M. (2003) “Obşiy Kurs Filosofii” 2. Cilt, Moskova.
- Huyugüzel, Ö. F. (1995). Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı-Eserleri-Eserlerinden Seçmeler). Ankara: MEB Yayınları, s.21.
- Fromm, E. (1985) “Sevme Sanatı” Say Yayınları, İstanbul.
- Fromm E. (1998) Duşa Çeloveka, s.187
- İlyin İ.A. (1992). O russkoy idee, Rubei (almanah cotsialnih issledovaniy), (2), s.19-38.
- İnam, A. (2003). Edebiyatını Yitirmiş Edebiyat: Edebiyatın Edebi Yatık mı? Doğu Batı Dergisi. Edebiyat Üstüne. Sayı 22. Yıl 6. Şubat-Mart-Nisan. s. 21-36.
- Karadoğan, S. 1938-1946 Yılları Arası Türk Romanında Aşkın Yorumu: Kutsal Aşk. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1).

- Kanter, B. (2009). Aşk ve İntihar Bağlamında Mehmet Rauf'un Ferdâ-yı Garam Romanı. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları. Temmuz –Aralık. Sayı 2.
- Kocatürk S. (1981). Hafız'a Göre Aşk, Ankara Üniversitesi, DTCF Doğu Dilleri, Ankara, s.115.
- Kubryakova E.S. (1996). Kratkiy slovar kognitivnih terminov, s.90.
- Kudryaşov N. İ. (1981). Vızaimosvyaz metodov obuçeniya na urokah literaturıy: Posobiye dilya uçitelya M.: Prosveşeniye, s.153.
- Kuprin A. İ. (2014). Granatovıy Braslet, (1910) "Da Medya" Ministerstva Kultury Rossiskoy Federatsi.
- Lupton D. (2000) Duygusal Yaşantı; Sosyo Kültürel Bir İnceleme, çev. Mustafa Cemal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s.11
- Meçnikov, İ. İ. (1988) "Etudi Optimizma" Literaturıy Na İnostrannih Yazıkıh İzdatelstva «Nauka» Moskva
- Merrill, M. D. (1994). Component display theory. In M.D. Merril and D.G. Twitcheli, Instructional design theories, NJ: Edicational Tecnology Publications, s.111
- Moss B. S., SCHWEBEL A. I. (1993) Marriage and romantic relationship: the finding intimacy in romantic relations. Fam Relat 1993; 42:7-31
- Nuriye, İ. N. C. İ. (2018). Mevlana'nın Manevi Öğretisi: Sufi'nin Aşk Yolculuğu. Akademiar. Akademik İslam Araştırmaları Dergisi, (4).
- Olçay, T. (2008). 19. Yy. Rus Edebiyatında Romantizm Üzerine. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (17).
- Ögeyik M. C. (2008), Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi, Anı, Ankara, s.47
- Ögke, A. (2016). Ahmed-i Yesevî'de İlâhî Âşk. Diyanet İlmi Dergi, 52(4).
- Önertoy, O. (1995) Halit Ziya Uşaklıgil: Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- Özcan R. (2008) Türk Romanında Aşk (1872-1900) Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale, s.29, s.379.
- Pahomova, İ. V. (2014). Lyubvi v hudojestvennom opite epohi Serebreyanogo veka. Vestnik Ryazanckogo gasudarstvennogo universiteta im. S. A. Yesenina (2 (43)), s.116-125.
- Pastuhov, K.V. (2017). Lyubvi- eto obıçnoye delo, katoroye nujno organizovat, jurnal Yunost Bolşoy Volgi, s.246-250.
- Rousseau M. A., PİCHOİS C. (1994). Karşılaştırmalı Edebiyat (Çev.: Mehmet Yazgan), MEB Yay., İstanbul, s.21.
- Ramazanova, S. (2012). Kontsept “Krimskaya voyna” v russkom yazıkovom soznanii vtoroy polovini XIX veka: Doktora Tezi – M, s.18,
- Bayevoy L. V. (2011). Referat Filosofiya Lyubvi. Erişim Tarihi: 15. 04. 2022 <https://www.webkursovik.ru/kartgotrab.asp?id=-150546>,
- Sema, O. (2015). Refi Cevat Ulunay’ın Romanlarında Aşk ve Cinsellik. Literature ca Journal of Turkish Language and Literature, 1(2).
- Sezgin, A. (2019). Geçmişte ve Zamanımızda Aşk. İslam Medeniyeti Dergisi, 2(19).
- Scheller M. (1986). Jurnal Istota i formı sympati. Warşawa, s. 277-278
- Solovyov B. (1890-1907). Lyubof, Entsiklopedičeskiy slovar Brokgauza i Yefrona, v 86. T. (86.t. i 4).
- Somuncu S. (2009), “Bronte’den Balzac’a Proust’tan DonJuan’a Aşkın Farklı Yüzleri”, Hece, 153, s.81
- Sternberg RJ. (1999) Cupid’s Arrow: The Course of Love Through Time. UK, Cambridge University Press, 1999
- Şarden, P.T. (1987). Fenomen, çlovek, nauka, s.239.

- Şahinoğlu, C. (2015). Mai ve Siyah'ta Şair Karakteri. Hece Dergisi. Şubat, Sayı. 218.
- Ştilman S. O. (2002). V Masterstve pisatelya. Povest A. Kuprina "Granatoviy Braslet" // Literatura, s.13-15.
- Şuharev, D.A. (2019). Rol semiy v razvitii rebyonka. Metodı i Mehanizmi Realizatsii Komplekstnovo Padhoda v Psihologii i Pedogogike, s.114-120.
- Tanpınar, A. H. (1995). Halit Ziya Uşaklıgil, Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul Dergâh Yayınları, s.275.
- Tanpınar, A. H. (2011), "Hâlit Ziya Uşaklıgil (Mâi ve Siyah ve Aşk-ı Memnu)", Edebiyat Üzerine Makaleler, 9. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, s.288.
- Tarasova, L. A. (1993) "Problema Smısla Lubvi v Russkoy Filosofii. Vladimir Solovyev "Smısl Lubvi"" <https://myneato.ru/problema-smysla-lyubvi-v-russkoi-filosofii-vladimir-solovev-smysl-lyubvi>, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2022
- Telci, Ş. (2010). Aşk Nedir? Neden Aşık Oluruz? Aşkın Kimyası Nedir? Erişim Tarihi: 12.02.2021, https://www.tavsiyedyorum.com/makale_5497.htm
- Timuçin A. (2005). Aşkın Diyalektiği, Bulut Yayınları, İstanbul, s.88.
- Tufan Erseven, M. (2014). Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu ve Mai ve Siyah Başlıklı Romanlarının Çok Sesli Estetik Yöntem Açısından İncelenmesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, s.28-29
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (2012)., s.42, İstanbul, s.229.
- Türk Dil Kurumu (2005). Erişim Tarihi 22 Nisan 2021. www.tdk.gov.tr
- Usal, Z. (2014). Metruk Ev. İstanbul: İletişim Yayınları, Erişim Tarihi: 10.05.2022 <https://arastirma.boun.edu.tr/tr/uysal-z-telif-metruk-ev-halit-ziya-romaninda-modern-osmanli-bireyi-iletisim-yayinlari-istanbul-2014>,
- Uşaklıgil H. Z. (2019) "Mai ve Siyah", Canyayınları, İstanbul.

- Uştuk, Ö. G. O. (2016). Aşk örüntüleri üzerine bir anlatı analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(3).
- Volkov, A. A. (1962). Tvorçestvo A.İ.Kuprina, Jurnal Sov.Pisatel, M., s.47.
- Yazbahar, Z. (2011). Afet (Muhteremoğlu) Ilgaz'ın Romanlarında "Aşk". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (30).
- Yener, A. G., (2009). "Edebiyatta Aşk ve Romanda Yasak Aşk Üzerine Notlar", Hece, Sayı:153.
- Yıldız, F. U. (2019). Mai ve Siyah Romanının Göstergebilimsel Çözümlemesi. Söylem Filoloji Dergisi, 4(2).
- Yiğitoğlu, M. (2016). Mai ve Siyah Romanında Hayal ve Gerçek Bağlamında Farkındalık Duygusunun Oluşumu. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16)

EKLER

EK 1. Orijinallik Raporu

 <p>ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ RUS DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞ'INA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 02/11/2022</p> <p>Tez Başlığı ALEKSANDR İVANOVIÇ KUPRİN'İN "GRANAT BİLEZİK" İLE HALİD ZİYA UŞAKLIGI'N "MAİ VE SİYAH" ESERLERİNDE "AŞK" KAVRAMI</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 108 sayfalık kısmına ilişkin 02/11/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %18'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç/dâhil 4- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Elif Usta Öğrenci No: 19202500005 Anabilim Dalı: Rus Dili ve Edebiyatı Programı: Rus Dili ve Edebiyatı Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora</p>
<p><u>DANISMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: right;">_____ Dr. Öğr. Üyesi Shalala RAMAZANOVA</p>

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : ELİF USTA

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ/ RUS DİLİ
VE EDEBİYATI

Yüksek Lisans Öğrenimi : ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ/ RUS DİLİ
VE EDEBİYATI

Bildiği Yabancı Diller : RUSÇA

Bilimsel Faaliyetleri : MAKALE

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi

Tarih : 02.11.2022